

8° 6654

Bullinger

(S)

M 17.574.

200. 81
A P O L O G E T I C A E X -
P O S I T I O ,

QVA OSTENDITVR

TIGVRINAE ECCLESIAE MINISTROS

nullum sequi dogma hæreticū in Cœna domini, li-
bellis quorūdam acerbis opposita, & ad omnes syn-
ceram ueritatem & sanctam pacem amantes Christi-

fideles placide scripta, per *HEINRY-*

CHVM BVLLINGERVM,

Tigurinæ ecclesiæ mi-
nistrum.

I E S V S .

Hic est filius meus dilectus, in quo placata est anima mea: ipsum audite.

Matth. 17.

TIGVRI APVD ANDREAM GES-
NERVM F. ET IACOBVM GES-
NERVM FRATRES.

APOLOGETICA EX-
POSITIO, QVA OSTENDITVR TI-
gurinæ Ecclesiæ ministros nullū sequi
dogma hæreticum in doctrina Cœnæ
Domini, Libellis quorundam acerbis
opposita, & ad omnes syn ceram ueri-
tatem & sanctam pacem amantes Chri-
stifideles placidè scripta, per HEIN-
RYCHVM BVLLINGERVM
Tigurinæ ecclesiæ
ministrum.

*NON sponte nec petulantia quadã aut
 vlla contendendi libidine aut quen-
 quam in certamen prouocandi studio
 dicturus nunc procedo, sed aduersario
 rum quorundam acerbissimis nulloq; modo dissimulan-
 dis scriptis protractus adeoq; summa quod dici solet ada-
 ctus necessitate. Vulgati enim sunt, quos ego quidem vi-
 derim, Libelli quinq; fortassis plures, quos nondum vi-
 di, prodierunt, à diuersis scripti authoribus, sed singuli
 ex professò in nos, ceu omnium quos vnquam tulit ter-
 ra, aut quos vlla vnquam viderunt sæcula depraua-
 tissimos homines editi. Equidem nominatim & identi-
 dem protrahimur Tigurini, protrahuntur et mortui in
 domino & viuentes Tigurina ecclesiæ ministri. Recen-
 semur inter Valentinos, Anabaptistas, Davidianos,*

& Memnonitas. Adobruimur barbaris probrosissimisq; appellationibus nuncupati Schuermieri, theomachi, cybeuta, impostores, iconomachi & psychoclepta. Nam et doctrinam nostram appellant vanam, lolium, venenum, pestem, hæreticam, sacrilegam, sathanicam. Ideoq; non verentur & nos hisce ornare titulis, ut vocent impios, mendaces, lupos, sacrilegos, pseudopphetas & pseudoapostolos, sed & prophetas ac apostolos satellitesq; diaboli, incendiarios & pacis turbatores, deniq; pertinaces hæreticos, blasphemos, quin & blasphemia diffuentes. Quibus ne quid absolutæ desit criminationi, addunt in super & hæc, Nulla est illis hominibus religio, at magna audacia corrumpendi innumeros scripturæ locos peruertendiq; scripta veterum. Sunt enim homines leues & ociosi, fingentes subinde noua dogmata primitiuæ ecclesiæ ignota, & pugnantia cum doctrina scripturæ sanctæ & cum perpetuo consensu catholice ecclesiæ, diaboli organa appositisima ad exitium ecclesiæ perniciemq; totius Reipublicæ. Et hæc quidem omnia nobis propter doctrinam præcipuè quàm in negotio Cæne dominicæ sequimur, impingunt. Quis verò fidelis Christi minister tam atrociam dissimulet, aut surda aure transeat? Agnoscimus sanè nobis patientia constantiaq; Christiana omnis generis contumelias, probra iniuriasq; aduersariorum omnium & ferendas esse et superandas. Id quod ut præstemus dominum sedulo oramus. Et quidem nunc propter Christum, qui nobis quoq; nostra condonauit peccata, illis nostris antagonistis, grauissimam illam nobis illatam iniuriam, condonamus,

namus, precantes dominum ut ipse quoq; grande scelus condonet spirituq; suo illuminet ut quid peccarint agnoscant. Interim ne nostra illa demissione ferocibus illis, vel culpam deprecari, vel crimina intentata agnoscere videamur, neue viri boni iure dicāt nos parum strenue nostro defungi officio, veritatemq; & sanctum nostrū ministerium deserere imò & prodere, adde & simplicioribus vacillandi deniq; & male suspicandi de ecclesia Tigurina, quæ orthodoxa alioqui non hæretica est ecclesia, occasionem obiectare, domino aspirante planum efficiam, Ecclesiæ Tigurinæ ministros nullum dogma sequi hæreticum in doctrina Cœnæ domini, neque ullos vel scripturæ sanctæ vel synceriorum veterum scriptorum sententias corrūpere, vel vlla dogmata noua cōfingere, aut cōsensum catholicæ ecclesiæ perpetuum duellere, sed nos religiose potius versari in scripturis sanctis, & ne latum quidem pilum à dogmatibus receptis apostolicæ ecclesiæ deflectere, atque ita sanctè in orthodoxa & catholica fide perseuerare.

Scopus huius expositionis apologeticae.

Illis vero qui sibi prorsus persuaserunt omnia illa cōuitia & scripta aduersariorum acerba tacendo uberiore cum fructu declinari potuisse, & illis etiam qui huiusmodi scriptores, nō benigne, se pro merito ipsorum acerbissime & excipiendos & tractandos arbitrantur, illud apostoli ex posteriore ad Corinthios, relinquo expendendum, Ne vsquam demus offensionem, ne reprehendatur ministerium, sed in omnibus commendemus nos ipsos, ut Dei ministri: in tolerātia multa, in afflictionibus, in necessitatibus, in anxietatibus, in plagis, in car

ceribus, in seditionibus, in laboribus, in vigilijs, in ieiunijs, in puritate, in scientia, in animi lenitate, in benignitate, in spiritu sancto, in charitate non simulata, in sermone veritatis, in potentia Dei, per arma iustitiae dextra & sinistra, per gloriam & ignominiam, per conuitia & laudes, quasi impostores & tamen veraces, quasi ignoti & tamen noti, quasi morientes & ecce uiuimus, quasi correpti & non occisi, quasi dolentes semper tamen gaudentes, quasi pauperes multos tamen distant, ut nihil habentes & omnia possidentes.

Proinde hac saltem vice benignas mihi aures prebe te, viri patres & fratres in domino semper venerandi & dilecti. Neq; est quod metuatis vos nihil in hac mea expositione, quod apologetica dicatur, audituros quam probra & conuitia, quibus aduersariorum contumelias compensem, ac in ipsas inuehar scriptorum personas. Quinimo libenter abstinebo ab illorū personis, quas ne quidem nominauero, cum ita hoc vobis placere subintelligere videar. Nollem tamen hoc aduersarios huc retorquere, quasi à me vilipendantur & nomina ipsorū maligne ac contemptu pratereantur superbissimo. Si quid illis diuina concessit benignitas, ut docti sint, & apud suos in magno precio ecclesiarum ministri habeantur, adeò hoc illis non inuideo, ut ipsis adhuc uberioriorem imprecer felicitatem, adeoq; sicubi videātur sui veluti obliti, & se prater decorum nec pro ministerij sui eruditionisq; existimatione ac dignitate gerere, sortem ipsis optem meliorem. Ferè autem fit in collationibus, ut personæ inuehentes in personas, rem tractādam

vel

vel cupidi negligent, vel altercando obscurent, simul autem exiguo cum fructu differendo, magnam adferant auditoribus molestiã. Quas quidem ob causas præteritis aduersarijs, quasi quinã illi sint, nesciã, ad ipsam duntaxat causam discutiendã, pro mea gratiã à domino acceptã modulo, fidelem adhibebo diligentiam.

Neq; hic etiam vestra abutar beneuolentia. Potiora enim huius causæ tractabo non singula, neq; minutias anxie persequendo excutiam, tantum abest ut conuictijs & sophismatibus quibusuis respondere necessarium & utile fore existimem. Studebo itaq; quoad eius fieri potest, breuitati simul & perspicuitati simplicitatiq;. Et quidem res ipsa eiusmodi esse videtur, ut nerui vel præcipua rei paucis & dilucide explicari deniq; et intelligi, nulloq; negotio illa etiam, ad quã singulariter & prolixè non respondimus, qualia sint, dyudicari possint. Dominus Iesus facultatem ista præstandi benigne nobis concedat.

Consentire non dissentire nos in causa
Cœnæ Domini.

Principio edita Farragine confusaneorum & inter se dissidentium opinionum de Cœna domini, spectabilis obycitur nobis dissensio. Ac ne huius argumenti nescias occasionem, scripta & edita est annis ab hinc 6. Consensio mutua in re sacramentaria clariss. viri D. Ioan. Caluini præterea & venerandi senis deq; ecclesia optimè meriti D. Guilhelmi Farelli reliquorumq; fidelium Geneuensium, et Neocomen. ecclesiæ ministrorum, & nostrum quoque qui Tigurina ministramus ecclesiæ. Ac

Farrago confusaneorum opinionum.

tum quidem adiectis epistolis, exponebamus, qua occasione & in quem finem nostram ederemus Consensionem. Sperabamus certè si quid suspicionum ex diutino & iam aliquandiu intermisso certamine fuisset adhuc relictum, illa nostra confessione iri expunctum. Sed & ce insurgit de repente qui non modo non gratulabatur fratribus concordiam, sed concordies in syncera Christi veritate diaboli confæderatos appellat, Farraginem illam protrudit, classicum canit insistitq; ut dissipetur ista diaboli (sic fortassis loqui consuevit) coniuratio. Quis vero hæc non miretur? Inter alia, Nusquam, inquit, sibi constant in vna certa & perpetua aliqua sententia, vacillant ipsi, hærent incerti, dubij, perplexi, aliosq; du-bios & perplexos non tantum relinquunt, sed etiã reddunt. Addit, D. Lutherum hanc quoq; dissensionem nostris obieciisse. Sed & exemplis aliquot in medium pro-latis, diuersitatem illam omnium oculis contemplãdam exponit, Cum, ait, disertum sit domini verbum, Hoc est corpus meum, isti diuersissimas affingunt expositiones, Hoc significat corpus meum. Hoc est signum, figura, vel sym-bolum corporis mei. Hoc est memoria vel memoriale aut commemoratio corporis mei. Hoc est testimonium & ob-signatio traditi corporis mei. Et reliqua. Ex illa va-rietate colligit agi nos erroris spiritum, doctrinamq; no-stram & semetipsam elidere & manifestè hæreticam apparere. Caterum si sic pergat ob diuersas expositiones crimen impingere hereseos, quid tandè fiet de ipsis, qui-bus dudum est obiectum, ne ipsos quidem in expositio-ne verborum domini, Hoc est corpus meum, congruen-

tia scribere per omnia. Excipit ille, *Quanquam nostri nonnihil variant in elocutione, tamen in sententia conueniunt. Omnes enim intelligunt de vero corpore & sanguine, quæ constanter asserunt in cæna distribui et percipi. Quod si hæc ipsis iusta suæ diuersitatis videtur esse excusatio, recipiant à nobis vicissim illam ipsam satisfactionem, quam offerunt nobis. Quanquam enim nonnihil variemus in eloquutione, omnes tamen conuenimus in sententia. Omnes enim intelligimus de vero corpore & sanguine domini, quæ constanter dicimus in Cæna à fidelibus percipi spiritualiter nõ corporaliter. Et quis oro tam obesa & morosa mentis est, qui nõ intelligat istas omnes loquutiones, quas obyciunt veluti contrarias, in idem recidere atq; adeo, quod aiunt, æqui pollere? Cur ergo rem leuiculam ad tam enormem innocentium ignominiam attollunt? Vere pronunciauit Solomon, Odiū excitat occasiones contentionum, sed dilectio multitudinem obtegit peccatorum.*

Scripserunt olim Pontificij vastas contra D. Lutherum Antilogias, quas ex libris eius studiose collegerāt, & his uniuersam eius doctrinam in suspicionem contradictionis errorisq; semetipsum subruentis, adducere studebant. Cæterum cum antilogia ista potuerint reduci ad concordiam aut aliqua saltem ratione excusari à non malignæ mentis hominibus, an non indignissime vobiscum agi clamaretis, si quis rigide pergeret vobis antilogias illas obtrudere, & ex his scædum crimen hæreseos inurere? Cur ergo iuxta legem communem non abstinetis ab hac vestra calumnia, nobisq; non impin-

gitis, quod vobis inpingi non vultis? aut cur eadem illa aequitas in sententijs nostris & loquutionibus nihil reuera inter se pugnantibus, non seruetur quam seruari in vestrorum antilogijs postulatis? Viuenti D. Luthero & hanc nobis diuersitatem interpretationum obijcieti, opposuimus morem catholicae & orthodoxae veteris ecclesiae, quae diuersas & non raro contrarias inter se eiusdem loci interpretationes habuit: neq; tamen ob tã spectabilem diuersitatem, interpretes, quisquam hereseos aut corruptionis scripturarum condemnauit. De his abunde testantur hodie veterum ecclesiae doctorum Commentarij diligenter inter se collati.

Viuenti D. Zuinglio & D. Ioan. O Ecolampadio obiecit sanè D. Lutherus dissidium, quod hic verba domini exponeret, Hoc est figura corporis mei: ille vero, Hoc significat corpus meum. Ex hac diuersitate & ille colligere voluit, doctrinam ipsorum semetipsam elidere. Sed responderunt boni illi viri & fideles ecclesiarum ministri, se consentire nõ dissentire. Cuius quidem rei extant adhuc scripta & publicata testimonia. Quis vero nesciat eiusdem esse verba interpretari, qui primũ verba protulit? Quis nesciat verba in hoc esse inuenta, ut quid animo sentiamus, verbis pronunciemus? Cum ergo isti disertis verbis consensum mutuum testati sint, frustra colliguntur verba aliquot quibus dissensio demonstretur. Consensimus & consentimus in doctrina euangelica & in causa Cœnæ domini Helueticae ecclesiae, Consensionem hanc testati sumus scripto publico, Consensionem hanc non improbant aliae Ecclesiae: non

Consensio.

improbant viri clarissimi & singularia dei organa D. Petrus Martyr, D. Ioannes à Lasco, & ceteri quos non commemoramus. Quorsum iam pertinet dissidentium colligere farraginem? aut quæ malum insania est spargere illos dissentire, quos pax & concordia ecclesiarum, quarum illi ministri sunt, consentire testantur, adeoque sinceram concordiam veluti obsignant?

Sparsus quondam fuerat à pseudoapostolis rumor inter ecclesias ex gentilibus collectas, Paulum docendi ratione multum dissidere à cæteris apostolis, qui in prædicando euangelio legem gratiæ coniungant, neque doceant fide sola absque lege iustificari peccatores. Eam ob rem ascendit Hierosolymam Paulus, ubi cum Petro, Iacobo & Ioanne ac reliquis eius ecclesiæ presbyteris, suum contulit euangelium. Ac patuit ex ea collatione & consensione, omnibus eandem ab utrisque partibus rationem prædicandi euangelij seruari. Id quod etiam datis mutuam dextris, & edita synodali epistola, omnibus ecclesijs contestati sunt: quod ipse ad Galatas commemorat apostolus, & indiuiduus apostoli comes Lucas in Actis apostolicis capite decimoquinto, Si verò post contestationem hanc consensionis apostolicæ, Archigenes aliquis malè feriatu extruxisset chaos Apostolicarum inexplicabilium & mutuum sese collidentium opinionum dissentionumque, an ullam ab electis Dei retulisset gratiam? An vero non potuisset Minæus aliquis commonstrare, non probè multas sibi consentire sententias

Consensio est
dissentio apo-
stolica.

apostolicas? Et apostolum quidem ipsum Paulum in una atque eadem ad Romanos epistola dicere, Non qui legem audiunt iusti sunt apud Deum, sed qui legem faciunt. Et eundem mox iterum dicere, Ex operibus legis non iustificabitur omnis caro. Rursus eundem dicere, Si Abraham ex operibus iustificatus fuit, habet quod glorietur, at non apud deum. Quid enim scriptura dicit? Credidit Abraham deo, & imputatum est ei ad iustitiam. Et reliqua. Contra vero beatum Iacobum reliquisse scriptum, Abraham pater noster nonne ex operibus iustificatus est? Et reliqua quæ leguntur Iacobi 2. capite: Quid? an non habent ista magnam dissensionis speciem? An non Archigenes ille Nazareus vel Mineus bonam operam se nauasse putabit? Quid vero sentiunt de his fideles? aut quam gratiam referent factori pro illa sua factura aut farragine? Nullã sanè, quinimo indignabuntur potius. Sentiunt enim omnes Sancti veram esse apostolorum consensionem, ea verò quæ aliquam præ se ferunt contradictionis speciem aliter atque aliter pro occasione & circumstantijs locorum, temporum ac personarum esse scripta denique & interpretanda. Quamquam vero scripta hominum, licet sanctissimorum, nedum nostra, apostolicis scriptis nullo modo, hac collatione in medium allata, exæquem, ex ipsa tamen colligunt cordatiores quàm promptum sit cuius farragines in re qualibet colligere, interim verò non quamuis mox dissensionis speciem, inter diuersa pronunciantes, veram inter ipsos dissensionem esse comprobare

probare posse, multò minus huiusmodi esse hæreticos.

Sed cur huius rei exemplum acerso tam procul, cum ipsorum verborum domini Cæna diuersitas, & in hac ipsa tamen diuersitate summa concordia, nos possit instruere, non protinus animis & reuera dissidere, multò minus hæreticos esse, qui dissimiles aut etiam in speciem dissidentes proferunt sententias. Matthæus, Lucas & Paulus scribunt: Vescentibus eis accepit Iesus panem (λαί εὐχαριστήσας) & cum egisset gratias, dedit illis. Vnus Marcus habet, Et edentibus illis sumpto Iesus pane (λαί εὐλογήσας) cum benedixisset, dedit illis. Lucas habet, Hoc est corpus meum quod pro vobis datur. Paulus legit, Hoc est corpus meum quod pro vobis frangitur. Neutrum inuenitur apud Sanctum Matthæum & Marcum. Quid quod Sanctus Paulus verba solennia, quæ consecrationis vocant, inuertit? Nam cum ceteri dicant, Hoc est corpus meum, solus Paulus ait, Hoc meum est corpus. Circa verba poculi longe luculentior cernitur diuersitas. Matthæus præmittit, Bibite ex hoc omnes. Marcus subiungit, Et biberunt ex eo omnes. Horum Lucas & Paulus non meminerunt. Matthæus denique & Marcus de poculo hæc nobis relinquunt, Hic est sanguis meus. Lucas & Paulus nec poculum nec vinum appellant sanguinem, sed manifeste dicunt, Hoc poculum nouum testamentum est in meo sanguine. Quid quod Lucas, Est non habet, quod tamen Paulus habet? Matthæus & Marcus dicunt, Qui pro multis effunditur.

Diuersitas
verborum Cæ
næ domini.

Lucas ait, Qui pro vobis effunditur. Paulus plane omit-
 tit, & tamen diserte dixit, Ego enim accepi à Domi-
 no quod & tradidi vobis. Rursus repetit Paulus quod
 Lucas non habet, Hoc facite quotiescunque biberitis in
 mei commemorationem. Adijciunt Matthæus &
 Marcus, Non bibam posthac de genimine vitis huius.
 Paulus eius sententiæ ne verbo quidem meminit. Quid
 quod horum omnium beatus Ioannes apostolus plane non
 meminit. Exagitasset certe hanc diuersitatem Por-
 phyrus aut Iulianus aut Libanius aut Lucianus ali-
 quis. Quid vero sentiunt & agunt py & docti in ver-
 bo domini? Sentunt nihil inter se dissentire euange-
 listas & apostolos: redigunt ergo verba illa & sen-
 tentias in concordiam sanam, ut deinceps omnibus pa-
 teat, sub diuersis verbis & sententijs eandem omni-
 no rem doceri. Quod si extersa ex animis inuidia, æ-
 qui lectores expenderint, quæ & nos sub diuersis
 verbis in explicatione verborum domini, Hoc est
 corpus meum, protulimus, apparebit liquidè pror-
 sus, idem nos loqui & sentire, sanctam & reli-
 giosam adferre interpretationem, & iccirco Chri-
 sti omniumque Christifidelium, non sathana &
 hereticorum esse confæderatos, denique consta-
 re nobis omnibus in una certa & perpetua ali-
 qua sententiâ, non vacillare nos, non herere, ali-
 os perplexos dubios & intrica-
 tos reddere.

Sacramenta Christi domini non exinaniri, uel uacua à nobis reddi.

Aliud deinde crimen nobis intentatur longe enormius, exinanire, id est euacuare atque adeo profanare nos sacramenta corporis & sanguinis domini, dum pertinaciter disputando de carnis & sanguinis Christi absentia, non possumus non exterminare e Cœna fidelium veritatem corporis & sanguinis Christi, neque aliud porro manducandum & bibendum relinquere fidelibus, quam merum panem & vinum, uacua utique & nuda signa, planè nihil à prophanis signis differentia, quibus utiq; citra mysterium & fructum, aliquid ceu in tragœdijs aut tabernarum signis representatur. Adyiciunt his, simulare quidem nos amplius quiddam in sacramentis agnoscere, quasi uero Christi caro & sanguis percipiantur à sumentibus, cū reuera ita imponere statuamus simplicioribus. Reuera enim ac perpetuo nos perstare in sententia D. Zuinglij & Oecolampadij, qui nihil reliquerint ecclesiæ, nisi inania signa, panem scilicet & vinum, quæ cum percipiuntur in ecclesia, corporis & sanguinis Christi absentis memoriam debeant reducere. Id ut lectoribus persuadeant, plurima coaceruant undiquaq; collecta ex libris nostrorum & nostris, testimonia.

Ita quidem isti nos adoriuntur, dum autem uicissim à nobis urgentur ueritate corporis Christi, coguntur sanè, uelint nolint, fateri, signa sacramentalia, non ad eum adimpleri modum, quo uacua lagena adimpletur uino; aut alio aliquo liquore.

Ergo caro & sanguis domini, inquit, non sunt in pane et vino, qualitatiue, aut quantitatiue, aut ut in loco. Proinde illis ipsis interpretibus, ut plena non vacua sint sacramenta, plane non requiritur ut ipsum domini corpus & sanguis qualitatiue quantitatiue & ut in loco comprehendamus in pane & vino. Hoc autem cū ad eum modum, quem nobis præscribunt ipsi, facimus, cur dicūt nos euacuare sacramenta? An vero nos euacuāus sacramēta cū dicimus, corpus & sanguinē Christi non contineri in sacramento corporaliter, ipsi vero non euacuant, cum aiunt, Christi corpus non imaginandum esse in pane aut sanguinem comprehendendum in vino qualitatiue quantitatiue & ut in loco? An non vnum & idem utrinque asserimus? Excipiunt, sed omittis tu, quod nos diligenter adiungimus, Vere. Tametsi enim corpus & sanguis Christi in signis sacramentalibus non sint & percipiuntur quantitatiue & ut in loco, sunt tamen in ijs et percipiūtur vere nihilominus. Quasi vero nos fictam inanem aut imaginariam sine effectu participationem intelligamus. Subiiciunt isti. Nos autem veritatem istam explicamus per substantialem ac corporalem, & tamen ineffabilem præsentiam ac perceptionē. Ergo posteriorib. verbis negant rursus aduersarij nostri, quod priorib. confessi sunt. Si enim corpus & sanguis Christi non sunt in pane & vino quantitatiue & ut in loco, profecto corporaliter non adsunt, & corporaliter non percipiuntur. Hanc illationem non haurimus, quod videri volunt, ex turbidis philosophiæ lacunis, sed ex ipsa veritate veri corporis
 Chri-

Christi, atq; adeò ex sententia non philosophi alicuius rixatoris, sed ex celebris in ecclesia Christi doctoris, de rebus theologicis non physicis, theologicè non philosophicè disputantis & dicentis, spacia locorum tolle corporibus, nusquam erunt, & quia nusquam erunt, nec erunt. De qua re paulò post copiosius dicetur. Rursus si corporaliter est & percipitur corpus & sanguis Christi in cœna, quomodo dicitis adesse & percipi ineffabiliter? Ineffabile est, quod verbis effari non potest, vel cuius modus explicari non potest. At vos ipsi iamiam modum presentiae & perceptionis exposuistis, dum dixistis, essentialiter vel corporaliter. Si modus est corporalis, ergo et effabilis. Si verò ineffabilis est, ergo corporalis nō est. An verò resolvent isti nobis verum Christi corpus in spiritum? Vetat hoc Christiana religio & fides orthodoxa. An contendunt ex æquo vacuum aut inanem ac puram nos aquam in baptismo habere, nisi in super concedamus, aquam baptismi conuerti in ipsum sanguinem Christi, aut sub specie aquæ latitare naturalem Christi sanguinem? Videte viri py & sancti, in quas se aduersarij nostri angustias coartent, dum putant se aliter viuificari non posse, nisi corporaliter carnem Christi hauriant & abluant se eius sanguine.

Nos verò, ut implicationem istam subterfugiamus, & consona scripturis, fidei & mysterijs diuinis adferamus, quæ deniq; rectè possint à fidelibus intelligi, simpliciter dicimus, ipsum Dei filium assumpsisse verum corpus humanum & sanguinem, quem & pro redemptione & salute nostra profudit. Dicimus hoc

Verū Do-
mini cor-
pus, & ve-
rus sanguis
cibus & po-
tus fideiū.

verum Domini corpus & verum eius sanguinem viuificum esse cibum & potum: ac illa ipsa, non pro his alia, non spiritum, non spirituale corpus edendum & bibendum esse ad vitam aeternam. Addimus his adhuc clariora, & dicimus: Christus verus Deus & homo, quamuis à nobis in cælum sublatus sit, & ad dextram patris resideat; ac corporaliter in terris non sit, adest tamen nihilominus suæ ecclesiæ, tanquam caput vitale corpori viuenti, utpote in quo operatur vitam & salutem. Nam vitam quæ est in viuifica eius carne, quam videlicet ut viueremus, in mortem impendit pro nobis (sicuti & dixit: Ego sum panis vita, qui ederit ex hoc pane, viuet in aeternum, Et panis quem ego dabo, caro mea est, quam dabo pro mundi vita) participat aut inspirat ille suo spiritu diuino suis fidelibus, ut verè iam in ipsis sit & viuat Christus, fidelésque ipsum vera fide recipiant, & ita pascantur atque potentur ipso Dei & hominis filio spiritualiter.

Quomodo
percipiunt?

Hæc inquam dicimus expresse spiritualiter fieri, per fidem, etiam extra communionem Cæna, quoties fidelis recolat vera fide passionem & incarnationem seruatoris Christi: pariter autem & in ipsa Cæna sancta & mystica, ubi iam etiam accedit insignis illa Christi institutio & solennis actio, quam appellant sacramentalem. Ac disertè hic monemus cum spiritualiter dicimus, nō sentire nos carnem Christi mutari in spiritum. Credimus enim carnem manere in sua essentia atque natura, ipsamq; communicari nobis, non carnaliter,

Spirituali-
ter.

Et eo modo quo vinum infunditur in pateram corporaliter, sed modo & ratione spiritali, sic ut caro ipsa residens aut manens in gloria ad dextram patris in cælo, vitam totam carne tradita partam, spiritu suo vivifico effundat in corda fidelium, verbo Dei credentium, Deum inuocantium & legitimè Cœnam celebrantium. Ergo si perrexerint aduersarij nostri ad huc obiectare symbola nos sacra euacuare, qui corporalem Christi præsentiam & manducationem negamus, spiritualement illam, quam diximus, confitemur & inculcamus: consequetur illos euacuare & pro nihilo reputare Christum, spiritum eius, virtutem, redemptionem item, ac vitam. Nam si hæc Cœnam, imò fideles potius Cœnam celebrantes, nondum adimplent, inanes profectò & vacua res sunt. Ac mirum est profectò aduersariorum nostrorum animos sic esse depressos et carnaliter affectos, ut non existiment se nulla alia ratione carne Christi pascendos, nisi corporaliter vel carnaliter ipsam hauriant. Si enim spiritaliter percipi putant, cur litigant nobiscum? An verò non erit Christus vita in cordibus fidelium, nisi corporaliter habitauerit in eis?

*Euacuare
symbola.*

Ex istis iam & illud colliquefcit nos per spiritum non intelligere inane aut nihil aut imaginationem vanam, sed ipsam Christi veram veri Dei & hominis operationem in sanctis suis viuificam, qua omnibus numeris fideles absoluat. Similiter cum dicimus carnem CHRISTI per viuificum spiritum & cœlestia dona recipi, aut hauriri à nobis fidei:

Fidei

perfidem non intelligimus subtilem speculationem aut contemplationem humanam, sed virtutem diuinam nobis diuinitus concessam, quæ Christum reuera percipit, eiusq; vita fruitur. Id cum alij significantius, ut opinor, exprimere voluerunt, dixerunt manducationem corporis Christi differre à fide, eò quod sit fidei effectus, quodq; verè participes eius facti, ex ipso & cum ipso uiuamus. Ego interim, ut istud non improbo, ita vulgari & consueto loquendi genere in Ecclesia uti malo. Nam tota vetustas concorditer manducare reddidit per credere. Cum ipse quoq; Dominus disertè dixerit: Ego sum panis vita. Qui venit ad me, non esuriet, & qui credit in me non sitiet unquam.

Cum autem ad hunc modum sobriè & sanctè sentiamus de vera carnis Christi participatione, & de sanctæ Cæna Domini mysterijs, cur non desinunt nostri illi antagonista odiosis illis & nos & prædecessores nostros aggrauare præiudicijs? quasi in mysterijs nihil prorsus nisi merum panem & vinum agnoscamus. An verò veritas illa simplex & orthodoxa non ubiq; legitur in libris nostris, quibus oppugnauimus corporalem in cæna Domini præsentiam & participationem, non spiritalem & uiuificam? An non clarè satis hoc ipsum expressimus in Consensione illa nostra, quæ sola illis satisfacere debuisset?

Doctrina
nostra de
Cæna Do-
mini, non
de vacuis
signis.

Sic enim in illa concorditer profiteamur: Cum vera sint, quæ nobis Dominus dedit gratiæ suæ testimonia et sigilla, verè proculdubio præstat ipse intus suo spiritu, quod oculis & alijs sensibus figurant sacramenta: hoc est,

est, ut potiamur Christo tanquam bonorum omnium fonte, cum ut beneficio mortis eius reconciliemur Deo, spiritu renouemur in vita sanctitatem, iustitiam denique & salutem consequamur, simulq; pro beneficis his olim in cruce exhibitis, fide verò perceptis à nobis, & quæ quotidie fide percipimus, iam agamus gratias. Quare etsi distinguimus, ut par est, inter signa & res signatas, tamen non disiungimus à signis veritatem, quin omnes qui fide amplectuntur oblatas illic promissiones, Christum spiritualiter cum spiritualibus eius donis recipere, adeoq; & qui dudum participes facti erant Christi, communionem illam continuare & reparare, fateamur. Neq; enim ad signa nuda, sed potius ad promissionem, quæ illic annexa est, respicere conuenit. Quatenus ergo in promissione illic oblata proficit nostra fides, eatenus ista vis & efficacia, quam dicimus, se exerit. Ita materia aquæ, panis aut vini nobis Christum nequaquam affert, nec spiritualium eius donorum compotes nos facit. sed promissio magis spectanda est: cuius partes sunt, nos recta fidei via ad Christum ducere: quæ fides nos Christi participes facit. Et iterum: Quod autem carnis suæ esu & sanguinis potionem, quæ hic figurantur, Christus animas nostras, per fidem, spiritus sui virtute pascit, id non perinde accipiendum, quasi aliqua fieret substantiæ vel commixtio vel transfusio, sed quoniam ex carne semel in sacrificium oblata, & sanguine in expiationem effuso, vitam hauriamus.

Haftenus consensionis verba recitauimus, audiantur iam à vobis, quibus non vacat integros enoluere li-

D. Zuin-
glij senten-
tia de cœna
domini.

bros, audiantur inquam sententia beatæ memoria D. Zuinglij & D. Oecolampady, quibus à se repulerunt fœdissimã illam suspicionem, quasi fideles in Cœna præter panem & vinum, planè nihil percipiant. Zuinglius ergo in libello ad principes Germania: Cum nullis mortalium, inquit, nobis est dissidium de verbis Cœna Domini, quasi velimus ista immutata esse, ut quidam, aut prorsus sublata, ut aly calumniantur. Cum enim sic sonant, Hoc est corpus meum, iam ipsum sacramentum augustius est, quàm si diceremus, Hoc significat corpus meum: ut omninò nihil velimus mutatum esse: sublata vero è medio quomodo cupiamus, quæ ne mutata quidem volumus? Habent ergo aduersarij nostri verba ista, habemus & nos. Verba ista illis inconcussa manean, nam & nobis immota manebunt: Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur. Et, Hic est sanguis meus, etc. Dicunt aduersarij hic præberi corpus Christi: idem & nos dicimus. Vbi ergo dissidiũ est? Hic est: dicunt aduersarij corpus Christi naturale et substantiale præberi, nos sacramentale. Hinc pugna. Item: Dudũ diximus corpus Christi esse in cœna fidei contemplatione, & c.

Item, Ista fidei contemplationem non credo satis grandem esse, nisi rem ipsam tam certè ac indubitatè teneat, ac si naturaliter esset sensibus exposita.

Item, Signa ipsa sic à Christo ipso sunt instituta, ut etiam analogia sua plurimum polleant ad inducendum in rem fide & contemplatione præsentem.

Item, Licet omnes creaturæ inuitent nos ad numinis contemplationem: at omnis ea inuitatio muta est:

in sacramentis autem, viva & loquens est. Loquitur enim Dominus ipse, loquuntur & elementa, atque idem loquuntur & suadent sensibus, quod menti sermo & spiritus.

Rursus ibidem: Frustra non sunt Sacramenta. Prædicant enim salutem à Deo datam: sensus huc conuertunt, & subinde fidem exercent, quam & proximo pollicentur, atque ad fratrem charitatem trahunt. Atque hæc omnia dum fiunt, unus atque idem operatur spiritus, qui inspirando nunc citra instrumentum trahit, nunc cum instrumento, quò, quantum & quem vult.

Idem ad Regem Christianum: Christum credimus, inquit, verè esse in Cæna: imò non credimus Domini esse Cænam, nisi Christus adsit. Sed quod corpus eius ea dimensione edatur, qua isti dicunt, id verò est à veritate & fidei ingenio alienissimum. Asserimus ergo, non sic carnaliter & crasse manducari corpus Christi, ut illi perhibent, sed verum Christi corpus credimus in Cæna sacramentaliter & spiritualiter edi, à religiosa fidei & sancta mente: quemadmodum & Chrysostomus sentit.

Idem in Annotat. ad Ieremiæ cap. 27. Constat quod quæcumq; symbolis tribuuntur, ait, fidei sint principaliter, sed iusta & æqua ratione signis tribuuntur, cum quod pars sacramenti sunt, quævis inferior. (constat enim ex spirituali re et corporali sacramentū) tum quod idem significant sensibus, quod spiritus menti. Unde

nemo tam rudis est, quem huiusmodi hyperoche offendant, Christi verum corpus in Cæna verè editur, cum panis & vinum præbentur. Verum enim corpus, non falsum assumpsit. Verè edit mens fidelis, cum non simulatè recipit Christum, cum verè fedit Christo. Sed vide an non hæc omnia, cum Symbolis dicantur, non tamen virtute Symbolorum, sed spiritus ac fidei operatione fiant: ut allæoseos virtute Symbolis tribuatur, alteri sacramenti parti, quod fidei solius (dummodo rem ad viuum refecare volumus) esse cognoscitur. Verù ergo corpus cum edi dicitur, illud verum corpus, quod cælo illatum est intelligimus, sed illud ipsum non naturaliter, hoc est, quemadmodum ipsum naturale est, etiam naturaliter à nobis editur, sed spiritualiter hîc edimus, quod isthîc naturaliter est, &c. Hæc ille. Extant epistole Zuinglij ad Oecolampadium, & huius vicissim ad illum, quibus palam testati sunt mutuam, cum in negotio Eucharistiæ, tum in uniuersa religione, consensum.

Bernensis
disputatio.

In Bernensi disputatione, in qua piè & diligèter hoc cæna negotium discussum est, inter alia dicit D. Oecolampadius: Nullo pacto negamus nos edere corpus Christi, & bibere eius sanguinem: sed edimus & bibimus spiritualiter per fidem, & eam quidem, qua credimus nos Deo patri per mortem Christi reconciliatos esse: non per illam fidem, qua creditur corpus Christi adesse sub pane corporaliter vel substantialiter.

De Oecolamp.
sententiæ de cæna
domini.

Idem in secunda iusta & æqua ad D. Lutheri scripta responsione, Germanice data, per integrum caput 18. hoc duntaxat commonstrare contendit, se & Zuinglium

gium nunquam docuisse vel scripsisse, quod fideles nudo duntaxat signo participant in Cæna Domini.

Idem alibi: Sicubi panis domini, ait, corpus domini dicitur, non contendimus. Nam & nos sic appellamus: non solum quod à Domino nostro Iesu Christo Cæna sanctè initiata & instituta est, sed etiam quod in ea sanctificatoris spiritus sancti mirificam operationem fidelium pectora experiuntur. Item non dicimus panem hunc nudum quidem signum in Cæna, sed efficax quodammodo, operante spiritu sancto in fidelium cœtu, ut fiat nobilius quoddam & sanctius corpus, nobis Christi capite in unum corpus adunatis. Hoc cum dicimus, minime Christum à Cæna abesse asserimus. Ad hæc non auferimus è Cæna alimentum vitæ, carnem & sanguinem Christi & Christum ipsum. Nam nisi animæ nostræ hoc pabulo fuerint pastæ, nequaquam habituræ sunt vitam. Præterea nunquam à nobis negatum est. quin Cæna etiam fidei seruiat, cum excitanda tum augenda, &c. Hæc omnia Oecolampadij sunt. Non commemorabo nunc alia, quibus isti ornarunt sacramenta, quibus hodie & nos ornamus. Extant libri istorum et nostri. Oramus ut legantur animis ab odio & inuidia defecatis. Ita enim quilibet nullo negotio videbit quid tribuet contentionum feruori, quid causæ per se. Deprehendet certò à nostris & à nobis nunquam prophanè de sacramentis esse disputatum, nunquã ita efferbuisse contentionis calorem, ut nihil nisi nuda signa percipi à fidelibus, in Cæna domini contenderimus.

Verba Domini, Hoc est corpus meum, nos nostra expositione non corrumpere.

Atq; hic demum nostri illi mirifice tumultuantur. Clamitant nos corrumpere verba Christi sacra, Hoc est corpus meum. Clamitant se pro corporali sua presentia & mädicatione corporis domini habere diserta domini verba, clara & minime ambigua. Urgent ex his verbum substantiuum Est, id quod ingemināt semel & iterum & frequentissime inculcant. Si quid dixeris, quantumuis clarum sit et efficax, illi tamen idēdem repetunt & inculcant, illud, Hoc est corpus meū. Hac verba, inquit, Sacramentarij non audent attingere, ita metuunt suo errori inō blasphemiae. Addunt, Nos aut innitimur simplicibus his & claris verbis, ut ea descripta sunt magno consensu & uniformiter usurpata ab Evangelistis & ab Apostolo Paulo. Docemus aut hęc domini verba, in sua propria & naturali significatione esse accipienda, sine tropo. Corpus ergo intelligimus, non corporis figuram aut corporis significationē. Et verbum substantiuum Est, substantiue, non significatiue accipimus. Illi vero (de nobis loquuntur) in tropum collocant totius ædificij sui firmitatem. Rursus ne hic quoq; quicquā acerbitalis à quoquā desiderari possit, semel & iterum, propter tropū in expositione verborum domini admissum, crimē denuo nobis impingūt hæreseos: quemadmodum & Papiſta, qui & ipsi nullum admittunt tropum, & omnes eos crimine hæreseos perfundunt, qui domini verba per tropum expediunt.

An tropus
in verbis
domini.

Itaq; si hic nulla est admittenda loquutio figurata,

cur non ex integro concedunt nostri illi antagonista in castra Papistica? Aut cur ipsi hac domini verba, Hoc est corpus meum, non ad literam, quod dicitur, intelligunt, sed per figuram expediunt? Cum enim litera sonet, Hoc est corpus meum, illi nostri exponunt, Sub hoc est corpus meum: Cum hoc accipitur corpus meum: Sub specie panis & vini continetur corpus meum. Quid? an non hic tropus est? Si ergo haeretici sunt, qui per figuram vel tropum hunc locum explicant, expendite obsecro, quam in vos ipsos, odio nostri, tuleritis sententiam. Si verò haeretici non sunt, ut re vera orthodoxi & catholici sunt, qui asseuerant verba domini, Hoc est corpus meum, figurata esse, forte et nos, o fratres, qui nullam hic nobis expositionem nouam consinximus & orbi obtrudimus, sed veterem illam ecclesiae interpretationem usurpamus. Dicimus enim pane significari aut representari corpus Christi, vinum esse symbolum, figuram, vel sacramentum sanguinis Christi.

At vociferantur isti, hoc demum esse humanum, audax, sceleratum, nequam, haeticum atque sacrilegum inuentum ac flagitium. Conscientijs piorum hominum minime satis fieri commentis huiusmodi hominum blasphemis. Miror autem, amici, an tam atrocia conuicia et in primitiuam Dei ecclesiam contorquere vos intelligatis, cum qua istam nostram expositionem habemus communem. Negatis quidem & pernegatis vlla à nobis posse produci vetustatis testimonia, quae testentur verba Domini veteribus fuisse figurata, aut ex veteribus quenquam Est exposuisse per significat.

Sed dudum vidissetis hæc in nostrorū editis libris, si voluissetis videre: nunc quid afferri possit flaccescentibus adeò stomachis, non video. Utinam verò ad audendum, id quod audiuius diligenter expendendum, plerique tam prompti essemus, quam sumus ad tergiversandum alacres, in quibus rebus quas semel tueri in animum induximus, defendendis seruidi. Cogitemus potius, o fratres, aliud propediem fore iudicium, in quo nihil tergiversatio, nihil audacia, omniaque negandi petulantia, nihil clamor ullus, aut prætextus ullus, sed sola Dei veritas, animi probitas fideique sinceritas & conscientia integritas aliquid valebit.

Certè qui panem & vinum non appellauit signa, figuras, symbola aut sacramenta corporis & sanguinis sui, idem neque dixit sub pane, in pane, aut cum pane, aut sub specie panis esse corpus suum substantialiter & corporaliter: multò minus dixit panem transubstantiari in substantiam corporis Christi, remanentibus duntaxat sine subiecto accidentibus. Admittere ergo expositionem sobriam verba Cœnæ Domini, neque urgere oportet nuda per contentionem verba, qui non videt nihil videt. Etenim si seruanda est verborum, ut aiunt, claritas, cur ipsi recedunt à claritate? Dominus dixit: Hæc est corpus meum: isti dicunt, Sub hoc, aut cum hoc, aut in hoc, aut in hac specie est corpus meum. Itcirco recedunt ab illa sua, quam iactant, perspicuitate. Quod si omninò à disertis verbis recedendum non est, vlla ratione, sed perpetuò literæ inherendum rigide, quid oro pronuntiatum est simplicius, quàm
illud

illud Ioannis? Et verbum caro factum est? Et illud, Pater maior me est. Et illud, Philippe, qui vidit me, vidit patrem: & quomodo tu dicis, Ostende nobis patrem? Nunquid verò ex his disertis sententijs ea consequebantur, quae inde colligebant haeretici, urgentes & ipsi literam, dicentésque diuinam naturam conuersam esse in humanam, filium Dei etiam diuinitate minorem esse patre: nullam denique inter patrem & filium intercedere distantiam aut personarum discrimen? Ac reuera sunt loci hi adducti plani omnes, quoad verba, interim sensus genuinus non percipitur nisi ex collatione aliorum locorum, ex circumstantijs fideique proportionè. Hoc si negetur praefractè, quis non videat semel subuersum iri, quicquid sincerae pietatis traditur in sacris libris? Vicissim opponunt nostri illi, Cogitent verò py omnes, quid de religione vniuersa, quid certum & inuiolatum sit futurum, si ita liceat verba transformare scripturarum. Atqui nemo nostrū postulat, ut in scripturis vel iota trāsformetur, nemo flagitat ut audacibus & irreligiosis hominibus aditus aperiat in scripturas & in his quidlibet sursum deorsumq; versandi. Clamamus & nos fidei dogmata certa, nullo modo esse commouenda disceptationibus, imò ne unquam quidem vocanda in dubium. Hic tamen nemo inficias ibit, fuisse Scripturarum exposi-
tio. semper, & esse adhuc in ecclesia scripturarum interpretationem, & certam quidem illam & legitimam non arbitrariam, sed admodulatam ad fidei & charitatis proportionem, petitamq; ex materia dictorum

& factorum, ex occasione & circumstantiis aliorumque vel similium vel dissimilium diligenti collatione. Semper autem & inprimis religiosam expositionem sacramentis adiunctam esse constat. Cur itaque impietatis & sacrilegi dānamur hodie, qui religiose verba Domini, *Hoc est corpus meum*, & totum denique negotium sacramentarium exponi volumus? Non destituimur hic multiplici scripturarum exemplo. Constat enim cum Prophetas tum Apostolos sacra exposuisse mystica, Et S. Augustinus de catethis sandis rudibus, De sacramento sanè quod accepit, inquit, cum ei bene commendatum fuerit signacula quidem rerum diuinarum esse visibilia, sed res ipsas inuisibiles in eis honorari, nec sic habendam esse illam speciem benedictione sanctificatam, quemadmodum habetur in usu quolibet. Dicendum etiam quid significet sermo ille, quem audiui, quod in illo condatur, cuius illa res similitudinem gerit. Deinde monendus est, ex hac occasione, ut si quid etiam in scripturis audiat, quod carnaliter senet, etiam si non intelligit, credat tamen spirituale aliquid significari, quod ad sanctos mores futuramque vitam pertineat.

**Expositio
verborum
domini,
Hoc est cor-
pus meum.**

Equidē nō impiā, nouā aut coactam, sed piā, veterē, obuiā sponteque fluentem horū Domini verborū, *Hoc est corpus meum*, expositionē paulò antè in hac expositione nostra, & antea semper protulimus in mediū. Ac certū est et extra controuersia omnem, dominū nostrum Iesum Christum instituisse sacramentū, dū instituit Cœnā. Quid ergo prohibebit, quo minus intelligāmus dominū

**Sacramen-
tū institui-
tur.**

de sacramento loquutum esse sacramentaliter, ea propter istas sententias diuinas, Hoc est corpus meū, Hic est sanguis meus, sacramētales esse loquutiones, et ea de causa exponendas sacramentaliter? Sacramētales ac pares in scripturis loquutiones sunt, Circūcisio est fœdus, Agnus est transitus, Hostia vel sacrificium est peccatū et peccati expiatio. Baptismus est sanctificatio vel purificatio peccatorū ue ablutio. At quomodo hæ loquutiones in ecclesia Dei semper fuerint expositæ, nemo nescit, nisi qui prima theologia rudimenta nescit. Appellata est ergo Circūcisio symbolum, signū vel sigillum fœderis, Agnus memoraculū et figura transitus. Sacrificia vero fuerūt memoria peccatorū, et significabāi Christū aliquando Hebr. 10 immolandū, sicuti et Baptismus vocatur sacramentū purificationis nostræ. Cū ergo oēs sacramētales loquutiones parē ferāt ac habeāt expositionē, quid prohibeas obsecro panem et vinū, quæ tradidit in Cœna sua dominus, sacramenta nuncupare vel symbola et signa corporis et sanguinis domini, atq; adeo sententiā domini sacramentalē, Hoc est corpus meū, sacramentaliter interpretari et dicere, Hoc significat corpus meū, vel hoc est sacramentū mei corporis? Maximè cū Lucas Cœnam agni paschalis præmiserit Cœna dominicæ, ut similitudine mysteriorum expensa, tranquillioribus animis accederemus ad communionem mysteriorū. Neq; dubiū est apostolos ob hanc domini loquutionē, Accipite, edite, hoc est corpus meū, minus fuisse sollicitos, quod assueuissent loquutionib. mysticis, et iāiā audiuisent, Agnus est trāsitus. Alioq; legimus apostolos aliās sæpe interrogauisse dñm,

cum non probè intellexissent quod dixerat, aut obscuriore aliquo loquutionis genere fuerat usus. In presenti autem nihil prorsus interrogant, proculdubio quod cognita ipsis essent loquutiones sacramentales.

His opponunt illi nostri, Egregiam verò interpretationem allatam esse, ut qua in Cœna fidelibus nihil relinquat manducandum, quàm significationem. Cum enim dixerat Dominus, Accipite, edite, hoc est corpus meum, & nos interpretemur, Hoc est signum corporis mei, consequi fideles edere signum vel significationem corporis Christi. Cæterum quis non agnoscat paralogismum? Sed & dudum diximus in sacramento quolibet non modo signum spectari, sed et rem signatam: & signum quidem percipi ab omnibus ore corporeo, rem verò significatam fideles sumere mente vel animo. Beatus Moses apertè vocat Circumcisionem signum. Quis verò inde colligebat circumcisionē accipientes nihil nisi signū accipere? Quia enim non prophanum, sed fœderis diuini signum erat Circumcisio, ea de causâ fœdus offerebatur circumcisione & obsignabantur in fœdere circumcisionem accipientes. Ita cum panis & vinum sint symbola corporis Christi traditi & sanguinis effusi, consequitur sanè corpus vere esse traditum & sanguinem effusum, & quidem traditum & effusum pro nobis, certè ut manducantes & bibentes illa spiritualiter, in hoc mysterio, vitam ex ijs hauriamus, & non ut inanem umbratilmue duntaxat rerum nihil nobis viliū significationem habeamus.

Verba poculi.

Quid verò dicunt antagonista nostri ad verba poculi

culi sacris? *Matthæus & Marcus habent: Hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effunditur, &c. Lucas verò & Paulus habent: Hoc poculum novum testamentum est in meo sanguine. Iam si verbis mordicus inherendum est nudis, calix vel poculum secundum Matthæum & Marcum erit sanguis. Si dixerint per calicem id esse intelligendum, quod est in calice vinum, dicimus istam interpretationem esse tropicam. Rigidè ergo verbis Domini insistentes, non desinemus clamare, quicquid tandem nobis opponatur: Verba Domini disertà sunt, Dominus dicit: Hic est, Hic est, ergo est. Et loquitur quidem de calice, ergo calix est Christi sanguis. Non potest non verum esse, quod pronunciat os Domini. Nisi ergo fraudari voluerint aduersarij nostri fructu sanguinis Christi, cogentur deuorare ipsum etiã calicem, quacumq; id ratione efficere possint. Præterea si adhuc perrexerint auersari loquutiones tropicas, fateri cogentur poculum, iuxta Lucam & Paulum, esse testamentum, & quidem novum testamentum, adeoq; poculum magis esse in sanguine, quàm sanguinem in poculo. Adiguntur ergo, velint nolint, verba domini non ad literam rigidè restringere, sed sensu potius sancto explicare: Quod quemadmodum panis est symbolum traditi corporis, ita poculum vel vinum potius, est sacramentũ effusi cruoris Christi, idq; ad dedicationem vel confirmationem novi testamenti, quo confertur credentibus plenaria omnium peccatorum remissio & vita sempiterna.*

His accedunt conferenda et illa Domini Christi verba

Collatio lo

corum.

quæ in illa ipsa Cœna & sub Cœnâ et in itinere ad montem oliuarû, idem dominus eodem suo ore, quo illa, Hoc est corpus meum, etiâ hæc pronunciauit: Ab initio hæc nõ dixi vobis, quia vobiscum eram: nunc autẽ vado ad eum, qui me misit. Et iterû, Ego veritatem dico vobis, expedit vobis, ut ego vadã. Si enim nõ abiero cõsolator nõ veniet ad vos, &c. Rursus, Exiui à patre, & veni in mundû, iterû relinquo mundû et vado ad patrẽ. Item, Et posthac nõ sum in mundo, & hi in mundo sũnt, & ego ad te venio. Et reliqua huius generis multa, quæ nõ minus diserta & clara sũnt, sed & verba Cœnæ Domini sũnt, quàm illa, Hoc est corpus meum. Quinimo totus ille sermo, quem Ioannes integris aliquot à 14. capite capitibus describit, huc bona sui parte spectat, ut intelligat, cum sanctis apostolis, uniuersa Christi Ecclesia, fideles posthac non amplius habituros Christum Dominum corporaliter præsentem. Nam ascensurum in cœlum, & inde missurum spiritum sanctum, per quem ipse adesse ecclesiæ ipsamq; inspirare, viuificare & gubernare velit. Quæ quidem omnia, ut minimè figurata sũnt, sed plana vel aperta, ita nullum habebunt vel locum vel fructum si Christus corporaliter adhuc versatur in medio Ecclesiæ, latitans in pane, aut sub specie panis.

Mat. ca. 6.

Adducimus præterea memorabilem illum Domini sermonem, quem ante mysticam cœnam institutam, in Synagoga Capernaum habuit, quo significantissimè & diligentissimè ostendit, se esse panem vitæ, ac carnem se suam & sanguinem suum impensurum in mortem, ut

ex his viuant fideles: ubi & modum manducanda carnis sua, bibendiq; sanguinis sui, & vitam morte partam consequendi luculenter exposuit, nimirum quod ille vitam illam suam nobis per spiritum suum inspirat: nos autem hanc percipimus per veram ac viuam fidem: refutatis interim illis, qui audito figurato sermone Domini, imaginabantur, carnem Domini corporaliter esse manducadam. Id quod nihil prodesse dicit, ac protinus subiungit: Spiritus est qui viuificat. Et verba quae loquutus sum vobis, spiritus sunt et vita.

Porro cum haecenus non sententias duntaxat aliquot, sed integros Domini sermones adduximus, quibus ipse Dominus corporalem & praesentiam & manducationem corporis sui refutat, an non equum est, ut haec conferantur cum his Domini verbis, Hoc est corpus meum, & pauciora & plura illustrentur? *Pauca per Est sane celebris receptus vetus, & cum ipsa Christi pluram exponenda.* ecclesia veluti natus interpretandi scripturas canon, cuius meminit Tertullianus contra Praxeam, personas in adoranda Trinitate confundentem, ac pro se, cerebrose admodum, haec Domini diserta verba adducentem urgentemq; Philippe qui vidit me, vidit patrem. Ego & pater unum sumus. Ego in patre, & pater in me. Dicit autem Tertullianus, His tribus capitulis totum instrumentum utriusq; testamenti voluit (Praxeani et omnes Noetiani et Patripassiani) cedere, cum oporteat secundum plura, intelligi pauciora. Et reliqua, quae ne acerbior videar, non adijcio. Intelligunt autem per omnes, non unum aliquem locum ex scripturis

morose esse urgendum, verum scripturas scripturis esse conferendas, ac pauciora aut etiam dubia secundum plura clariora que esse interpretanda. Proinde aduersarij illi nostri frustra nobis subinde occinunt unicam (absit verbo calumnia) & figuratam vel sacramentalem sententiam, veluti propriam, quam deprehendimus collatione aliorum scripturæ locorum & quidē clariorum de eodem Christi corpore, ab eodem quoq; Christo Domino pronunciatorum, sic illustratam & explicatam esse, ut, quod dici solet, à lasso rixam querere videantur, quotquot coccys in morem identidem nobis occinuerint illud suum, Hoc est corpus meū. Condonabūt mihi lectores, si videar loqui audacius. De peruiçatia loquor aduersariorū, verba ipsa Domini nihilominus collo religiosissime. Nam vel unicam syllabam, nedum verbum aut sententiam verborum Domini, legitime tamē usurpatam, & à nativo suo sensu non detortam, agnosco summa demissione & reuerentia esse excipiendam ab hominibus, eiq; absque omni dijudicatione credendum. Si verò aduersarij pro sua morositate perrexerint nobis obiectare unicam illam sententiam, non desinemus & nos ibi strenuè opponere integros Domini sermones, quibus luce clarius exposuit, quomodo suæ Ecclesiæ adesse perpetuò, & quomodo carnem suam edi, sanguinemq; suum bibi tunc voluerit, et velit adhuc.

Nulla ex-
positio reci-
pienda que
pugnat cū
fide.

Subiungimus his alium & vulgarem quidem illum, ab omnibus denique omnium seculorum pijs receptum scripturas interpretandi canonem, Contra fidem

¶

Charitatem, nullam unquam à quoquam recipiendam esse interpretationem. Oportere enim imprimis regulam fidei nostram manere incolumem. Vetat certè Apostolus aliquid alienum à proportionem fidei proferre. Notissima sunt quæ idè ille affert de charitate 1. Cor. 13. unde proculdubio sua illa mutuauit, quæ Augustinus edidit 1. lib. de Doct. Christi. cap. 36. Sed et elegantia & vera sunt semper iudicata hæc vetustissimi illius scriptoris verba: *Quæramus in nostro, & à nostris, & de nostro. In quo? duntaxat quod salua regula fidei potest in quæstionem deuenire. Quis autem ignoret non postremum in fidei capitibus illud esse, quod credimus consensu totius scripturæ edocti, Christum Dominum in una inseparabili persona geminam retinere naturam, naturarumq; proprietates illas atq; impermixtas, & quidem iuxta diuinitatem patri, iuxta humanitatem nobis esse consubstantialcm, Deum utique verum ex Deo vero, & hominem verum ex homine vero. Constat itaque Iesum Christum Dominum nostrum verum & naturale, non phantasticum aut spiritale corpus habere, illud ipsum inquã, quod à nobis assumpsit, quod in mortem tradidit, quod ex mortuis excitauit, cui quidè immortalitatem & gloriã addidit, naturã veritatemq; corporis non abstulit, atq; hoc ipsum cælo intulit, & ad dexteram patris collocauit, unde in eadè illa carnis forma atque substantia, redibit iudicaturus viuos & mortuos.*

Porro hæc humani corporis in Christo veritas, nunquam admittit huiusmodi expositionem horum verborum

Hoc est corpus meū, quales vulgò cōfingi solent, Hoc est corpus meū substantialiter, et tamen inuisibiliter. Nam ut nō repetā, quod superius dixi, huiusmodi voces semet ipsas elidere, constat certè Dominū hisce verbis, Hoc est corpus meū, de vero & naturali, visibili et passibili suo locutum esse corpore. Inuisibile corpus affinxit Domino Martion et tota illa infelix Valentinianorū schola, quæ eam ipsam ob causam ab vniuersali exhibitata et explorata est ecclesia. Ergo cum dominus verū, naturale & visibile corpus habuerit, quo ad mensam assidens, discipulis porrecto pane, dixit: Accipite, edite, Hoc est corpus meū, quis non intelligat sacramentū vel mysterium ipsis ac nobis esse cōmendatum, non autem verū illud corpus naturale ore corporeo manducandum esse oblatū, idq; inuisibiliter. Etenim nō licet per religionis sincere integritatem, Christum fingere bicorporem: licet autem fide sic nos urgente intelligere Christum nobis veri & vnici illius sui corporis commendasse spiritualem manducationem. Quod ergo beatus Augustinus alibi vocibus visibile et inuisibile, in hac causa vitur, alia longè ratione, quā vulgò fiat, vitur. Significat enim illi visibile, quod nobis est sacramentale: inuisibile, quod est spirituale. Nō dissimulabo in præsentiarum et hoc, quod antagonista nostri hīc nobis opponunt, hæc ex eodem S. Augustino ex Enarr. Psal. 33. verba: Quis portatur manibus suis? Manibus aliorum potest portari homo, manibus suis nemo portatur. De Dauide ergo hoc non intelligitur, sed de Christo. Ferebatur enim Christus in manibus suis, quādo commendans ipsum corpus suum, ait, Hoc est corpus meū. Ferebatur enim illud corpus in

Christus
suis fereba-
tur mani-
bus.

manibus suis. Caterū nō affinxit his verbis beatus August. Domino nostro duo corpora, quorū alterū fuerit visibile, illud videlicet quod assidebat mensa: alterū invisibile, quod scilicet offerebat edēdū discipulis, verū intellexit dominū nostrū vero suo corpore, illud (observate mihi hāc emphasim) illud inquā corpus, nimirū quod ratione sacramētaria appellatur corpus, ppter similitudinē mutato veri corporis nomine, discipulis obtulisse. Nā ipse cōcione sequenti, semetipsum explicās, subycit: *Quomodo ferebatur in manib. suis?* Quia cū cōmendarēt ipsum corpus suū et sanguinē suū, accepit in manus suas quod norūt fideles, et ipse se portabat quodāmodo, cū diceret, *Hoc est corpus meū.* Tantū Aug. q posterioribus verbis manifestē declaravit se nō sentire ipsum corpus Christi naturale, Christū ipsum corpore suo naturali porrexisse discipulis, sed hoc quod norūt fideles, nimirū sacramentū vel mysteriū. Sequitur enim, *Et ipse portabat quodāmodo, dum diceret, Hoc est corpus meū.* En quodāmodo, inquit, nimirū modo sacramētis proprio.

Certē cū Deus humanā naturā, quam semel assumpsit, nunquā (sicuti rectē sentiunt omnes catholici) deposuit, manet certē inuiolata et integra veritas humanæ naturæ, etiam post unionē cum natura diuina, etiam post resurrectionē & glorificationem, ideoq; neutiquā sinit illa se extendi per ubiuitatem, ut vocant, ad omnia, ut nihil necesse sit urgere nos, omnibus & singulis credendum esse in pane cœnæ quolibet & in qualibet eius vel munitissima particula contineri ipsum Domini corpus verē & substantialiter. Quod nisi ad

cum quem illi nobis modū præscribunt, doceamus, nunquam Sincerè & dilucidè ostensuros fidelibus, quomodo totus Christus indiuisus sit cibus fidelium. Superius enim dilucidè satis exposuimus, quomodo totus Christus percipiatur verè à fidelibus. Id ipsum olim plurib. exposuimus in Responsione nostra D. Luthero viuenti adhuc data.

Veterū ex-
positio,
Hoc est cor-
pus meum.

Postremò affirmamus vetustatem agnouisse hanc nostrā verborum Domini expositionē, & eandē concordibus posteritati scriptis reliquisse. Appellarunt sanè omnes vnanimiter panē Domini ipsum Domini corpus, et poculū vel vinum in calice ipsum Domini cruorem: id quod in scriptis veterū ubiq; sit obuium: sed monuerunt interim sedulo ista esse sacramenta, sacra nimirum rerum sanctissimarū & salutarium signa: signa autē pro rebus ipsis non esse accipienda, et signa appellari rerum signatarū nominibus. Notissima sunt omnibus, quæ de hac re scripsit diuus Aur. Augustin. in suis epistolis et in lib. de Doct. Christ. et in alyis locis multis. Quod enim aduersarij nostri cõtendunt August. ibi de alyis, nescio quib. signis disputare, nō de signis corporis et sanguinis Dñi, refellitur ipso cõtextu orationis beati August. qui cū in genere dixisset de signis, speciatim etiā defertur ad signa noui test. et ad ipsa sacramēta corporis et sanguinis Dñi. Inspectatur diligēter lib. de Doct. Christ. à ca. 5. vsq; ad 11. Neq; dubiū est, quin in libris illis de Doct. Christ. non suā modò opinionē et expositionē de sacramētis attulerit, sed receptā potius et orthodoxā totius catholice ecclesie sententiā et expositionē reddiderit. Certè Tertull.

qui

qui 200. minimū annis Augustinū præcessit, cū et ipse esset Africarū ecclesiarū presbyter, sicuti ille creabatur episcopus, non alienā affert expositionem. Nam disputans contra Martionē, Christus acceptū panē, inquit et distributū discipulis, corpus suū illū fecit, Hoc est corpus meū dicendo, id est figura corporis mei. Agit aut Tertull. cum Martione ex manifestis. Manifestissimum & ab omnibus in ecclesia confessum erat, panē esse figurā corporis Christi. Ex manifestissimis itaq; sic colligit Tertull. Rei phantastica non est figura. Significat enim figura rem veram: atqui hoc sacramentum est figura corporis Christi, ergo Christus verum, non phantasticum corpus habet. Tertullianum imò ecclesiasticā expositionem reddiderunt postea concorditer Græcarū & Latinarum ecclesiarum doctores. An non Chrysostomus huc alluisse videtur, cū hæc domini verba tractans, Hoc est corpus meum, inter cætera dicit, Si mortuus Iesus non est, cuius obsecro signum aut symbolum hoc sacrificium est? Hieronymus quoq; dicit verba domini explicans, dominum in mysterio sui corporis veritatem repræsentare. Augustinus enarrans Psalmum 3. insistit verbis illis vetustis, ac asserit dominum ei adhibuisse Iudam conuiuio, in quo corporis & sanguinis sui figuram suis commendavit tradideritq; discipulis. Qui & alibi signi significationisq; vitur vocabulis: veluti cum alibi, Non dubitauit, inquit, dominus dicere, Hoc est corpus meum, cum signum daret corporis sui. Vbi etiam hæc loquutiones, Sanguis est anima, & Petra est Christus, cum illa, Hoc est corpus meū confert

Et alibi disertè ait: Illud appellatur anima quod significat animam. Solet autem res quæ significat, eius rei nomine, quam significat, nuncupari. Hinc est quod dictum est, Petra erat Christus. Non enim dixit, Petra significat Christum, sed tanquã hoc esset, quod utiq; per substantiam hoc non erat, sed per significationem. Et reliqua quæ leguntur lib. quæst. 3. in Leuit. quæst. 57. Huc pertinet & Theodoretæ expositio, quã Anglicæ disputationes doctiss. & pyssime abunde nobis vendicarunt.

Ex his verò omnibus nulla difficultate, omnibus, nulla contentionis morbo laborantibus, patere arbitror, nos neq; verba solennia Cœnæ Domini, Hoc est corpus meum, corrumpere, neq; hæreticã, nuperam & à nobis excogitatam expositionem afferre, sed orthodoxam veterem & receptam in catholica ecclesia usurpare.

Verba Domini Ioan. 6. non uiolenter torqueri ad causam Cœnæ Domini.

In his verò quæ hætenus pro nobis adduximus de sancta & legitima expositione verborum domini, Hoc est corpus meum, pleraq; arrodunt aduersarij nostri, illud imprimis quod in explicanda Cœnæ domini causã, verba domini ante Cœnam institutam dicta à domino, & Ioan. 6. cap. recitata, proferimus, usq; aduersarios urgere nõ desinimus. Itaq; Sacramentarij, inquit, cõmiscēt omnia, ut detrahant sacramentis. Fidei ita tribuūt communionem cū Christo, & peccatorum remissionem et salutem, ut illa sacramentis adimant. Ac adducēdo ad Cœnam domini verba Ioan. 6. insulsißimè pariter & indoctißimè faciunt, nebulones perditissimi. Quid oro dicitis

dicitis fratres? Nebulones ne perditissimi sunt, qui verba dñi Ioan. 6. cap. recitata, accomodant negotio Cœnæ domini? Videte amici quid dicatis, et quos appelletis nebulones perditos. Cōstat enim nos morem illū habere cōmunem cum veteri ecclesia & præcipuis ecclesiæ doctoribus. Non oportebat doctores ecclesiarum tam faciles esse ad maledicēdum ac conuiciandū. Neque verò vllas nos cuiquam nebulas errorum offundimus. Perस्पiciuē & significanter vera & pura dicere & scribere conamur, nebulones ergo aut tenebriones non sumus.

Quid verò hic nobis obijciunt aduersarij nostri? An Fides instituant nos errare qui ita tribuamus peccatorū remissionem fidei, ut adimamus sacramentis? Quid audio? Vos ne tribuitis iustificationem sacramentis? Vbi ergo illud axioma confessum & pro indubitato iure habitū ab omnibus, Sola fide iustificatur peccator per Christū? Certè ut hæc veritas euangelica & apostolica inuiolata subsistat, & incontaminata permaneat perpetuò, nō dubitant pussimi quiq; nullo modo in participatum iustificationis admittere etiam verè bona opera. Nunc si rectè antagonistas nostros intelligimus in participationem iustificationis insulciunt sacramenta, quorum perceptioni tribuunt remissionem peccatorum, quæ reuera est iustificatio. Credidit Abraham Deo, & ipsi imputatum est ad iustitiam: inde verò idem circumcisus est, quo opere iustificatus non est, sed signaculum accipit iustitiæ fidei, quæ erat in eius præputio. Disputauit & Augustinus egregiè de eo, quatenus sanctificent sacramēta, quæst. in Leuit. 83. quæ quo

niam omnibus sunt notissima repetere supersedeo.

Ioan. 6. ca.
rectè appli-
catur Cæ-
næ.

Cur verò non adduceremus verba saluatoris nostri ex cap. 6. Ioan. cum differimus de vera manducatione corporis Christi? Christus enim unum duntaxat habet corpus, quod nunquam mutauit aut deposuit, licet clarificauerit. De hoc ipso suo corpore in mortem tradendo loquitur Ioan. 6. De eodem dicit, Hoc est corpus meum quod pro vobis datur. Hoc corpus iubet edere apud Matthæum in cap. 26. Illud ipsum nisi edamus, nullam in nobis vitam habituros asseuerat apud Ioan. in cap. 6. ut autem apud Matth. addit, Hoc facite in mei memoriã: ita in Ioan. modum manducandæ carnis suæ, & quidẽ ad vitam explicat ac disertè dicit, Spiritus est qui viuificat: caro non prodest quicquam. Quod ergo semel, & tunc quidẽ cum ex professo differeret de vera corporis sui manducatione & sanguinis sui potu, negauit corporaliter haustum prodesse, id alibi veluti oblitus sui ipsius, minime instituisse credendum est, qui certissime nihil suis instituit, nisi utilitate & salute refertissimum. Ergo nihil differunt hi loci, nisi quod apud Matthæum adicit Symbola. Unde ingenue agnoscimus vocabulum Panis, apud Ioannem non significare panem eucharistia: qui cum illa Capernaum diceret dominus, nondum fuerat institutus, sed cibum ac sustentationem animæ viuificam. Agnoscimus idem panis vocabulum apud Matth. in 26. significare panem, ut vocant, materialem, qui institutione & sanctificatione domini factus sit sacramentum eius carnis, de quo loquitur utrobique & Matth. 26. & Ioan. 6. Illic ergo adicitur à domino Symbolum,

quo

quo multi quidem participant, Christo item carne vi-
taq; eius non item, ut Ioan. 6. docuit participant. Cum
autem aduersarij nostri pertinaciter contendant impijs-
simum impurissimumq; quemuis sacramento participã-
tem, pariter & vera carne Christi etiam corporaliter
participare, videant ne ipsi inter sese distinguenda re-
ligiose, parum decenter & piè commisceant atque con-
fundant.

Nihil autem etiam hîc variamus à vetustis inter-
pretibus. Augustinus enim de Consensu euangel. ver-
ba Cœnæ domini in concordiam redigens, Ioannes, in-
quit, de corpore & sanguine domini, hoc loco nihil di-
xit, sed planè alibi multò uberius hinc dominũ loquu-
tum esse testatur. Ac videmus non hunc solum, sed ali-
os quoq; scripturarum interpretes Græca & Latina ec-
clesiæ doctores omnes, quotquot caput hoc Ioan. 6. expo-
nunt, fuisse & diligenter de Sacramento scribere Cœnæ.

Porrò de Capernaitis non est quod nobis litem mo-
ueant, Capernaitæ existimarunt se veram carnem do-
mini manducare oportere. Sciunt etiã fideles non aliũ ^{Capernai-}
esse cibum viuificum quàm verã domini carnem. Sed ^{te.}
in modo & ratione manducationis hi ab illis permul-
tum differunt. Quod enim Capernaitæ corporaliter vel
carnaliter faciendum putarunt, nos cum omnibus ca-
tholicis spiritualiter fieri statuimus. Claret itaq; nos non
abuti verbis domini Ioan. 6. pronunciatis, neq; ipsa im-
piè detorquere ad negotium Cœnæ dominicæ.

Corporalem corporis Christi præsentiam & manducationem non congruere cum uera fide.

Atq; hic adhuc grauius irascuntur nobis aduersarij, quod uidelicet negamus corporalẽ veri corporis Christi præsentiam & manducationem congruere cum uera fide: deniq; quod negamus in tot veterum Symbolis quicquam hac de re esse expressum. Quinimo mirantur nos ista contra ipsos proferre. At nos omnino existimamus merito magnisq; de causis et opportunè, suoq; quod dici solet in loco, proferre. Nam cum aduersarij nostri omnes homines, ex hac carnali manducatione asstimēt ita ut parum Christianos iudicent, qui in hoc ipsis non accedunt, tametsi per cetera rectè sentiant, mirum sanè videri poterat, si & vetus Ecclesia sic animata fuit, qui factum sit, quod istius carnalis præsentia & manducationis nullibi disertè meminere rit.

Ephesina
synodus de
esu carnis
Christi.

Excipiunt, in Ephesina Sinodo disertè satis expressam esse veram carnis Christi manducationem. Sape verò diximus, saepe repetimus, nos nūquam negasse veram carnis Christi manducationem, quam nobis tradunt sacra litera & scripta puriora veterum: negare aut illam præsentiam & manducationem, quæ conflata est ex hominum placitis. Ea non est spiritualis, neq; etiam crasse carnalis, sed mixtum quid ex utroque, ut intelligamus verã quidem carnẽ delitescere sub specie panis, ita tamen ne crassum modum imaginemur, sed spirituale quid, quod nihilominus corporale sit, adeoq; quod

quod mirificum & ineffabile sit, credamus. Eum vero modum scriptura nescit. De eo nihil statuit Ephesina Synodus. Dudū aduersarijs nostris responsum est, Cyrillum illa conscripsisse contra Nestorium, qui ponebat in Christum personam humanā, à persona filij Dei prorsus discretam atque seiunctam, ut non intercederet alia coniunctionis ratio, quàm dignitatis. Contra illum argumentatur Cyrillus à natura sacramentorum, ad hūc modum: Si caro Christi ita separata esset, à persona diuina, ut sentis, consequeretur illam non esse uiuificam, cumque nos comedamus in sacramentis carnē Christi, ederemus hominis carnem utcumq; sanctificati & excellentis. Sed inde iuxta promissionem non consequeremur vitam aeternam. Quod cum falsissimum sit, falsum id esse necesse est, ex quo illud sequitur. Verū de hac re copiosius disseruerūt alij. Primus omnium quod ego sciam in Symbolum in-farsit corporalem illam op^{Transub-}inionem, de finita transubstantiatione Innocentius eius stantiatio. nominis tertius, quod in Concilio Lateranen. cōceptum, postea quàm latissimè sparsum est per Decretales. Atque utinam expurgassent se hic aduersarij nostri sincerè ab omni fermento Papislico. Etenim mihi non videtur satis esse negare transubstantiationem, & retinere interim illam ipsam rei substantiam, de qua isti potissimum sunt solliciti, ut scilicet retineatur corporalis presentia & manducatio. De qua interim etiam ipsi sic se et suam opinionem declarāt, ut uolint uideri se huiusmodi tueri presentiam, qua quā

titatiua vel localis sit. De qua re nunc non differam o-
perosius.

Ceterum quæ adducimus de veritate veri corporis
Christi, antagonista nostri mirificis atq; adeò tragicis ex-
plodunt cachinnis atq; clamoribus. Hac quidem dicitur
philosophia, inquit, sed alia docet theologia. Philoso-
phica est ratio, cum dicitur Christi corpus esse in vno lo-
co, in pluribus esse non posse. Addunt, Fædum est autem
Christi corpus in cælo veluti loco alligare. Paulus scri-
bit Christum ascendisse supra omnes cælos: & cælos pe-
netrasse: & altiore cælis factum esse. Addunt prate-
rea, Sed nullus locus est extra et supra omnes cælo. Itaq;
vel negabunt Sacramentarij elatum esse Christum su-
pra omnes cælos, cum ibi non sit locus, vel nō negabunt.
Ita verò admittunt corpus Christi esse sine loco. Et ite-
rum, Quinimo cur non iubeamus, inquit, secedere
pondus & molem corporis, domino pascente conuiuas
suos in sacra cæna? Cur nō nitamur omnipotentia Dei?
Cur non discernimus corpus Christi coniunctum diui-
nitati ab alyis corporibus physicis, ut tamen non aufera-
mus veritatem corporis: utcunq; iudicetur contra eius
naturam, ut secedant ab eo locus, quantitas & circum-
scriptio localis, pondus item & huiusmodi? habet e-
nim corpus Christi unitum diuinitati suas prærogati-
uas adeoq; alienas à corpore conditiones. Nec potest dis-
solui personæ unitas. Scriptura dicit, Verbum caro fa-
ctum est. Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de
cælo filius hominis, qui est in cælo. Item, Sedet ad dexte-
ram patris. Ideoq; nihil prohibet asserere Christi verum
corpus

corpus esse ubiq₃. Quibus omnibus mox hæc ab illis infertur censura, Ergo quæ Sacramentary in hoc genere adferunt, curiosæ & perplexæ sunt quæstiones, plenæ absurditatibus & blasphemys, stultæ rationis argutie & mera ludibria.

Atrocia quidem hæc sunt, sed nondum tamen ea, quæ de veritate corporis Christi adduximus, subruerunt. Dudum obiecta est nobis omnipotentia Dei. Dudum respondimus ex omnipotentia Dei non colligi quidlibet. Nã verbũ Dei modũ nobis omnipotentia Dei ostendit, et ait: Omnia quæcunq₃ voluerit fecit. Vnde Tertull. Erit aliquid et difficile Deo, inquit, id scilicet quodcunq₃ non fecerit, nõ quia non potuerit, sed quia noluerit. Sed & Theodoretus in Polymorpho suo, Dial. 3. Dñs Deus, inquit, nihil vult eorũ, quæ non sibi suapte natura insunt. Potest aut quæcunq₃ vult: vult aut quæ sunt suæ naturæ apta et conuenientia. Et reliqua quæ ibi fuisse de hac causa sequuntur.

Omnipotē
tia Dei.

Dicimus et nos scædum esse Christi corpus cælo veluti ergastulo includere, ita ut veluti captus aut affixus alligatusq₃ loco videatur. Proinde non est quod ista nobis obiciat, ac huiusmodi imaginatioibus loquutionibusq₃, quas ipsi consingunt, nos verò planè nõ agnoscimus, nos & nostrã doctrinã reddant omnibus exosam. Non dicimus corpus Christi alligatum esse in cælo, sed dicimus verè sublatum è terris, in cælo nunc versari liberè, pro ratione gloriosi corporis, ideoq₃ corpus eius in cælo nec stare semper, nec sedere perpetuo, sed prout vult & ratio aterna salutis et gaudij dictat versari: nec dissimu-

Cælo^m Chri
stum inclu
dere.

lauimus unquam sedendi & standi vocabulis ampliora quaedam significari. Quibus addimus interim, verum corpus eius, quod cælo est receptum, non diffundi per omnia, sed cælo accepto, inde Christum vero cum corpore expectari à nobis iudicem, in fine demum mundi rediturum, in nubibus cæli, ad iudicandum viuos et mortuos. Nec pudet nos eius loquutionis, quam à S. Petro dicente didicimus, Oportet Christum cælum accipere, usque in tempora restitutionis omnium, quæ loquutus est Deus per os omnium sanctorum suorum à seculo prophetarum. Nec mirum est ita loquutum esse Petrum, cum ascendente in cælos domino, ab angelis didicerit ita de corpore Christi glorioso, loqui. Dicebant enim ad apostolos angeli, Viri Galilæi quid statis intuentes in cælum? Hic Iesus, qui assumptus est à vobis in cælum, sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in cælum. Ideo vero & Lucas, Recessit ab eis, inquit, ac ferebatur in cælum. Marcus vero, Dominus, inquit, receptus est in cælum, & consedit à dexteris Dei. Hæc cum ita habeant, videant aduersarij nostri, an ipsi ex theologia an philosophia suum illud, Extra cælum non est locus, hauferint, an hoc ad apostolos Christi, an ad rixatorem Aristotelem referre possint. Theologia certè quæ est doctrina apostolica, constanter docet Christum dominum nostrum vero suo corpore, non disparuisse aut inuisibile factum esse, ascendisse & tamen hic corporaliter manere, sed elatum esse corpore suo in cælum, assumptum aut receptum esse verè in cælum, nube illum suscipiente, & apostolis ipsis in cælum defixis oculis animisque desiderio plenis ipsum consequentibus. Aduersarij illi nostri ita

Extra cælum non est locus.

Ascensio Christi in cælos non est disparatio.

loquuntur de assumptione vel ascensione corporis Christi in cælum, quasi nihil aliud sit quã disparitio, ut sic dicam quadam, qua se tantum inuisibile nobis reddiderit, vel quasi perruptis omnibus cælis, euaserit in nescio quam regionem ubiqualem et illocabilem, in qua qui sunt, in loco nullo sunt ac simul ubique sunt. Mira profecto hæc est theologia: mirum sane cælum ostendit nobis pulcher ille canon scripturas de cælo interpretandi, Extra cælum non est locus.

Agnoscamus quidem apostoli verba testificantis, Qui descendit idem ille est, qui etiam ascendit supra omnes cælos, ut impleret omnia: sed non agnoscamus ubiqualem & philosophicam illam expositionem, Christum ascendisse ad nullum locum vel ad ubique. Nam certum est apostolum noluisse Christum extra cælum collocare, sed usum esse potius amplificatione, qua significaret domini corpus, superatis cælis, in ipsum cælum beatorum sedem nimirum in supremam gloriã esse receptum, quod prius quidem deiectum fuerat ad ignominiam extremã. Etenim opposuit sibi inuicem apostolus diuersa membra, nempe in infimis partes terræ descendere, & supra omnes cælos ascendere. Quis verò collegerit hunc in modum, Christus in infimas partes terræ descendit, ergo in habitata regione nullum locum habuit. Omnes enim intelligunt apostolum hoc loquutionis genere significare voluisse, verum in terras dñi aduentum, & deiectionem eius humillimam. Quis ergo iam ex opposito non intelligat hac loquutione, Ascendit supra omnes cælos, nihil aliud dicere voluisse apostolum, quã

Christus
ascendit su-
pra omnes
cælos.

quod ad Philippen. scriptum reliquit, Extulit illum in summam sublimitatem.

Non oportet id quod apostolus certa quadā ratione protulit, ita morose urgere, quasi dicere voluerit, Christū dñm ita supra omnes cælos ascendisse ut iā necessariò in nullo sit cælo, sed ubiq̃. Commemorat alicubi Origenes fuisse aliquando in ecclesia homines, nimium additos literæ (fortassis et philosophiæ) qui quod David dixerat, In sole posuit tabernaculum suū, huc detorserint, ut non erubuerint docere, quod Saluator noster ascendens è terris in cælū, et corpus suū assumēs, peruenit usq̃ ad eū circuitū, qui solis Zona nominatur, & ibi posuisse tabernaculū corporis sui. Non. n. possibile fuisse id ultra progredi. Huc scilicet adduxerat illos nimis rigidū literæ studium, et quod Davidis locū neq̃ illustrarēt alijs locis, neq̃ ex materia dicti æstimarent.

Quanquam verò summa illa sublimitas, vel cælum ipsum, aut cælestis gloria, maior sit quam nostra possit assequi infantia, cælorūq̃ secreta discutere nō sit nostræ infirmitatis, neq̃ hoc curiose facere debeat, sicuti alibi S.

August.
de fide &
Symb. ca. 6.

August. piè monet, tamē credendū est, Christi corpus esse in cælo, ac cælū (quatenus sedes est beatorū) locū manere certū et cōueniētē gloriosis corporibus. Credo itaq̃ secundū meā simplicitatē minime philosophicā, benedictam et clarificatam Christi carnē ascendisse supra omnes cælos, ingressam aut in ipsum cælū in sedē beatorū, in hoc habitare liberè pro ratione corporis gloriosi, non elatū esse extra cælū, ut iā non sit in cælo, et in ullo loco, adeoq̃ nullibi. Ipse enim ore veraci pronunciauit, et di-

xit, *Vbi ego sum, ibi erit & minister meus.* Erunt autē ministri Dei in cælo, non extra cælos aut supra cælos, id est nullibi. Paulus disertè, *Nostra, inquit, cōuersatio in cælis est, unde expectamus Seruatorem nostrum, qui transfigurabit corpus nostrum humile, ut conforme reddat corpori suo glorioso.* Non opinor autem nostros existimare corpora fideiū die ultimo futura immensa, agnoscant ergo et Christi corpus non esse immensum, ac desinant fabricare cælū alienum ab eo, quod Dominus suis fidelibus parauit, & ipse apertè locum appellauit, dicēs discipulis suis, *In domo patris mei mansiones multa sunt: quod si secus esset, dixissem vobis, Vado paraturus vobis locum.* Et si abiero ad parandum vobis locum iterum veniam, & assumā vos ad me ipsum, ut vbi ego sum, & vos sitis. Veritas certe ipse cæli conditor clarissimè pronunciat esse locum, in quo ipse Christus videlicet sit futurus. Secundo cum repetitur nomen loci, & dicitur Christus parare suis locum, præterea et mātionem: ac protinus addit, *Assumam vos ad me ipsum.* En assumā, inqt, ad me ipsum, non tantū ad me, sed ad me ipsum. Nā alibi quoque dixit, *Vbi ego sum, ibi erit et minister meus.* Vbi, inquit, & ibi. Et in presenti iterū vbi ego sum, inquit, & vos sitis. En, Vbi, inquit, ego sum, et vos sitis. Est itaq, Christus pro veritate corporis humani in cælo, ut in loco, sed & nos erimus in cælo, ut in loco. De qua re paulo post plura dicentur.

Nesciuit illa ethnicus & prophanus Aristot. sicuti et cætera ignorauit cælestia, ut nihil mirū sit si homo gentilis extra cælum elatus, vbi fuerit, aut quid dixe-

rit, nescierit, illud magis mirandum videtur, homines theologos huic duci cæco se credere, et afferre quæ parū cōgruunt cū certissima spe fidelium. Interim agnosco ingenuè Christū secundū naturā diuinam nullo circūscribi vel loco vel cælo, iuxta illud Solomonis, Si cælum et cæli cælorum te capere non possunt, quanto minus domus hæc quam adificauit? Sed de hac re sequentur paulò post plura.

Vt imple-
ret omnia.

Ceterū urgent aduersarij illud quoq; quod appēdit apostolus, Vt impleret omnia. Hanc enim veluti causā lē et explicationē eius appensam esse, quod dixerat Christum ascendisse supra omnes cælos, quia videlicet eā ob causam ascenderit ut omnia vellet sua adimplere præsentia, itaq; sic in cælos elatū esse, ut nihilominus inferiora hæc omnia impleat, & ubiq; præsens sit totus et integer. Ceterum affirmamus etiam nos Christū sua præsentia implere omnia, sed secundum eam naturā quæ ubiq; est, nō secundū eā quæ ubiq; non est. Dicimus præterea verbum implendi referre oportere ad ea, quæ de Christo sunt prædicta. Nā paulò ante hæc verba adduxit testimoniū ex Psalmis, Ascendit in altum, captiuā ducens captiuitatem, dedit dona hominibus. Rursus sicut in x. cap. huius ad Ephes. epistolæ, ita hic denuo inculcat Christum elatum in cælos, plenitudinem esse omnium fidelium. Nā et alibi legimus, Et de plenitudine eius nos omnes accepimus. Item, in Christo estis cōpleti.

Remouere
quātitatem
& locum à
corpore
Christi.

Si verò seriò arbitrantur aduersarij religiose se remouere à corpore Christi pondus & molem, pascente domini conuiuas suos in Cæna sua, cur obsecro tanto pe-

re & veluti hæreticam labem in nobis persequuntur, quod cum ipsi faciunt laudi sibi ducunt, & veluti orthodoxum predicant? An vero aliud est remouere à corpore Christi molem et pondus, et aliud asserere Christum quidem adesse ac pascere, sed non corporaliter? Ergo cum etiam vobis iubentibus & vestro exemplo pondus & molē corporis remoueamus, quid ita in nos debamini, cur apud Ecclesias omnes nos veluti impostores et hæreticos desertis? Videte fratres, videte ne Andabatarū more pugnetis. Habēt oculos qui hæc nostra legūt, habebit et posteritas iudiciū, et fortassis purgatiuis ab affectib. prauis, quàm forte nunc multi habeant.

An verò corpus dñi nostri Iesu Christi vere humanū ea de causa alienas à corpore humano cōditiones sibi sumperit, quia cōstet ipsum à verbo eterno in utero virginis inseparabili cōiunctione esse assumptū, iā olim orthodoxe, doctè et breuiter expositum est à beata memoria ampliff. pyssimo eruditissimoq; viro D. Ioach. Vadiano Cos. Sangallen. cū in epistola quam ad me scripsit, tum in alijs eius libris cōtra Casparē Schuenkfeldiū editis: et sequentur in nostris quoq; eadem de re aliqua.

Quoniam enim in hac causa aduersarij nostri nos grauissimè insectantur & impingunt nobis blasphemias, absurditates, stultæ rationis argutias & mera ludibria, utpote qui relicta theologia sincera ad philosophiā impurā concesserimus, indeq; doctrinam nostram fulcianus, sed & alibi Nestorianæ labis suspitione nos premere videantur, paucis & perspicuis cōmemorabo, quam sincerè in hac causa sentiamus & doceamus, et

quod nihil noui, nihil philosophici, adeoq; nihil in uniuersum hic proferamus, quod non didicerimus ex scripturis canonicis, & scripturæ consentientibus patribus (hactenus enim ipsorum testimonijs utimur: alioqui eorum autoritate primi nos non sustinemus) vetustis, cum quibus uti & cum orthodoxa & catholica ecclesia consentimus, quo nomine à bonis uiris orthodoxi & catholici, non hæretici Nestoriani ue appellandi sumus.

De utraque in Christo natura impermixta, in una indiuisa persona.

Christus
verus Deus
& homo.

Credimus & docemus scripturis sanctis instructi & totius ecclesiæ veteris consensione inducti Christum dominum nostrum Deo patri consubstantialē esse secundum diuinitatem, nobis autem consubstantialē esse secundum humanitatem, ut idem sit et permaneat uerus & naturalis Dei & hominis filius, Deus et homo uerus. Testimonia disertā, copiosa et irrefragabilia dudum adduximus in libris nostris, unū et aliter nūc sufficere arbitramur, Iohā. dicit, In principio erat uerbū, et uerbū erat apud deū, et deus erat uerbū. Et uerbū caro factū est, et habitauit in nobis. Idē Iohā. in sua Canonica. Omnis spiritus, inquit, q̄ confitetur Iesum Christū in carne uenisse, ex Deo est: & omnis spiritus qui non confitetur Iesum Christum in carne uenisse, ex deo non est. Et iterum, Nos sumus in uero, in filio eius Iesu Christo: hic est uerus deus & uita aeterna. Paulus uerò, Cum Iesus Christus, inquit, esset in forma Dei, non rapinam arbitratus est ut esset aequalis Deo, sed semetipsum

exinanivit forma serui sumpta, in similitudine hominū constitutus, et figura reperiens ut homo. Addimus istis diuersas illas naturas diuinitatē & humanitatem coniunctas esse & unitas in una inseparabili persona: ita tamen, ut adhuc in unitate personæ naturarū proprietates extent aut permaneāt illasæ, non tollantur aut dissipereant, aut confundantur, ex duabus una duntaxat constituta natura. Agnoscimus enim unum duntaxat Christum, verum Deum & hominem verum.

Coniunctionis autem vel unionis huius modum scriptura simpliciter exponit, & dicit: Deus homo factus est. Ioannes enim dicit, Verbum caro factum est. At ne quis suspicetur nos confiteri verbum conuersum esse in carnem, cum orthodoxis huiusmodi expositionem adiungimus, Deus assumpsit hominem vel naturam humanam, manens inconuertibilis. Expositionem autem hanc didicimus ex Apostolo, dicente: Filius Dei nupsit angelos assumit, sed semen Abrahamæ assumit. Dicimus autem carnem verbo, non ut alienam, sed ut propriam unitam indiuisibiliter: non nescientes, quæ ob hanc rem fuerint inter veteres contentiones.

Coniunctio
vel unio
naturarū.

Quod autem proprietates naturarum impermixtas aut inconfusas retineat Dominus noster ipsemet Pharisæis ostēdit testimonio Davidis ex Psal. 110. apud Matthæum in cap. 22. Isaias quoque dixit: Ecce virgo concipiet, & pariet filiū, & vocabunt nomen eius Immanuel, id quod est, nobiscum Deus. Idem propheta: Puer, inquit, natus est nobis, & filius datus est nobis. Micheas quoque dixit: Ex Bethlehē prodibit mihi, qui dominator

Proprietates naturarū integras & illasas permanere.

fit in Israel: & exitus eius à seculo, à diebus aeternitatis. Sed & Paulus ad Romanos: Vocatus sum, inquit, ad annunciandum Euangelium de filio Dei, qui factus est ei ex semine David, secundum carnem, qui definitus est filius Dei per potentiam, &c.

Vna indiuisa persona.

Ita verò in unitate personæ indiuisus manet Dominus noster, ut ipse Dei filius, cuius generationem nemo enarrauerit, nasci dicatur ex virgine. Nam, Quod ex te nascetur, ait ad virginem angelus, filius Dei vocabitur. Ac nisi fateamur ex virgine Dei filium esse natum, consequetur illam nudum genuisse hominem. legimus ergo alibi, Dominum gloriæ esse crucifixum. Et apostolus: Sanguis, inquit, filij Dei emundat nos ab omni peccato. Denique extant huius generis plurima ubique in sacris testimonia. Caterum ea loquendi figura appellatur ab alijs ἀλλοίωσις alteratio vel mutatio, à Ioanne Damasceno vocatur ἀντίδοσις, mutua largitio vel alternata attributio. Vulgò dicitur Communicatio idiomatum, nempe cum alteri naturæ ea proprietas communicatur, quæ propria est alterius. Verbi gratia: Nemo ascendit in cælum, ait Dominus, nisi qui descendit è cælo, filius hominis qui est in cælo. Certè non erat humana natura tunc in cælo, cum loqueretur ista Dominus, sed erat in terra: quia verò assumpta est caro in societatem vel unionem diuinitatis, huius proprium, humanitati communicatur. Agnoscit hæc ipse etiam Cyrillus libro de incarnatione unigeniti, capite 26. Agnoscunt illam expositionem & alij interpretes. Ac copiosius alibi dictum est

Communicatio idiomatum.

de hisce loquutionibus.

Diligenter verò admonemus, ne quis propter vnionem indiuisam, inter naturas quoq; nō distinguat eas, ^{Quid proprium suū} confundat. Pulchrè enim Theodoretus Dialog. libro 3. ^{sua cuique natura tribuit, personam non diuidit.} Sciendum est, inquit, quod nominum confusio nō facit naturarum confusionem. Rursus nemo existimet se dissociare aut dissuere vnitatem, personæ, ac ex vna se facere duas, cum cuilibet naturæ proprium illud suum tribuit. Id ipsum beatus Athanasius (sicuti et totum negotium, de quo hucusque defferuimus) significantissimè exposuit in Symbolo suo, & dixit: Dominus noster Iesus Christus Dei filius, Deus & homo est. Deus est ex substantia patris, ante secula genitus: et homo ex substātia matris, in seculo natus. Perfectus Deus, perfectus homo, ex anima rationali et humana carne subsistens. Aequalis patri secundum diuinitatem, minor patre secundum humanitatem. Qui licet Deus sit et homo, nō duo tamē, sed vnus est Christus. Vnus autem non conuersione diuinitatis in carnem, sed assumptione humanitatis in Deum. Vnus omninò non confusione substantiæ, sed vnitare personæ. Nam sicut anima rationalis & caro vnus est homo, ita Deus & homo vnus est Christus. Ab hac similitudine non abhorruit Theodoretus, qui allatis pluribus scripturæ exemplis, hæc illustrat tertio Dialogo, & ait: Naturalem animæ & corporis vnionem non soluimus, sed nec à proprijs corporibus animas separamus; sed ea quæ sunt naturarum propria, consideramus. Quando ergo dicit scriptura: Extulerunt autem Stepha-

num viri py, & fecerunt planctum magnum super ipsum, dices ne animam cum corpore esse sepultam? Non opinor. Et quando audieris Iacob patriarcham dicentē: Sepelite me cum patribus meis, intelligis id de corpore, non anima esse dictum. Et mox: Nos rectē distinguimus & dicimus animas esse immortales, sola autem corpora patriarcharum sepulta esse in spelunca duplici. Ita nos quoq; dicere consueuimus: In hoc vel illo loco hic sepultus est: & non dicimus, Corpus huius vel illius, sed hic vel ille. Quicunq; autem sana mentis est, scit nos loqui de corpore. Ita cum Euangelista toties meminissent corporis Christi sepulti, tandem persona nomen posuerunt, & dixerunt: Iesum positum esse in monumento. Et reliqua. Beatus quoq; Vigilius martyr diligenter in his explicandis laborans libro contra hereses i. manifestissime ostendit proprietates naturarum distinctas, & monē persona non discindere, ut ideo consequatur duas Christi esse personas, quod duæ in ipso extant distinctæ non confusæ naturæ. Metuendum est, inquit, ne isti qui inanissimo metu utriusq; naturæ proprietatem iccirco nolunt accipere, ne videantur duos Christos inducere, similiter nobis & de Trinitate quæstionem aliquā moueant, ut quia sunt quedam propria patris, quæ nec ad filium nec ad spiritum sanctū pertineant, & sunt quedam propria filij, quæ nec ad patrem, nec ad spiritū sanctum pertineant: & sunt quedam spiritus sancti, quæ nec ad patrem nec filiū pertinere monstrantur, tres à se inuicem separatos, criminentur catholicos colere deos. Et post commonstrata personarum in trinitate propria:

Si ergo, inquit, hæ tres personæ habentes singula suas proprietates, quibus significandæ distinguantur, nõ quibus separentur, unus est Deus, quomodo filius salva utriusq; naturæ proprietate, non unus est Christus? Adicit, Nam & in homine pleraq; inuenies ita proprietate quadam sequestratius distincta, ut si & ibi calumniari volueris, de uno homine multos facias. Et post longam & euidentem horum declarationẽ, ne doctrinam suam fulcire videretur parabolis, subiungit & ait: Seductorum temeritas, quæ pro numero naturarum diuersitatem ingerit personarum, apostolica est auctoritate frangenda & penitus conterenda. Et reliqua, quæ ibi fusius commemorantur ex scripturis.

Non possum hic dissimulare, cum hæc res mirificam lucem huic causæ inferat, Nestoriũ hereticum confessum esse duas quidem naturas, sed totidem etiam asseruisse personas. Docebat enim verbum, quod & superius monuimus, carni non unitum esse in eandem personam, sed inhabitasse duntaxat. Vnde & beatam virginem deiparam vel Dei matrem appellari vetabat. Illam carbonariam, quod dici solet, vitare volens Eutyches, incidit in calcariam. Nam constituebat in Christo unam duntaxat naturam, eamq; ex diuina & humana compositã, id est, confusam. A cuius delirio nõ multum abfuerunt, qui postea appellati sunt, Monothelitæ.

Nestorium grauiter oppugnavit Cyrillus Alexandrinus episcopus, congregata etiam Alexandria provinciali synodo, unde & tertiam ad Nestorium scriptam epistolam, cui multum celebrata illa duodecim capi-

Nestorius
& Eutyches.

Cyrillus oppugnat Nestorium.

ta unà cum Anathematismis adiunxit. Porro hæc multis usq; grauibus viris, imprimis Ioanni Antiocheno, deinde multis alijs, potissimum eius prouinciae episcopis, in quibus erant Achatius Beroënsis annos natus 110. Paulus Emyssenus, Ibas Edessenus, & sapiens ille (vti à Nicephoro & alijs appellatur) Theodoretus Cyrensi episcopus, suspicionem prebuerunt, quasi Apollinaris errorem, qui diuinitatem cum humanitate confundebat, renouare et confirmare videretur. Inde Theodoretus (qui postea vt orthodoxus in Synodo Chalcedonensis collaudatus est) iubente archiepiscopo suo Ioanne, in capita illa Cyrilli scripsit: quæ & mox cenafinia Apollinaris dogmatibus, ab Orientalibus maxime episcopis damnata sunt, approbantibusque Imperatoribus Theodosio & Valentiniانو author eorum sede episcopali amotus est. Hic verò facta declaratione & apologetico edito ad Orientalium obiectiones, vulgataque Antithesi aduersus Theodoretum reprehensiones, ostendit non Apollinaris se dogma reparare, sed Nestory eorumque dogma refellere, qui communem pro nobis hominem subisse mortem asseuerabant. Ideoque in duodecimo anathematismo, non vt illi existimabant, cum diceret, verbum Dei carne passum, naturæ proprietatem, sed personæ vnitatem spectasse. Sic enim hanc loquutionem explicat in Antithesi, & ait: Quando carne dicitur pati, non ipse in propria natura intelligitur pati, ipsius enim factum est vnitum sibi corpus. Et mox: Aliud est, inquit, dicere pati in carne, & aliud simpliciter dici pati diuinitatis

Quando
Deus passus.

nitatis naturam. Quia enim idem Deus simul est ac homo, impassibilis quidem, quantum ad diuinitatis at-
tinet naturam: passibilis verò secundum humanita-
tem. Quid hic absurdi, si dicatur pati in eo, quod pati po-
test: qui mansit impassibilis in eo quod pati non potest.
Hac declaratione facta, & apologia Imperatoribus ex-
hibita, non modo reconciliatus est Cyrillus Orientali-
bus & omnibus pijs, sed & episcopatus suo restitutus.
Idem Cyrillus in Ephesina Synodo cap. 13. signifi-
cantissimè loquens: Sic illum dicimus, ait, & passum
esse & resurrexisse, non quia Deus verbum in sua na-
tura sit passus, aut plagas aut clauorum transfixiones,
aut alia vulnera susceperit: Deus enim incorporalis ex-
tra passionem est: sed quia corpus illud, quod ipsius pro-
prium factum est, hoc sustinuit, ideo hæc omnia pro
nobis esse dicitur passus. Inerat enim in eo corpore,
quod patiebatur Deus, qui pati non poterat. Simili
modo & mortem ipsius intelligimus. Immortale e-
nim & incorruptibile est naturaliter & vita & vi-
uificans Deus verbum: sed quia corpus ipsius propri-
um, gratia Dei (iuxta Pauli vocem) pro omnibus mor-
tem gustauit, iccirco ipse dicitur mortem pro nobis passus:
non quod ipse mortem esset expertus, quantum ad ipsi-
us naturam pertinet (insania enim est hoc vel senti-
re vel dicere) Sed quod, ut diximus, vera caro ipsi-
us mortem gustauit. Tantum Cyrillus.

Significan-
ter loqui.

Et quidem nihil aliud requirebat Theodoretus,
nisi ut ad hunc modum significanter & dilucidè
sancti viri, quod sentiebant, explicarent. Nam in fine

operis Dialog. 3. sic scriptum reliquit: Qui Deum verbū carne passum affirmant, rogentur quid sentiant. Et si dicere quidem ausi fuerint, quod corpore afflicto diuina natura dolorem subiit, discant diuinam naturam animā vsum non implese. Etenim Deus verbum animam cum corpore suscepit. Sin autem hoc dictum, ut impium & blasphemum auersentur, dicunt autem carnē quidem natura esse passam, Deum autem verbum passionem utpote propriæ carnis, sibi accommodasse, ne perplexas verborum tendiculas tenebrasq; offendant, sed peruersi dicti sententiam aperte pronuncient. Huic enim interpretationi eos suffragantes habebunt, qui sacram scripturam sequi volunt. Hac ille.

*Eutyches
oppugnatus
& damnatus.*

Porro Eutychen & Dioscorum unā cum reliqua Eutychianorum schola cōstanter oppugnarunt Flavianus Constantinopoleos & Leo Romanæ ecclesiæ episcopi. Extant Epistola hac de re scriptæ non pauca inter Leonis epistolas, ut 3. 4. & 5. item insignis illa ad Palæstinos, quæ ordine numeratur 41. itē memorabiles duæ ad Leonem Imperat. Coacta est tandem, Martiano imperante, contra Eutychianos œcumenica illa Chalcedonensis Synodus Patrum 636. qui in hanc sententiam concorditer desinuerunt, Patrum vestigijs insistentes, unū atq; eundem profitemur esse filium Dominum nostrum Iesum Christū, & una voce omnes depredicamus perfectum eundem in diuinitate, & perfectum eundem in humanitate, Deum verum & hominem verum eundem, ex rationali anima & corpore: consubstantialē patri, secundum diuinitatē: cōsubstantialē autem nobis

nobis, secundum humanitatem, per omnia nobis equal-
 lem, absq; peccato. Ante secula quidem ex patre secun-
 dum diuinitatem, in extremis autem diebus eundē pro-
 pter nos et propter nostrā salutem, ex Maria virgine et
 Dei genitrice, secundum humanitatē genitum, unū et
 eundem Iesum Christum filium & Dominū unigeni-
 tum, in duabus naturis, inconfuse, immutabiliter, indi-
 uise, in segregabiliter cognitum atq; depraedicatū, haud-
 quaquam naturarum differentiam unione tollente, sed
 proprietatem potius utriusque naturæ conseruante,
 qua in personam unam & subsistentiam unam con-
 currit: non veluti in duas personas dispartitum aut
 diuisum, sed unum & eundem filium unigenitum
 Deum verbum, Dominum nostrum Iesum Christum:
 quemadmodum antiquitus propheta, & ipse de seipso
 nos docuit Christus, & symbolum patrum nobis tra-
 didit. His igitur cum cura & diligentia omni à no-
 bis constitutis, sancta & vniuersalis Synodus decre-
 uit, ut nemini liceat aliter sentire, aut fidem aliam
 proferre, vel conscribere, vel componere, vel alios do-
 cere.

Definitio
 ecclesiasti-

Pulchrè his consentiunt ecclesiastica definitiones, ^{ca.}
 quæ in hunc modum habent: Non pater carnem assum-
 psit neque spiritus sanctus, sed filius tantum, ut qui
 erat in diuinitate Dei patris filius, ipse fieret in ho-
 mine hominis matris filius: ne filij nomen ad alte-
 rum transiret, qui non esset aterna natiuitate fili-
 us. Dei ergo filius factus est hominis filius, natus se-
 cundum veritatem naturæ, ex Deo Dei filius, &

secundum veritatem naturæ, ex homine hominis filius: ut veritas geniti, non adoptione, non appellatione, sed in utraq; natiuitate filij nomen nascendo haberet, & esset verus Deus & verus homo vnus filius. Non enim duos Christos, neque duos filios fatemur, sed Deum & hominem vnum filium: quem propterea unigenitum dicimus, manentem in duabus substantijs, sicut ei naturæ veritas contulit: non confusis naturis neque immixtis, sicut Timothiani volunt, sed societate unitis. Deus ergo hominem assumpsit, homo in Deum transiuit: non naturæ versibilitate, sicut Apollinaristæ dicunt, sed Dei dignatione, ut nec Deus mutaretur in humanam substantiam, assumendo hominem, nec homo in diuinam glorificatus in Deum. Quia mutatio vel versibilitas naturæ & diminutionem & abolitionem substantiæ facit.

Paria his scribit per omnia Tertullianus sub finem libri contra Praxeam editi.

Christi Domini corpus diuinitati coniunctum non ubiq; esse, sed in loco.

Farrago
consentien
ssimam.

Est enim hæc definitio de vtraque Christi naturæ in vna indiuisa persona semper ad hunc modum, quem exposuimus, tradita in Christi Ecclesia, à sanctis omnibus, etiam ante Synodum Chalcedonensem: et post ipsam continuè, sanctissimis & doctissimis quibusq; disertè exprimentibus sanctum Domini corpus diuinitati adunitum, propter veritatē humanæ naturæ, non ubiq; esse, sed in loco. Adduxerunt quidē aduersarij nostri longo catalogo clarorum nostræ ætatis ministrorum Ecclesiæ testimonia quibus

quibus astruere volunt corpus Christi assumptū à diuinitate, et sublatū in cælos ad dexterā patris, esse ubiq̃. Ego verò ut illos, quorū testimōia adduxerūt, veneror propter eximia ipsi à Domino cōcessa dona, et propter beneficia ecclesia præstita, ita sat scio, ipsos qui viuūt ad huc, pro sua modestia, nō agrè laturos, si videāt me hac in causa malle sequi disertā scripturā diuinā testimonia et consensum totius ecclesie catholice, cuius sententiā doctores aliquot insignes significantissimè expresserūt, testificantēs Christi corpus non esse ubique, sed pro veritate sua in loco.

Non piget me hic imprimis recitare, & repetendo inculcare omnibus hominibus, nedum aduersarijs nostris, beati Augustini sententiā, utpote illustrē admodum et minimè ancipitē. Noli dubitare, inquit ad Dardan. epist. 57. ibi nunc esse hominē Christum Iesum, unde venturus est, memoriterque recole & fideliter tene Christianam confessionem (en appellat Christianam, non hereticam confessionem) quoniam resurrexit à mortuis, ascendit in cælum, sedet ad dexteram patris: nec aliunde, quàm inde venturus est iudicare viuos & mortuos. Et sic venturus est illa angelica voce testante, quemadmodum ire visus est in cælum, id est, in eadem carnis forma atque substantia: cui profecto immortalitatem dedit, naturam non abstulit. Secundum hanc formam non est putandus ubiq̃ diffusus. Cauendum est enim (obseruate mihi hoc Cauendum est) ne ita diuinitatem astruamus hominis, ut veritatem corporis auferamus. Non est autē consequēs, ut

Christi corpus non ubique.

quod in Deo est, ita sit ubiq³, ut Deus. Nam & de nobis veracissima scriptura dicit, quod in illo vivimus mouemur & sumus: nec tamen sicut ille, ubique sumus: sed aliter homo ille in Deo: quoniam aliter & Deus ille in homine, proprio quodam & singulari modo. Vna enim persona Deus & homo est, & utrunq³ est vnus Christus Iesus: ubiq³ per id quod Deus est, in cælo autē per id quod homo.

De testimo-
nio Au-
gust. ad
Dardanū.

Miserè hic se torquent & luctantur aduersarij, ut hunc locum nobis ex manibus extorsisse videantur: sed frustra. Claritas enim eius omnes sutelas & artes illorum dissipat. Aiunt illum non esse ab August. de cæna Domini scriptum, & ideo nihil facere ad nostrum propositum. At scriptū esse negare non possunt de vero corpore Christi & eius ingenio. An verò isti aliud quàm verum et naturale Domini corpus contendunt exhiberi in cæna? Si ergo verū Domini corpus exhibetur in cæna, ut ipsi se explicant et dicunt corporaliter: at veri corporis natura non fert, ut per omnia diffusum sit ubiq³, sed maneat potius locale: rursus autem per innumera loca celebretur domini conuiuuium sacrum, dicant nobis obsecro, quomodo ad propositum nostrum nihil faciat hic Augustini locus, aut quomodo verum & naturale Domini corpus corporaliter exhibeatur & sumatur à cœnantibus? Non habēt aduersarij, quo se hic explicēt, nisi cōcesso nostro illo spiritali et sacramentali modo, corporaliq³ illo suo modo neglecto atq³ præterito. Interim applaudunt sibi & subinde repetunt, sibi probè conuenire cum Augustino, & hunc vicissim consentire cum ip-
fis.

sis. Scilicet. Vident sanè qui purgationibus vtuntur oculis, Augustinũ miserè ab illis vexari et per crines trahi, nec tamen in consensum compelli posse. Illud verò in hac tractatione minimè dissimulandum videtur, quod illustribus & minimè ambiguis locis Augustini, testimonia eius alia opponunt, & ea quidem petita ex Sermonibus de Tempore & sanctis, & ad fratres in heremo: cum interim ignorare non possint, quæ sit de his eruditorum censura. Candorem ergo hic requiro.

Clarissimus eiusdem authoris locus est in eadem epistola: Christum, inquit, Dominum nostrum unigenitum Dei filium, æqualem patri, eundemque hominis filium, quo maior est pater, & ubique totum presentem esse non dubites tanquam Deum, et in eodem templo Dei esse tanquam inhabitantem Deum, & in loco aliquo cæli propter veri corporis modum. Quo dicto nescio si quid instituto nostro aliud possit vel fingi accommodatius.

Christi corpus in loco.

Idem, siue alius quispiã vir piissimus et doctissi. contra Felicianum Arianum cap. 10. Non ego in Christo, inquit, susceptam carnem perpetuitate diuina generationis extendo, nec uniuersam deitatem corporei ortus ætate cõcludo. Quia idem in diuinitate author est rerũ, qui in carne redemptor est hominum, idem impassibilis in se, qui passus in corpore. Et reliqua.

Est alius eiusdem authoris locus vnus & alter in 50. Tract. in Ioan. Quos utcumque anhelent & satagant, nullo fuce, sicut ne illos quidem adductos ex epist. ad Dardan. obducent, quo minus niteant et clarissims de

se radios veritatis profundant. Ibi, *Secundum presentiam maiestatis, inquit, semper habemus Christum, secundum presentiam carnis recte dictum est discipulis, Me autem non semper habebitis. Habuit enim illum ecclesia secundum presentiam paucis diebus: modo fide tenet, oculis non videt. Et idem iterum in eodem Tract. paulo ante alloquens Iudaeum, dicentem: Quem tenebo? absentem? quomodo in caelum manum mittam, ut ibi sedentem teneam? Respondet, Fidem mitte et tenuisti. Parentes tui tenuerunt carne, tu tene corde. Quoniam Christus absens etiam praesens est. Nisi praesens esset, a nobis teneri non posset, sed quoniam verum est, quod ait: Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem seculi, et abiit, et hic est, et rediit, et nos non deseruit. Corpus enim suum intulit caelo, maiestatem non abstulit mundo.*

Idem Tract. in Ioan. 107. Restat, ait, ut secundum id, quod ipse etiam in mundo prius erat, in mundo se dixerit iam non esse, profecto presentia corporali, mundo scilicet absentiam suam iam cito futuram, illorum autem tardius, per hoc ostendens, quod se iam non hic esse, illos autem hic esse dixit, cum et ipse hic et illi adhuc essent. Et mox: Et adiecit, Et ego ad te venio, sic exponens quodammodo cur dixerit, iam non sum in mundo. Comendat ergo eos patri, quos corporali presentia relicturus est.

Ab Augustini expositione nihil disidet beatus Pater Cyrillus. Nam lib. in Ioan. 6. cap. 14. Etsi Dominus corporis sui presentiam, inquit, hinc subduxerit, maiestate tamen diuinitatis semper adest.

Idem

Idem libro 9. cap. 21. Paruo tempore, ait, unà cum discipulis fore se Christus ait, non quia penitus ab eis recessurus erat, nobiscum enim est semper usq; ad consummationem seculi, sed quia non erat sicut prius cum eis conuicturus. Propè enim iam tempus erat, ut etiam in cœlos ad patrem abiret. Credere autem oportet fideles, quamuis à nobis corpore absit, virtute tamen sua omnia & nos gubernari, adesseque semper ipsum omnibus, qui eum diligunt. Propterea dicebat: Amen dico vobis, ubicunque sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Nami quemadmodum, quando ut homo in terra conuersabatur, tunc etiam cœlos implebat & angelorum consortia non relinquebat, eodem nunc modo cum sit in cœlis cum carne, terram tamen replet, & cum eis est qui ipsum diligunt.

Idem lib. 11. cap. 21. Putabant, inquit, discipuli absentiam Christi, ut hominis dico, Deus enim ubique est, multorum eis incommodorum causam futuram, cum non adesset qui ab omnibus eos possit malis eruere. Sed oportebat (dicã enim liberè) si luminaria orbis postea facti sunt, nō solum in carnem Christi, verum etiã in deitatem respicere: quæ quamuis oculis non cernatur, adest tamen semper summa cum potestate. Nec quicquam est, quod prohibere possit, quin omnia repleat, & quod velit peragat. Non enim loco aut dimensionibus circumscriptibilis natura diuina est. Quare cum Deus & homo Christus verè sit, oportuit eos intellexisse ineffabili Deitatis potestate unà cum eis semper

futurum, etiam si carne abesset. Iccirco enim ipse quoque in superioribus dicebat: Pater sancte serua eos in nomine tuo, quos dedisti mihi: aperte significans deitatis ratione, non carnis presentia, eos posse seruari: quippe ipsa etiam caro non à se sancta fuit, sed coniunctione verbi ad verbi virtutem quodam modo reformata, salutis atque sanctificationis participantibus causa est. Non ergo carni, ut caro est, operationis diuinae virtutem, sed naturæ verbi attribuimus. Et cap. 22. Vbi que tam deitatis dignitatem, quàm conuenientem homini mensuram personæ suæ attribuit. Non enim abiicit neque negat, quod à nobis assumpsit. Item, Discipulis intelligendum relinquit non minus se absentem, quàm presentem eis salutem allaturum, et qua ratione, cum adesset ut homo, ea etiam absentem seruare posse, &c.

Theodoretus Cyrensis episcopus vir doctiss. & pijs-
simus tres scripsit Dialogos de Incarnationis Domini-
cæ Sacramento, quorū alterū inscripsit Inconfusum, ut
pote in quo euidentissimè & luculētissimè demonstrat,
humanam naturam licet assumptam à verbo, inte-
gram tamen inuiolatamq; manere, etiam in cælos sub-
latam & collocatam ad dexteram patris. Cum enim
inter alia Eranistes, id est emendicator (hunc enim in-
ducit loquentem & undiquaq; colligentem, corraden-
dem aut conquirentem argumenta pro conuertibilitate
& confusione naturarum, &c.) obycere: Post quā
in cælū assumptus est dominus, nō existimo te dicturū,
eum non fuisse cōuersum in naturā diuinitatis: inducit
Theod. Orthodoxū respondentē et dicentē: Ego quidē nō
dixerim

dixerim, humanis rationibus persuasus, nec sum adeo audax & temerarius, ut dicam aliquid, quod sacra scriptura silentio præterijt. Sed tamen audiui diuum Paulum clamantem, Statuit Deus diem in quo iudicaturus est terrarum orbem, in iustitia, per virum, quæ præfinit, fidem præbens omnibus, suscitans è mortuis seipsum. Didici etiam à sanctis angelis, quod veniet eo modo quo viderunt ipsum discipuli euntem in cælum. Viderunt autem naturam circumscriptam, non eam quæ circumscribi non potest. Audiui autem ipsum etiam dominum dicentem, Videbitis filium hominis venientem in nubibus cæli. Scio verò esse circumscriptum quod videtur ab hominibus. Videri enim nõ potest natura quæ non potest circumscribi. Dominum quoq; dicentem audiui, Videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis, & venientem in nubibus cæli. Porrò autem & sedere in throno gloriæ, et statuere quidem agnos à dextris, hædos verò à sinistris, id quod circumscriptum est, significat. Et reliqua. Non causabuntur aduersary nostri hæc esse philosophica, quæ videt perspicuis locis scripturæ communita. Debellent itaq; hunc Theodoretum una cū alyis Sanctis quos eis opposuimus, deinde conuertant rursus arma sua contra nos.

Dydimus quoq; Alexandrinus scriptor vetus & confessor Christi constantissimus, in precio, quod mirum tamẽ videri poterat, apud Iulianum Imperat. habitus, cuius libros de Spiritu sancto vertit è Græca in Latinã, beatus Hieronymus, circumscribi asserit palam creaturas: Non negabunt, opinor, aduersary carnem Christi be

nedictam esse creaturam. Vnde non video quomodo negare possint ipsam esse circumscriptam. Verba Didymi, si quis requirat, hæc sunt: Ipse spiritus sanctus, si unus de creaturis esset, saltem circumscriptam haberet substantiã, sicut uniuersa quæ facta sunt. Nã etsi nõ circumscribantur loco & finibus inuisibiles creatura, tamen proprietate substantiæ finiuntur. Spiritus aut̃ sanctus cum in pluribus sit, non habet substantiã circumscriptam. Et mox post adducta dñi verba, Accipietis virtutẽ superueniẽtis spiritus sancti in vos, et eritis mihi testes usq; ad fines terra. Si ergo hi in extremis finibus terra, ob testimoniũ dñi constituti, distabant inter se longissimis spacijs, aderat autem eis inhabitator spiritus sanctus, incircumscriptam habẽs substantiam, demonstratur angelica virtus ab hoc prorsus aliena. Angelus quippe qui aderat (verbi gratia) Apostolo in Asia oranti, non poterat simul eodem tempore adesse alijs, ceteris partibus mundi constitutis. Et reliqua.

Si verò negãt aduersarij nostri corpus Christi circumscriptibile et locabile esse, pari ratione euacuabũt alteram naturam in Christo, humanã utiq; quæ veluti ab sorpta per diuinitatem & iam tota esse deificata, hoc est in naturam diuinitatis conuersa, videri poterat.

Beatus Vigilius martyr et episcopus Tridẽ. contra omnis generis hæreses, precipue autem contra Nestorij et Eutychis hæresim doctos pios, & luculentissimos scripsit libros, pro orthodoxa & catholica fide: in libro 4. inter alia disputans contra Eutychianos. Si verbi et carnis una natura est, inquit, quomodo cum verbũ ubiq; sit,

sit, non ubiq₃ inueniatur & caro? Nāq₃ quando in terra fuit, non erat utiq₃ in cælo: & nunc quia in cælo est, non est utiq₃ in terra: et in tantū nō est, ut secūdu ipsam Christū spectemus venturū de cælo, quem secūdu verbū nobiscum esse credimus in terra. Igitur secūdu vos (obseruent hæc aduersary nostri) aut verbū cū carne sua loco continetur, aut caro cum verbo ubiq₃ est. Quādo vna natura contrarium quid & diuersum non recipit in seipsa. Diuersum est autem & longè dissimile, circūscribi loco et ubiq₃ esse. Et quia verbū ubiq₃ est, caro autem eius ubiq₃ non est, apparet vnum eundemq₃ Christum utriusq₃ esse natura, & esse quidem ubiq₃ secūdu naturā diuinitatis suæ, & loco contineri, secundum naturam humanitatis suæ: creatum esse, & initium non habere: morti subiacere, et mori non posse: quod vnū illi est ex natura verbi, qua Deus est, alterū ex natura carnis, qua idem Deus homo est. Igitur vnus Dei filius idemq₃ hominis factus filius, habet initium ex natura carnis suæ, & non habet initium ex natura diuinitatis suæ, creatus est per naturam carnis suæ, & non est creatus per naturam diuinitatis suæ: circūscribitur loco per naturam carnis suæ: & loco non capitur per naturam diuinitatis suæ: minor est etiam angelis per naturam carnis suæ, & equalis est patri secundum naturam diuinitatis suæ, & mortuus est natura carnis suæ, & non est mortuus natura diuinitatis suæ. Hæc est fides & confessio catholica, quam Apostoli tradiderunt, martyres roborauerunt, & fideles nunc vsq₃ custodiunt. Hæc Vigilus martyr. An

diunt rursus aduersarij nostri, fidem expositam, & eã quidem non absurdam, non physicam aut philosophicam, sed verè orthodoxam catholicam Christianam, ac illam ipsam, quam nos hodie tenemus constanter et tradimus ecclesijs concorditer. Plura huius generis alia, et ipsa non dubia, sed certissima & apertissima ex illo autore posse porferre, sed remitto cupidum lectorem ad ipsum authorem.

Beatus Fulgentius Africarum eccles. episcopus elegantes & pios scripsit libros de mysterio incarnationis dominicæ ad regem Trasimundum, ac in 2. libro explicans illud domini, Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, filius hominis qui est in cælo, dicit, Non hoc dixit Dominus, quia humana Christi substantia fuerit ubiq; diffusa, sed quoniam vnus idemq; filius Dei atq; hominis filius, verus Deus ex Patre, sicut verus homo ex homine: licet secundum veram humanitatem suam, localiter tunc esset in terra, secundum diuinitatem tamen, quæ loco nullatenus continetur, cælum totus impleret & terram, Et reliqua.

Idem eodem libro. Vnus idemq; homo localis ex homine, qui est Deus immensus ex patre, vnus idemq; secundum humanam substantiam absens cælo, cum esset in terra, & derelinquens terram, cum ascendisset in cælum: secundum diuinam verò & immensam substantiam nec cælum dimittens, cum de cælo descendit, nec terram deserens, cum in cælum ascendit. Quod ipsius Domini potest certissimo cognosci sermone, qui ut localem ostenderet humanitatem suam, dixit discipulis suis,

suis, Ascendo ad patrem meum & patrem vestrum, Deum meum & Deum vestrum. De Lazaro quoque cum dixisset, Lazarus mortuus est, adiunxit dicens, Gaudeo propter vos, ut credatis, quoniam non eram ibi. Immensitatem verò suae diuinitatis ostendens discipulis dicit, Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consumationem seculi. Quomodo ascendit in cælum, nisi quia localis & verus est homo? Aut quomodo adest fidelibus suis, nisi quia idem immensus et verus est Deus.

Idem lib. 3. Idem atq; inseparabilis Christus secundum solam carnem de sepulchro surrexit, idem atque inseparabilis Christus secundum totum hominem, quem accepit, terram localiter deserens, ad cælum ascendit, & in dextris Dei sedet: secundem eundem totum hominem venturus ad iudicandum viuos & mortuos, coronaturus fideles & pios. Huius generis innumera possem ex isto beato Patre ascribere, sed rursus lectores sedulos ad lectionem librorum illorum remitto.

Possem præterea innumera huius generis pro nobis afferre ex quinta Synodo Constantinopolitana, item ex Actione 4. 8. 10. 11. 18. & alijs Synodi Constantinopolitanae sextae, sed & ex Toletanis & Spalen. 2. Synodis. verùm dixi me non molestum fore auditoribus, qui ex his quæ hætenus adducta sunt à me, perspicuè videt Christi corpus non esse ubiq; sed in loco, & nos dum hoc affirmamus, neq; Nestorianos factos neq; consensum catholicae fidei conuellere, neq; nouis nostris opinionibus ex capitibus nostris & ex lusulenta philosophia allatis

Et confectis turbare, sed veterum insistere vestigijs fidei, catholicam & consensum fidei orthodoxum religiosissimè custodire, neque vel latum pilum à receptis dogmatibus orthodoxis & catholicis variare aut tantillum recedere.

Christi Domini corpus ex mortuis excitatum humani corporis ueritatem retinere.

Sufficerent ista quidem exercitioribus, nisi per contentionem simplicioribus proponeretur, clarificatione non tolli quidem ueritatē corporis gloriosi, ita tamē attenuari & redigi ferè in spiritum, ut adaptari possit ei presentia quam fingunt in Cæna, quasi adsit corporalis ser Christus uero suo corpore, sed tamen glorioso & modo ineffabili. Et quanquā paucis opponere poteramus dñm dixisse, Hoc est corpus meū, quod pro uobis datur: corpus autem gloriosum impassibile & immortale esse, atq; adeo ipsos iterum recedere à uerbis illis suis disertis & clariis, non pigebit tamen ueritatem rediuiui corporis Christi, contra omnis generis errores, asserere & puram & simplicem fidem profiteri.

Resurre-
ctio Chri-
sti uera.

Scriptura quæ fidei gnomon uel regula est manifestissimè testatur, corpus Christi in resurrectione accepisse quidem gloriam et immortalitatem, sed non deposuisse carnis substantiā, uel naturā ueri corporis ac redactum esse in spiritum, quod per omnia & in immensum diffundatur. Angeli enim de corpore Christi resuscitato loquentes, disertè dicunt, Non est hic, Ecce locus, ubi posuerunt eum. Euangelium manifestissi-

mè testatur, & ait Christum reliquisse mundum, abyssse, recessisse, sublatum esse à nobis, & assumptum esse in ipsum cœlum: quæ omnia veritatem corporis commonstrant, nec sinunt corporis rediitui veritatem expandere per omnia. Quid quod ipsemet Dominus ad discipulos suos, in ipsa resurrectionis die veniens, discipulisq; existimantibus se spiritum videre, dixit: Quid turbati estis, & cogitationes ascendunt in cordibus vestris? Videte manus meas & pedes meos. Ne quis autem hoc corpus quod exhibebat videndum, putaret alienum ab eo, quod mortuum fuerat, addit: Quia ego ipse sum. Et addidit insuper, Contrectate me & videte: quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut videtis me habere. Simul autē manus atq; pedes proferens, commonstravit stigmatibus & cicatricibus insignes verissimi & unici ipsius sui corporis testes. Hac evidētissima demōstratione convictus beatus Augustinus exclamat, Nec eos audiamus, qui negāt tale corpus domini resurrexisse, quale positum erat in monumento. Si enim tale non fuisset, non ipse dixisset post resurrectionem discipulis, Palpate & videte, quoniam spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Sacrilegium est enim credere Dominum nostrum, cum ipse sit veritas, in aliquo fuisse mentitum. Tantum ille. Caterum cum Thomas apostolus non adfuisset discipulis, quando ipsis se Dominus & videndum & palpandum exhibuisset, discipuli autem illi testarentur vero suo corpore resurrexisse ex mortuis Dominum, excipit ille, Nisi verò videro in

manibus eius vestigium vel cicatricem clauorum & mittam digitum meum in vestigium clauorum, & in latus eius, non credam. Ideo & huic peculiariter bonus dominus & videndum contrectandumq; se sistit in conspectu ceterorum discipulorum & ait Thoma, Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & ad moue manum tuam, et immitte in latus meum, & noli esse incredulus, sed sis credulus. Qua demōstratione conuictus Thomas, credidit domino, & adorauit. Quid autem poterat dici planius & certius? Proinde dominus resurgendo ex mortuis corpus suum non deposuit neq; in spiritum aut diuinitatem conuertit, sed veritate corporis seruata, in melius instituit ac glorificauit.

Ascensio
Domini
vera.

De ascensione corporis Christi, quæ & ipsa veritatem corporis Christi rediuiui asserit, cū superius dictum sit, quantum satis est, non est quod superuacanea repetitione moueam fastidium. Quid quod fides catholica scripturis fundata, manifestissimè confitetur corpora nostra conformia futura corpori glorioso Christi, nostrorumq; corporū resurrectionem futuram talem, qualem credimus fuisse resurrectionem Christi? Legatur apostolus ad Philipp. 3. et 1. Corinth. 15. ubi palàm à Christi corporis natura, & vicissim à nostris corporibus ad Christi corpus argumentando concludit. Cum autem corpora nostra non resoluantur in spiritus neq; in immensum extendantur et sint futura ubiq; cur non seruaremus & veritatem rediuiui corporis in Christo? Quatenus caput membra præcellat, dicetur mox ex Theodoreto.

Hæc

Hæc verò quæ hætenus ex scriptura sancta comme-
 morauimus, magno consensu in symbolis catholica fi-
 dei, & in doctrina fidelium ecclesiæ doctorum, expref-
 sa sunt, cuius quidem rei aliquot subijciam testimonia,
 S. martyr Irenæus significantissimè in symbolo suo, ad-
 dit carnem, ascensionem Domini, confitens Christum in Irenæus.
 carne ascendisse in cælos. Quem imitatus beatus Ponti-
 fex Damasus, in symbolo suo: Qui de uincto, inquit, mor- Damasus.
 tis imperio, cum ea carne, qua natus & passus & mor-
 tuus fuerat, etiam resurrexit, ascendit ad patrem. Sed
 et beatus Leo pontifex in epistola sua ad Flavianum e- Leo.
 piscopum Constantinop. Post resurrectionem Domini,
 ait, quæ utique veri hominis fuit (quia alter non est re-
 suscitatus, quàm qui fuerat crucifixus & mortuus)
 quid aliud quadraginta dierum mora gestum est, quàm
 ut fidei nostræ integritas ab omni caligine mundaretur?
 Et reliqua. Legatur eiusdem epistola ad Pala-
 stinos, quæ ordine numeratur 41. in qua ait Christi
 corpus reuoluto lapide resurrexisse. S. Hieronymus in Hieronymus.
 explicatione symboli sui, siue quisquis ille fuerit, cer-
 tè fidem catholicam exposuit, & dixit: Resurrexit
 Dominus noster tertia die, ascendit in cælum, sedet
 ad dexteram Dei patris, manente ea natura carnis,
 in qua natus & passus est, in qua etiam resurrexit.
 Non enim exinanita est humanitatis substantia, sed glo-
 rificata, et in aternum cum deitate mansura. Et cætera.
 Huc pertinet quod nomine & titulo S. Cypriani mar-
 tyris vulgatum est in symbolum apostolorum: ego illum
 librum arbitror esse Ruffini Aquileiensis, cuius nomine

citatur à Iōan. Cassiano lib. de Incarnat. Dom. 7. Ita aut̄ in eo libro legitur: *Ascendit Christus ad cœlos, non ubi verbum Deus ante nō fuerat: quippe qui erat semper in cœlis et manebat in patre, sed ubi verbū caro factū ante nō sedebat. Sedere quoq; ad dexterā patris, carnis assumptæ mysteriū est. Neq; enim incorporeæ illi naturæ cōuenienter ista absq; assumptione carnis addūtur, neq; sedis cœlestis perfectū diuina natura, sed humana, cōquirūt.*

Athanasius.

Athanasius ille magnus ad Epictetū inter alia huius generis: *Corpus, inquit, saluatoris verū erat corpus: quia simile erat nostro. Soror enim nostra fuit Maria. Quoniā omnes ex Adā sumus. Et de hoc nunq; aliq; dubitauit, recolens quia scripsit Lucas. Postquā enim resurrexit à mortuis æstimantibus quibusdā non in corpore ex Maria videri Dominū, sed pro ipso spiritū, dicebat: Videte manus meas et pedes et vestigia clauorum: quia ego ipse sum. Palpate et videte, quia spiritus carnem et ossa non habet, sicut me videtis habere: et hoc dicens, ostendit eis manus suas et pedes. Ex quibus confutari possunt iterū, qui dicunt in carnē & ossa mutatū esse Dominū. Non enim dixit, Sicut me videtis esse carnē et ossa, sed habere: ut non ipsum verbum in hæc mutatū esse credatur, sed ipse in ys et ante mortē & post resurrectionem esse credatur. Et cætera. Consentit Athanasio beatus Cyrillus, qui et ipse verū corpus Domino resurgenti & in cœlos ascendenti tribuit, et hætenus creaturā agnoscit. Nā ad Successum Isauriæ Diocæs. episcopum, postquā multa in hanc sententiam disputasset, dicit tandem: Impossibile est in deitatis essentiam vel naturam aliquid creaturæ*

Cyrillus.

rarum

rarum posse conuerti. Est autē creatura etiā caro. Ideoq̄ *Caro Christi*
 diuinum quidē dicimus corpus Christi: quia corpus est *stī creatu-*
 Dei et ineffabili gloria illustratū, incorruptibile et iam *ra, non con-*
 sanctum atq̄ uiuificū confitemur. Quod autem in natu *uersa in dei*
 ram deitatis sit commutatum, neq̄ sanctorum Patrum *tatem.*
 quisquam sensit aut docuit, neq̄ nos ita sentimus.

S. Hieronymus ex professo & fuse et doctissime pijs-
 simeq̄ disputat de veritate corporis ex mortuis excita-
 ti, contra Ioannem Hierosolymitanum & omnes Ori-
 genianos ad Pammachium. Inter alia hæc Origenis er-
 ronea recitat: Nec vos, ô simplices, resurrectio Christi
 decipiat, quod latus & manus monstrauerit, in lit-
 tore steterit, in itinere cum Cleopha ambulauerit, &
 carnes & ossa habere se dixerit. Illud corpus alijs pol-
 let priuilegis (obseruent hæc probè antagonista no-
 stri) quod de viri semine & carnis voluptate non na-
 tum est. Nec dissimulat naturam aërei corporis &
 spiritalis. Clausis enim ingreditur ostys, & in fractio-
 ne panis euanescit. Et reliqua. Ad hæc respondens
 Hieronymus: Quomodo, inquit, veras manus & ve-
 rum latus ostendit, ita verè comedit cum discipulis,
 verè ambulauit cum Cleopha, verè lingua loquutus est
 cum omnibus, vero accubitu discubuit in cœna, veris
 manibus accepit panem, benedixit ac fregit & dedit
 illis. Quod autem ab oculis repente euauit, virtus
 Dei est, non umbræ aut phantasmatum. Alioqui &
 ante resurrectionem cum eduxissent eum de Na-
 Zareth, ut præcipitarent de supercilio montis, tran-
 sivit per medios, id est, elapsus est de manibus

illorum. Nunquid iuxta Martionem dicere possumus, quod ideò natiuitas eius in phantasmate fuerit, quia cōtra naturā qui tenebatur elapsus est? Et reliqua quibus fortiter cōfutat leptologos illos fingentes corpus, et tamē subtile ac conuersum in spiritū. Respōdet ad illud quoq; quod legitur, Dominus clausis ingressus esse ianuis. Sed et in cōment. ad ult. cap. Isaiæ: Miror quosdam, inquit, aëreum corpus & paulatim in aures tenues dissoluen- dum, post resurrectionē introducere, quia Dominus potentia maiestatis suæ ad apostolos clausis ingressus est ianuis: qui certè et ante resurrectionē pendulo super ma- re ambulauit incessu: et hoc ipsum apostolo præbuit Petro, ut qui fide ambulabat, infidelitate postea mergere- tur, cui dictum est, Quare dubitasti modicæ fidei? Idē conuerso sermone ad Ioannem Hierosolymitanum: Vis, inquit, resurrectionem verè & non putatiuè, ut loque- ris, confiteri? Post illa quibus ignorantium blanditus es auribus, quod in ipsis corporibus, in quibus mortui sum- mus & sepulti resurgamus, hoc potius adiunge & dic: Quoniam spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere: & proprie ad Thomam, Infer digitum tuum in manus meas, &c. Sic et nos post resurrectionē eadem habebimus membra, quibus nūc utimur, easdē carnes, sanguinem & ossa: quorum in scripturis sanctis opera, non natura damnatur. Hæc est vera resurrectio- nis confessio, quæ sic carni gloriam tribuit, ut non aufe- rat veritatem. Idem mox iterum: Ego liberè dicam, et quanquam torqueatis labia, trahatis capillum, applau- datis pede, Iudæorum lapides inquirati, fidem ecclesiæ apertissimè

Christus
ingressus ia-
nuis clausis

apertissimè confitebor, Resurrectionis veritas catholica sine carne & ossibus, sine sanguine & membris intelligi non potest. Vbi caro & ossa & sanguis & membra sunt, ibi necesse est, ut sexus diuersitas sit, vbi sexus diuersitas est, ibi Ioannes Ioannes, Maria Maria. Lege tu cetera.

Huc pertinet locus Augustini superius expositus ex epistola ad Dardanum. Idem lib. de Ciuit. Dei 13. cap. 22. & 23. dicit: Certè fides Christiana de ipso Salvatore non dubitat, quod etiam post resurrectionem, iam quidem in spiritali carne, sed tamen vera, cibum & potum cum discipulis sumpsit. Non enim potestas, sed egestas edendi & bibendi talibus corporibus aufertur. Vnde & spiritalia erunt: non quia corpora esse desistent, sed quia spiritu viuificante subsistent. Nam sicut corpora ista, quæ habent animam viuentem, nondum spiritum viuificantem, animalia dicuntur corpora, nec tamen animæ sunt, sed corpora: ita illa spiritalia vocantur corpora. Absit tamen ut ea spiritus credamus futura, sed corpora carnis habitura subsistentiam, sed nullam tarditatem corruptionemque carnalem spiritus viuificante passura. Tunc iam non terrenus, sed cælestis homo erit: non quia corpus quod de terra factum est, non ipsum erit, sed quia dono cælesti iam tale erit, ut cælo incolendo non amissa natura, sed mutata qualitate conueniat.

August.

Theodoretus Dialog. lib. 2. qui est ac inscribitur Incon-
tus.
fus, inducit suum illum Eranisten asserentem in resurrectione corpus domini mutationem accepisse in naturã

Theodore

diuinitatis. Opponit Orthodoxus: Quomodo ergo diffidē
 tibus discipulis et manus ostendit et pedes? Excipit Era
 nistes, Sicut clausis ianuis ingressus est. Respondet Ortho
 doxus, Sed ingressus est clausis ianuis, quemadmodum
 ex utero est egressus, cum virginis claustra obsisterent,
 & sicut in mari ingressus est: nondum autem ut tu di
 cis facta erat natura mutatio, etc. Deinde post multam
 et variam disceptationem, infert Orthodoxus: Ergo ma
 net quidem natura, mutatur autem, quod est eius cor
 ruptibile in incorruptionem, et mortale in immortalita
 tem. Sic autē consideremus quod infirmum et quod sa
 num corpus est, ex æquo corpus appellamus. Et mox, Igi
 tur corpus dominicum surrexit quidē à corruptione et
 interitu alienū et impatibile et immortale et diuina glo
 ria glorificatū, et à cælestibus adoratur potestatibus, cor
 pus tamen est, & habet quam prius habuit circumscri
 ptionem. His et alijs multis in hęc sententiā disputatis,
 obicit Eranistes ille: Sed postquā in cælos assumptus est,
 existimo te nō ostensurū corpus à viris sancto spiritu in
 spiratis corpus dici. Respondet Orthodoxus: Ostendam e
 tiā post assumptionē corpus Domini corpus vocari. Au
 di ergo Paulum dicentem: Nostra conuersatio in cælis
 est, ex quo etiam expectamus Seruatorē Dominum Ie
 sum, qui transformabit corpus humilitatis nostræ, ut sit
 conforme corpori gloriæ ipsius. Non est ergo mutatum
 in aliam naturam: sed mansit quidem corpus verum,
 diuina gloria impletum, & lucis emittens radios. Illi fi
 ent sanctorum corpora conformia. Sin autem in aliam
 naturam mutatum est, eorum quoq; corpora similiter
 muta-

mutabuntur. Fient enim illi conformia. Sin autem corpora sanctorum seruant suae naturae characterem, corpus quoque Domini similiter habet suam substantiam immutabilem. Miratur Eranistes corpora nostra aequalia fieri corpori Christi. Declarat ergo hoc Orthodoxus & ait, Ab interitu quidem & corruptione erunt ea quoque aliena & immortalitatis participia: habebunt etiam gloriae partem & communionem, quemadmodum dicit Apostolus, Siquidem compatimur, ut etiam glorificemur. In quantitate autem magna potest inueniri differentia, & tanta quantum differt Sol à stellis, vel quantum dominus à seruis, & quod illuminatur ab eo, quod illuminat. Suos tamen seruos etiam suis nominibus impertijt, & qui lux appellatur, sanctos quoque lucem vocauit: Vos enim, inquit, estis lux mundi: & qui Sol iustitiae nominatur, dicit de seruis: Tunc fulgebunt iusti sicut Sol. In quantitate ergo, non qualitate erunt sanctorum corpora corpori Domini conformia. Et cetera.

Vigilius quoque martyr contra haereses disputans, Dicitur sanè isti Christum usque ad resurrectionem eius ex duabus confiteri naturis, post resurrectionem autem unius eum esse fateri. Et mox, Forsan adhuc in terra positus utriusque erat naturae, postea verò quam caelos ascendit unius coepit esse diuinae. Et quid ergo ibi facit nomen filij hominis, si natura ibi non est humanitatis? Quomodo rei extanti inane nomen ascribitur? Quomodo nominis veritas manet, si natura proprietatis abest? denique dicit, Cum venerit filius hominis in gloria

patris sui. Et iterum: Sicut fulgur exit ab oriente & apparet usque in occidentem, ita erit & aduentus filij hominis. Et iterum: veniens filius hominis, putas ne fidem inueniet in terra? Daniel quoque: Ecce, ait, in nubibus cæli filius hominis veniebat. Si amissa est ergo humanitatis natura, cur eius est recensum vocabulum? An quia nomen opus erat, & res nominis tanquam non necessaria repudianda fuerat? Sic despiciant, quos nihil erroris sui atque ineptiæ pudet. Caterum Dominus Iesus Christus, ut ostendat nostri generis naturam non fuisse consumptam, veraciter se filium hominis dicit, secundum quam etiam patrem interpellat pro nobis. Hac ille.

Exposuimus hucusq; euidentia pro veritate corporis Christi, adeoq; pro causa nostra contra aduersarios scripturæ testimonia, clara Patrum dicta, & minimè antiques sententias: deniq; in hoc genere dogmatis totius catholice Ecclesiæ consensum. Concludimus ergo manifestè contra veritatem fidei pugnare corporalem, quam isti omnibus obtrudunt, Christi in pane præsentiam, ut pote quæ non potest, nisi veritas corporis Christi corporisq; proprietates euacuetur, statui. Ostendimus nos nulla noua primitiua Ecclesiæ ignota proferre dogmata. Purgamus nos ab omni suspitione hereseos, nedum à Nestoriani dogmatis infamia. Neque interim aduersarios nostros aspergimus ijs asperginibus, à quibus illi (metuo) vix abstinerent, in coinquinandis nobis, si ea ipsis esset occasio & facultas, quam omnes fideles nos habere, manifestissime vident.

Nullas

Nullas fuisse contentiones apud ueteres de
præsentia corporis Christi in Cœ-
na Domini.

*Cum autem uniuersa uetustas de ueritate corporis Christi ita senserit concorditer & constantissime, nihil mirum est nullas ei fuisse contentiones de sensu uerborum Domini, Hoc est corpus meum, aut de præsentia & manducatione & potu ueri corporis & sanguinis Christi. Omnes enim agnoscebant figurate dictum esse, Hoc est corpus meum: omnes agnoscebant sacramentum & mysterium, quod spiritualiter perficeretur per fidem. Et hæc doctrinam in ecclesia Dei post octingentos à Christo nato annos usurpatum esse testari potest, uel Bertrami presbyteri libellus, quem iubente Carolo Caluo Francorum rege, conscripsit. Quanquam ex illo ipso libello colligere liceat, uel illo tempore & ante id tempus fuisse exortos qui sentire cœperint quod nulla sub figura, sed ipsius ueritatis nuda, ut ille ait, manifestatione mysterium peragatur. Certè Ioannes Damascenus qui Lib. de ora
& idola in tēplis defendit, quo nomine à septima (quã thod. fide 4.
ita quidem falso dictam aiunt) Synodo damnatus est, cap. 14.
μετὰ πρὸς τὴν transmutationem panis & uini miraculosam & ineffabilem in corpus & sanguinem Christi affirmavit, manifeste scriptum relinquens, Non est figura panis corporis Christi (absit hoc) sed est ipsum corpus domini deificatum. Si quæras modum, nihil amplius scimus, quam quod uerbum Domini, Hoc est corpus meum, est uerum & efficax & omnipotens, modus autē inscrutabilis. Floruit hic post septingentos à*

natiuitate Domini annos, imperante Leone Isaurico.

**Panis est
Corpus
Christi &
sacramentū
corporis
Christi.**

In veterū verò monumentis utrūq; genus loquēdi in ecclesia vsurpatum fuisse deprehendimus, & panē & vinū esse verū corpus & sanguinē Christi: et panē & vinū signa symbola & sacramenta esse veri corporis et sanguinis Christi. Qui dicebant panē & vinū esse verū corpus et sanguinem Domini, non oppugnabant eos ceu fidei hostes, & hæreticos et sacramentorum euersores qui appellabant panem et vinū signa, symbola vel sacramenta veri corporis & sanguinis Domini. Agnoscebant enim et ipsi loquutionem sacramentalem & mysterium, neque ita crassi erant, ut figuratas loquutiones velut proprias exponendas contenderent. Rursus qui appellabant panem & vinum sacramenta corporis et sanguinis Domini, non abhorrebant ab illa loquutione, Panis est verum corpus Christi, & vinum est verus sanguis Christi, quæ percipiuntur à fidelibus. Neq; enim de his contendeant, neq; in sacramentis nihil aliud agnoscebant, quàm plura vel nuda ac prophana signa. Nam intelligebant omnes & fatebantur, Christifideles spiritualiter per fidem participare rebus cœlestibus, quarum sacramenta ore percipiebantur. Ergo S. Hieronymus hæc domini verba, Hoc est corpus meum exponerat, ut superius dictū est, per representationem. Idē in epist. de Exuperio Tolosano episcopo loquens, Corpus Domini, inquit, in canistro vimineo & sanguinem gestabat in vitro. Idem rursus in Ecclesiasten, Quia caro Domini, inquit, verus est cibus, et sanguis eius verus est potus iuxta αὐτὸν ὡς γίνῃ hoc solum habemus in presen

ti seculo bonum, si vescamur carne eius cruoreq̄, poterimur non solum in mysterio, sed etiam in scripturarū lectione. Verus enim cibus & potus qui ex verbo Dei sumitur scientia scripturarum est. Ad eundem modum scribunt & loquuntur etiam alij scriptores ecclesiastici.

Iustinus martyr.

Ideoq̄ libenter recipimus S. martyris Iustini testimonium, quod in libris aduersariorum nostrorum, veluti inuictum corporalis presentia & manducationis testimonium, à fronte, veluti in acie collocatur. Etenim in cœna agnoscimus non vulgare panē, sed verbo et institutione Christi, qui veram pro nobis carnem assumpsit, consecratum vel sanctificatum (& hastenus quidem mutatum) panem, alimoniam inquam pascentem fideles ad vitam aternā, & iccirco corpus et sanguinē Dñi, quæ sola vide percepta viuificare possunt. Rectè verò & Tertull. 2. ad uxore suā lib. incommoda recitans matrona Christiana marito gētili nuptæ. Non sciet maritus, inquit, quid secreto et ante omnem cibū gustes: & si sciuerit panem, non illū credit, qui dicitur. Item, Quis ad conuiuium dominicum illud, quod insamant, sine sua suspicione dimittit? Caterum idem in Apologetico cap. 10. commemorat ethnicos infamauisse mysteria Christianorum, quasi hi in istis ut Thyestæa cœna verā carnem humanam deuorarent verumq̄ potarent sanguinem. Contra hos differēs inter alia: Porro quale est, inquit, ut quos sanguine pecoris horrere (etenim tunc adhuc, secundū apostolicū decretū, à suffocato et sanguine abstinebant Christiani) cōspicitis, humano inhiare credatis? Et iterū, Erubescat error vester Christianos q̄

Ethnici infamarunt mysteria Christianorum.

Acto. 15.

ne animalium quidem sanguinem in epulis esculentis habemus, qui propterea quoque suffocatis et morticinis abstinemus, ne quo sanguine contaminemur, vel intra viscera sepulto. Et cetera. Nihil autem mirum est ita iudicasse crassos, et spiritu dei vacuos gentiles, utpote qui mystica verba & sacramentales loquutiones, quas au diebant, carnaliter non spiritualiter interpretabantur. Oecumenius certe epistolam S. Petri enarrans, et quod apud omnes ecclesiasticos scriptores legerat, veluti in compendium contrahens sic scriptum reliquit, Obloquentes autem de nobis gentiles inducit Petrus. Quod si quis cognoscere vult ex ijs quae Irenaeus Lugdunen. episcopus de Sancto & Blandina martyribus memoria tradidit, manifestè perspicere potest. Ea ut brevius referamus, eiusmodi sunt. Cum Graeci Christianorum prima institutione instructorum, quos Catechumenos vocant, seruos comprehendissent, eosque cogerent, ut arcani aliquid de Christianis proderent, serui hi cum nescirent quid iucundi ipsis possent referre, quantum ab heris suis audierant, Corpus scilicet & sanguinem Christi esse, quod in sacra mensa sumeretur, id reuera ipsi carnem et sanguinem esse existimantes, inquirentibus euulgarunt. Ipsi verò id certo fieri à Christianis rati, in reliquos Graecos diffamarunt, & Sanctum & Blandinam confiteri fidem tormentis coegerunt. Quibus Blandina sumpta fiducia opportunè dixit: Quo pacto, inquiens, facere hoc Christiani paterentur, qui ne concessis quidem carnibus, exercitationis & continentiae causa frui volunt? Haecenus ille.

Huc pertinere arbitror quod beatus Augustinus apertè vocat scelus aut flagitium corpus Christi edere corporaliter. Verba authoris si quis requirat, hæc sunt: Si præceptiua loquutio est aut flagitium aut facinus vetans, aut utilitatem aut beneficium iubens non est figurata. Si autem flagitium aut scelus videtur iubere aut utilitatem aut beneficentiam vetare, figurata est. Nisi manducaveritis, inquit, carnem filij hominis & sanguinem biberitis, non habebitis vitam in vobis, facinus vel flagitium videtur iubere. Figura est ergo præcipiēs passioni Domini esse cōmunicandum, & suauiter atq; utiliter recondendum in memoria quod pro nobis caro eius crucifixa & vulnerata sit. Et reliqua quæ leguntur 3. lib. de Doct. Christi. cap. 16. Quis ergo ex his omnibus quæ attulimus, non colligat, tametsi primatiua ecclesia disertè confessa sit fideles carnem verā & sanguinem Domini verum verè manducare & bibere, nunquam tamen cuiquam fidelium venisse in mentem, id fieri corporaliter & naturaliter, sed spiritualiter potius ac mystice, qui modus solus cognitus rectè à priscis dicitur fidelibus. Proindè omnibus istis seculis abundè satis erat confiteri fideles verè participare corpore & sanguine Domini. Nemo adigebatur ad has voces Carnaliter, Naturaliter, Corporaliter, Substantialiter, in pane, sub pane, cum pane, aut mutata etiam & transsubstantiata substantia panis in substantiam corporis Christi.

Fateor sanè voces Corporaliter & Naturaliter, inueniri in negotio Cæna apud beatum Cyrillum, sed lon-

gè alia ratione, quàm hodie soleant afferri. Id quod copiosissimè collatis inter se sententijs, demonstravit beatae memoriae D. Ioãnes Oecolamp. Explicat semetipsum & ipse quoq; Cyrillus fuse lib. in Ioan. II. cap. 26. et 27. Ad obiectiones Theodoreti idem ille assueuerat sacramentum fidelium non statuere $\alpha\upsilon\theta\omicron\rho\omega\pi\omicron\phi\alpha\gamma\iota\alpha\upsilon\mu$ homine manducationem, adigens insanè & irreligiose (ita loquitur) mentes fidelium ad crassas cogitationes, sed ad ea potius inducere quæ sincera & inexquisita fide capiuntur. Præterea intelligimus coniunctionem illam (quod & superius diximus) quam fideles cū Christo habent, non fictam aut imaginariam esse, sed veram et hætenus naturalem corporalemq; utpote quæ primo quidem pertinet ad animã, deinde & ad corpus ipsum nostrum. Venit. n. Christus dominus, non duntaxat saluandis animabus, sed & reparandis corporibus. Ideo alibi Cryll. admonet, dominũ propterea nostra cõmunicasse carne, quod ita per carnem suã, diuini spiritus opera, vitam suam in nostram quoq; carnem vellet inspirare aut diffundere. Vnde & Paulus dixisse videtur, Nescitis, quia mēbra vestra mēbra sunt Christi? Et iterum Quoniã membra sumus corporis eiusdem, ex carne eius & ossibus eius: non tam quod cõmunicemus cum eo, et ille nobiscū eadem carne, quam quod participes reddamur immortalitatis & resurrectionis per hoc, quod ille carnem assumpsit, in carne mortuus est & resurrexit, ut vitam carni nostræ communicaret & totos nos anima & corpore restauraret. Id verò cum fidelib. Cœnã celebrantibus reparetur ac representetur, atq; sacra-

Coniunctio
nostra cum
Christo.

mentis

mētis visibiliter incorporemur Dño et ecclesie eius, qđ mirū, si audiamus fideles communionē mystica unum cū dño corpus fieri? cū & Paulus dixerit, Vnus panis, unū corpus multi sumus. Nam ex eodē pane participamus. Et qui hoc dixit panem ipsum neq; corporaliter esse corpus Christi, neq; sub pane latitare corpus Christi naturaliter asseruit. Proinde satis aliquādo in ecclesia fuisset, si qđ dixisset professus ue fuisset. Christi verū corpus, & verum eius sanguinem se percipere in celebratione mysteriorū, etiā si nō adiecisset carnaliter, corporaliter, naturaliter, substācialiter aut etiam transsubstācialiter, in pane, cum pane, aut sub pane, modo tamen ineffabili: Quinimo si quis adiecisset has voces, spiritualiter, mystice, sacramentaliter, vel ratione sacramentali, aut modo sacramentis proprio, nō hoc nomine in suspicionē trahebatur heseos, neq; lapidebatur pro sacrilego, uti hodie fieri consuevit.

Evolutis demū mille illis fatalibus annis, manifestē de corporali presentia et māducatione corporis Christi in pane, magno ecclesie religionis veræ et pacis publica malo definitū est in Cōcilijs, quæ diuersa diuersisq; tēporib. celebrabātur Florētia, Vercellis, Turoni et Romæ in quibus gubernacula ecclesie et doctrinarū dijudicatio penitus deuenerat in manū et arbitriū monachorū, q̄ et omnē suā operā collocabāt Romanis pōtificib. quorū pleriq; isto seculo et ipsi erant monachi. Notū est autem historiarum non omnino rudibus, qualia illa fuerint tempora, quales tunc sederint Romani pontifices, et qui meliores videbantur, à quibus fuerint gubernati. Illo

Apoc. 20.
Definitur
corporalis
presentia et
māductio

infelici seculo federat Silueſter 2. in omnibus historijs magis turpis imò fœdiſſimus. Illo tempore federat Bene dictus 9. federat uem Gregorius 6. quorum diſcipulum ait fuiſſe Beno cardinalis, Hildebrandum monſtrificum monachum, qui poſtea cum in ſellam pontificam emerſiſſet, dictus eſt Gregorius 7. Hic pleroſq; ſui temporis pontifices, & melioris quidem notæ homines, pro ſuo rexit arbitrio, vel certè ſuſtulit ueneno. De quibus Beno copioſe, mihi verò iam non eſt dicendi locus.

De cœna
domini al-
tercationes.

Aiunt illo ſeculo duos extitiſſe libros contrarios, al-
terum quidem Ioannis Scoti viri doctiſſimi, non illius
Dunſy, ſed longe vetuſtioris vel è ſchola venerabilis
Beda progreſſi, & collega Albini, vel dicti aliàs Eri-
gena, qui adductis Patrum ſententijs, oſtenderit myſte-
ria Chriſti ſpiritualia eſſe: alterum verò Paſchaſy (Rat-
berti opinor abbatis Corbeien.) qui & ipſe collectis Pa-
trum ſententijs oſtendere voluerit corporalia eſſe myſte-
ria. Scindebantur inter ſe docti, alijs huc, alijs illuc incli-
nantibus, mutuiſq; inter ſe odys & concertationibus
flagrantibus. Inter hos non poſtremum locum conce-
dunt Lanfranco Ticinienſi & Berengario Andegauen-
ſi, quorum hic Ioan. Scoti, ille Paſchaſy partibus adhære-
bat. Delata eſt tandem controuerſia in celebres Sy-
nodos, ac damnatus eſt liber Ioannis Scoti in Concilio
Vercellen. damnata eſt & doctrina Berengary, qui &
concionando & ſcribendo corporalem in myſteryſ ſen-
tentiam oppugnabat. Hic Berengarius Gallicanarum
eccleſiarum miniſter ſemel & iterum vocatus in Sy-
nodos, poſtremò ſub Pontifice Nicolao in Concilio Roma

no ad eam est adactus palinodiam, quam Gracianus recitat De consecrat. Distinct. 2. Ego Berengarius. Coactus est autem fateri panem & vinum, quæ in altari ponuntur (verba ipsa Reuocationis recito) post consecrationem non solum sacramentum, sed etiam verum corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi sensualiter, non solum sacramentum, sed in veritate manibus sacerdotum tractari, frangi, fideliumq; dentibus atteri. Pulchre verò hæc congruunt corpori Christi pro nobis tradito, & in cælis regnanti. Si Augustinus hæc audiisset, dixisset piaculum commississe, & Berengarium, et eos qui ad talem palinodiam ipsum adegerunt. Ex libro Lanfranci apparet Berengarium comissi sceleris egisse penitentiam. Platina certè testatur in Ioan. 15. Berengarium doctrina & vitæ sanctitate insignem fuisse virum. Ceterum tam videlicet firma ac certa hæc sunt apud eos quoq; qui ista pro sacrosanctis adorant, ut ipse Decretorum Glossator, ad margines ascribere compulsus sit. Nisi sanè intelligas verba Berengarii, in maiorem incidet hæresim, quam ipse: & ideo omnia referas ad ipsas species. Hæc ille. Ergo si hæc Commentatoris interpretatio vera est, consequitur manifestissimè ipsum Domini corpus in veritate manibus sacerdotum nec tractari nec frangi neq; dentibus fidelium atteri, sed duntaxat Sacramenti panem. Quid verò hoc aliud est, quam iam statuta dicta & confessa, iterum irrita reddere, dissuere atq; negare? Neq; aliter fædum hunc errorem fucavit & excusauit ipse Sententiarum magister Petrus Lombardus, dicens ista quidem non corpori esse attri-

Contra
Berengarii
reuocatio-
nem.

buenda, sed Symbolo. Vitur itaque & ipse tropo magister, quo rei tribuitur quod est Symbolorum. Interim au-
det in nos propter usurpatum tropum fulmen contor-
quere hæreseos. Idem ille fatetur Dominum discipulis
suis tale corpus in Cæna dedisse, quale tunc habuit, hoc
est passibile & mortale, nunc autem nobis dari in Sa-
cramento impassibile & immortale sub speciebus pa-
nis et vini. Sed oportuit istos homines ita loqui et age-
re, nec sibi probe constare, ut omnes intelligerent pruden-
tiores, illos reuera esse quos Apostolus dixit, non intelli-
gere quæ loquuntur, aut de quibus asseuerent. Vnde
aduersarijs nostris huiusmodi præsidia inuideo, tantum
abest ut amaris sannis, quod ipsi futurum existimaue-
runt, excipiam. Citatur enim ab ipsis contra nos Concili-
um Vercellense & Romanum, sub Nicolao 2. & Grego-
rio 7. celebratum. Quasi verò istorum Conciliorum de-
creta ipsa sese non refutent.

Innocent.

3. 1215.

Reuolutis à morte Gregorij 7. annis circiter 130. In
nocentius eius nominis tertius coactò Roma apud Late-
ranum Concilio, noua certè audacia Symbolo condito in-
ter capita fidei reposuit non iam corporalem præsen-
tiam & manducationem corporis & sanguinis Chri-
sti sub latebra vel speciebus panis & vini, sed insuper
& Transsubstantiationem: sicuti in Decretalibus ma-
nifestè exponitur, ac inter alia legitur: In Ecclesia
idem ipse sacerdos & sacrificium Iesus Christus: cu-
ius corpus & sanguis in sacramento altaris sub spe-
ciebus panis & vini veraciter continentur, transsub-
stantiatis pane in corpus & vino in sanguinem pote-
state

state diuina. Idem ille mandauit Eucharistiam in omnibus ecclesijs subacurata custodia conseruari. Id quod legitur Decret. lib. 3. tit. 44.

Interim dissimulare hic non debeo, vel ante Innocentium fuisse, qui opinabantur post consecrationem non su-
peresse in Eucharistia substantiam panis. Id quod ex libro Lanfranci contra Berengarium scripto, colligere licet. Ac constat illa secula diuersissimis inter se sententys fuisse distracta. Scholastici scriptores ipsi sa-
sentur scripturis sanctis exprimi quidem presentiam Christi in Cœna, modum autem presentie non ita modo. exprimi. Antiquitus verò varias de illo fuisse sententias. Nam quosdam sensisse panis substantiam manere simul cum corpore Christi: quam tamen quidam illorum vehementer insectantur. Quosdam verò existimauisse panem virtute diuina factum esse carnem Christi. Et quosdam rursus opinatos esse, ipsam panis substantiam desinere, accidentia manere, & sub his esse corpus Christi. En quanto opere uariatum sit illo seculo in dogmate presentie Christi in Eucharistia. Subiiciunt tamen non aliam de Sacramentis sententiam esse sequendam, quam Romana ecclesia, qua asserat panem transsubstantiari in corpus, uinum in sanguinem. Cumq; quondam varia fuerint opiniones quomodo sit in pane corpus Christi, deniq; et de conuersione aquae in poculo sacro: sicuti videre licet in Decretali adita à Gregorio 9. libro tertio de Celebratione missarum, Cum Martha, elegisse & explicauisse ecclesiam (sic illi loquuntur) in Cōcilio Lateranen. sub Innocent. 3.

eum sensum, quem supra commemorauimus de transubstantiatione, velut orthodoxū, qui omnino post istā declarationē solennem factam, retinendus sit. Quis autem tam obseæ naris sit, quia non subolfaciat istud docē di genus prophanas magis scholas resipere, quā doctri nam apostolicam? Quis apostolus vsus est vocabulo Transubstantiationis & accidentiū sine subiecto & similium nugarum? Quis deniq; non videat vetustatem illis caruisse tricū, & nos quoq; feliciores hodie futuros, si illis carere vellemus.

Loquutio-
nes veterū
explican-
tur.

Sicubi ergo veteres dicunt in vsu sacro, panem non amplius esse panem, non intelliges id de transubstantiatione, quæ nondum, ut modo dictum est, erat definita, sed de eo, quod qui vera fide edit de mensa Domini, de re magis significata sollicitus est, quā de signo. Sicubi dicunt mirabiliter mutari panem in corpus Christi, vinum in sanguinem Christi, rursus nihil loquuti sunt de transubstantiatione, sed terrestrem vel vulgarem panis vsū iam mutatum in sacrum intellexerunt. Nam fidelis symbolū iam non vsurpat veluti corporis cibum, sed tanquam mysticum, uti superius expositum est. Sed & admiratione dignum est, Dominum hisce signis, communicasse corporis & sanguinis appellationem, atque his nobis cōmendasse mysteriū passionis suæ, fidei q; nostræ & salutis. Admiranda est imprimis cōmunio filij Dei cum miseris nobis peccatoribus.

Honorius.
3. I 2 2 6.

Insequutus Innocentiū Honorius eius nominis 3. constituit ut eucharistia in mundo loco & ob signato semper honorificè conseruetur, ad infirmos item deferatur,
cumq;

tumq̄ desertur aut ostenditur, populus se reuerēter inclinēt. Leguntur hęc Decret. lib. 3. Tit. 41. Ita verò factū est, ut palatia basilicæ siue templa Eucharistiæ, quasi Deo vero, cōstrui cœperint. Quibus omnibus paucos post annos accessit Urbanus eius nominis 4. qui ne quid diuino cultui deesset, festum Eucharistiæ instituit, quod appellatur Corporis Christi. Id quod Clemens 5. Clementinarum lib. 3. De reliquijs et veneratione sanctorum confirmauit. Quibus omnib. si adyiciatur 11. cap. vaticinij Danielis, apparebit, quàm hęc omnia Deo vero probentur.

Urbanus
4. 1264.

Suppeditata autem hac veluti uberrima disputationum interminabilium materia, cœperunt se exercitare in omnibus penè scholis & cœnobijs curiosa & sublimia ingenia, ac ab his tradita & promulgata sunt de Eucharistia pleraque: quæ profectò satius est ignorare quàm discere, contemnere quàm meminisse. Interim traditi sunt carceribus & ignibus absumpti, quotquot nouum illud dogma papisticum de Eucharistia recipere & adorare noluerunt. Atque hic me tempus deficeret si pergerem singulariter commemorare quot & quàm acres & luctuosæ concertationes et persecutiones ob hanc causam, magno suo cum mœrore viri boni quingentis hisce annis coacti sint aspicere: cum tamen veteres ob hanc rem nihil contenderint, neminem persecuti sint aut concremauerint. Hęc autem in hoc commemoro, ut omnibus liquidò appareat, nullas de hac causa veteribus fuisse contentiones, & quando cœperit obijci contentionum materia, cum qua pariter agminatim in Ecclesiam Dei mala irruerunt

Rixæ & altercationes
exorta ex
symbolo cōcordiæ.

grauissima. At non possunt non innumera nos adoperire calamitates & caligines, quoties semel relicta sinceritate simplicitateq; apostolica, per contentionum anfractus hominum placita, quæ recepimus, mordicus tueri statuimus. Vident autem viri sancti quàm nihil peccauerimus, tam nos quàm sancta memoria prædecessores nostri, qui relictis imò repudiatis nouis illis curiosis irreligiosisq; & dogmatibus & disputationibus, auitam illam veritatem, sinceritatem & simplicitatem, Deo prælucente, amplexi atque sequuti sumus. Vident præterea viri boni omnes, non posse in concordiam stabilem redigi contentionibus dissipatam & miserè afflictam Ecclesiam, nisi depositis constitutionibus nouis hominum, deniq; contentionibus disputationibusq; curiosis & morosis, amplectamur omnes veterem illam & sinceram, quam hæctenus exposuimus de cæna Domini, doctrinam. Cur verò hodie nobis non satisfaceret, quod veteribus satisfecisse videmus? Si quis confessus fuisset Christum suæ fidei adesse Ecclesiam, ac carnem eius & sanguinem eius verum cibum & potum esse fidelium, quæ quidem percipiuntur spiritualiter per fidem, non adigebatur ad peregrinas illas voces corporaliter, carnaliter, substantialiter, aut transsubstantialiter adyiciendas? Cur itaq; nunc pro his conseruandis, tanquam pro aris ac focus decertatur?

Scio alicubi apud veteres non modò utiliter, sed necessario quedam inuenta esse vocabula & inculcata, sed longè alijs de causis & alijs quoque in rebus, manifestè in scriptura traditis & cum nullo fidei articulo pugnans

pugnantibus: qualia esse fateor vocabula non pauca in negotio adorandæ Trinitatis, & salutaris incarnationis filij Dei usurpata, &c.

Ecclesias Dei à nobis non esse turbatas,
neque hodie discindi.

Ceterum cum viri doctissimi & fideles Ecclesiæ doctores D. Huldr. Zuinglius & D. Ioan. Oecolampadius ^{Certamen sacramen-} annis ab hinc XXXII. quando plerisque errores & ab ^{tarium.} usus iam iam refutassent, & simplicem veteremq; veritatem religionis veræ, in ijs quibus præerant ecclesijs, restituisent, ideoque iam etiam Eucharistiam ab erroribus aspersis ab hominibus, repurgare aggrederentur, quos omninò præterire vel dissimulare non potuerunt, ac ea de re libellos aliquot modestos & sobrios edidissent, obiecit se his protinus, & animo quidem infensissimo, benè alioqui de Ecclesiâ meritis, D. Lutherus, eosque quos iuuare debuerat, acerbissimis adortus libellis, & impediuit quantum potuit, & ad probra atque conuitia usque oppugnavit. An verò causam bonam deserere, & loquente Luthero nostri tacere debuerunt? Cur itaque nostris illis & nobis hodie imputatur culpa dissensionis atque infaustæ huius contentionis? Nam ut nostri veritatem ex verbo Dei cognitam, in nullius hominis gratiam obicere potuerunt, ita certè, nisi ministerium suum asseruissent, culpæ se obligassent maxima. Certè non sine magno dolore in hoc certamen protracti, non potuerunt non facere, quod fecerunt. Neque tamen implicabiles se D. Luthe- ro unquam exhibuerunt. Vocati enim ab illustrissimo

Colloquiū
Martburgense.

Hessorum Lantgrauio, principe multis heroicis virtutibus ornatissimo Martburgum, non difficiles sese prae buerunt. Et satis quidem feliciter cesserat istud colloquium. Nam in dogmatibus praecipuis concordēs se esse declararunt, sed & in causa Eucharistiae, quamuis de modo praesentiae conuenire non possent, pacem tamē mutuam se seruaturos pollicebantur. Iam verò sparguntur epistola, Acta & libelli de Martburgensi colloquio, frontibus satis pudore absterfis, commemorantes nostros illos multa retractasse, & nescio quae alia egisse & dixisse. Admoneo autem viros bonos, vt ista ipsorum scripta cum iudicio legant, neq; credant omnibus ex stomacho magis ipsorum, quàm ab ipsa veritate prolatis. Viuenti adhuc D. Luthero in Responzione illa nostra, quā & ipsam ille nobis extorserat, ea quae vera esse scimus de hoc colloquio, recitauimus, copiosa item expositione demonstrauimus, nos cum ipso & pacem seruasse & sedulo quasiuissse, multa quoq; multo tempore patienter dissimulaussse, atque adeò nullas dedisse occasiones reparato certamini. Ea ipsa etiam hodie opponimus parum firmis narrationibus & impotentibus aduersariorum criminationibus. Possemus quidem copiosiora de istis rebus commemorare, & quidem verè: possemus & epistolas et acta vulgare, nisi adhuc pacem, quàm bellum mallems.

De D. Luthero.

Quod aduersarij clamant neminem vnquam acerbius aut contumeliosius insectatum fuisse optimè meritum Lutherum, quàm nos Tigurinos, proximo ante mortem eius anno, cum meritò parcere debuissemus

eius

eius senio reuerendo et meritis maximis, deferimus hac
 de re iudicium sedentibus. Extat inuectiua (Breuē ille
 confessionem inscripsit) in nos Lutheri, extat nostra Re-
 sponso, imò curauimus, ut ad nostram Responsonem
 imprimeretur Lutheri Confessio. Legant utrunq; librū
 py lectores, deinde iudicent quis modestia limites trans-
 silierit, & an potiozem rationem habere debuerimus
 senis Lutheri, quàm aeternæ veritatis, ministerij nostri
 sancti, & tot animarum sanguine redemptarum &
 grauiter libello offensarum. Grande illis piaculum
 videtur vel in aliquo contradicere Lutheri. An verò
 huius dignitas & existimatio beati Petri apostoli reue-
 rentia & amplitudine potior est? Cum autem huic re-
 stiterit in faciem apostolus Paulus, & grauiter coram
 omnibus reprehenderit, quod non recto pede ad verita-
 tem euangely ingrederetur, nunquam posthac nobis
 tanta esse debet vllius hominis, quantumuis præcullen-
 tibus donis præditi, authoritas, ut vel impeccabilē cre-
 damus, vel in ys quibus aberrare à veritatis diuinæ re-
 gula videtur, non contradicendum ipsi existimemus.
 Peroptimè & sanctissimè S. Augustinus dicere sole-
 bat, Ego solis eis scripturarum librū, qui canonici appel-
 lantur, hunc honorem deferre didici, ut nullum eorum
 authorcem scribendo aliquid errasse firmiter credam:
 alios autem ita lego, ut quantalibet sanctitate doctri-
 naq; præpolleant, non ideo verum putem, quia ipsi ita
 senserunt, sed quia mihi vel per illos authores canoni-
 cos, vel probabiles rationes, quod à vero non abhorreat
 persuadere potuerunt. Discant ergo aduersarij nostri et

Sententia
aurea.

ipsi debitum honorem impendere scripturis diuinis, sobriè autem de omnium hominum etiam Lutheri dictis factisque sentire.

Porro ab ædita responsione illa nostra, quam Lutherus nobis extorserat, et ab ipsa Lutheri morte, nihil prodijt à nobis unquam, quo vel mortuum, memores iniuriarum veterum, insectati fuerimus, vel ullam occasionem spectabilem nouis pugnis subministrauerimus. Semper enim hoc contentionis malū sopitū optauimus. Nec solemus priuatim aut publicè in Lutherū aut Lutheranos declamare, sicut audimus ministros quosdam tam in templis quàm in alijs cœtibus, in promptu habere Schuermeros & Zuinglianos, quos veluti scopum hebeāt, ad quem totā illam suam pharetram euacuent, cum interim & tempus & locus ipsaq; necessitas ecclesiarum, longe alia quotidie argumenta suppeditent, de quibus isti, si rite suo fungi vellent officio, dicere possent: ut iam non commemorem grauiter illos coram deo & sanctissima dei ecclesia peccare, qui innoxios fratres vexāt, ac dissidia nulla ratione iusta fouēt. Possunt sanè non tam ciues & domestici nostri, quàm exteri etiam, qui aliquando ad nos aliunde commeant, testari quam doleat nobis hanc contentionem inter viros praeclaros iam in Domino mortuos exortam esse, & quam honorificè per cætera loqui soleamus de D. Luthero & ecclesijs Saxonis, quas sincere amamus in Domino. Ac speramus in Domino, sanctas Germaniae ecclesias, quantumuis ipsarum aliquot ministri tumultuentur & sauos in nos libros conscribant, nihilominus bene sentire

sentire de nostro ministerio, et complecti sincera charitate ecclesias Domini, & sanctas & numerosissimas, quarum ministri sumus, praesertim cū non nesciāt quā grande malum schisma sit, cum deniq; videant quā inuiti pertrahamur in hoc certamen, & nostra culpa, non fieri, quod boni omnes fieri dolent, pacem turbari. Panem enim & concordiam in Domino exoptamus.

Sed recitant aduersarij singularia quadā in nostris usurpari ecclesijs, quae non possint non parare & alere incendia (sic enim loquuntur) & discordias. At qui dum ea ordine ennumerant, apparet omnibus non captis affectu prauo, in nobis nullam habere dissidij culpā istosq; dissidij causas, nō datas à nobis, accipere, sed à se-ipsis inuētas, praeter meritū nostrum, nobis obtrudere. Quale enim illud obsecro est, quod Iconomachia nobis obijcitur? An verò probant illi imaginum usum in templis Christianorum? Quem ut cum scripturis diuinis ex diametro pugnare nō nesciunt, ita meminisse debuerant, sero admodum usum illarum in templa Christianorum esse admissum. An ignorant quanto cum ecclesiarum incōmodo de hac re disceptatum sit in orbe Christianorū, & quod innumera mala simul cum imaginibus exundarint in ecclesia Christiana? Testari de his possunt omnes historia.

Iconomachia.

Iraescuntur nobis aduersarij quod diuidentes primū praeceptum Decalogi, singulare, ut aiunt, praeceptum facimus ex eo, quo prohibentur imagines. Ac mirum est hanc ob rem illos irasci nobis. Quid. n. hac in re peccauimus? Nihil hic facimus q̄ nō docuerit nos in Dent.

Exodo suo beatus Dei seruus Moses, & quod non ante nos fecerint præstantissimi & piissimi quique scripturarum interpretes. An verò ignorant aduersarij nobiscum facere Origenem, Athanasium, Chrysostomum, Ambrosium & Hieronymum, qui omnes concorditer Decem verba Domini, ita distinguunt, ut dicant prioris tabula esse præcepta quatuor, posterioris sex, ac singulariter præceptum contra idola secundum numerant. De hac causa possemus hic dare copiosiora, nisi consultius videretur nostra tueri, quàm aliena impetere.

Temporū
distinctio et
lectionum
postillaris
digestio.

Addunt nos abrogasse utilissimam temporum distinctionem & usitatas festorum lectiones epistolarū & euangeliorum, idq; fecisse bona diaboli intentione (sic loquuntur illi) ut nihil boni reliquū fiat de euangelio. Putida est hæc obiectio, ut eius plane pigeat. Quasi verò euangelium Christi prædicari non possit, nisi ex hac præscriptione adeoq; ex libris postillaribus. Pesimè ergo Dei ecclesiæ consultum fuit, priusquam scripturæ in tempora essent distinctæ, & priusquam Postillæ essent inuentæ. An apostilli isti tot sæculorum sancti hætenus iucundum exhibuerunt sathanæ spectaculum? An sathanas postillis demum victus & euangelium toti orbi est annunciatum? Quis verò ignorat scripturarum sectiones ac Postillas illas nuperum esse inuentas omnibusq; iam propemodum ad lapsum & corruptelam in ecclesia extremam spectantibus, esse receptas? Sed & illas ipsas in partitionib. suis non raro inueniri sed ineptas? Mirum est illa non obseruata esse in histo-
rys,

storijs, quas videlicet ob causas, quādo et à quib⁹ scriptu-
 rarū lectio in tēpora distributa, et in tot partes sit disse-
 cta. Si enim non nesciunt ista, cur tanta consensionis et
 dissensionis momenta constituunt in re tantilla, qua vi-
 det sanctos tot secula cura dispendiū pietatis veraq³ re-
 ligionis carere potuisse? Et nūc quidē per nos sanè licet q³
 busvis frui postillaribus libris sanioribus (quis enim ma-
 gni fecerit proletarias quasdam monachorum postillas,
 quouis pistillo retrusiores) nostræ etate, pro temporis
 ratione à doctis quibusdam editis, quibus & multi ec-
 clesiarum nostrarum ministri legendis dāt operam: sed
 his astringi ministerium & ministros, quasi euange-
 lium pereat, nisi ad temporis distinctionē postillarumq³
 seriem predicetur, nimis affectatū non dicam ineptum
 esse videtur. Ineptius si quis inde aestimet concordiam
 & discordiam ecclesiarum. Non carent autem prorsus
 si nesciunt aduersarij, ecclesiæ nostræ utili temporis di-
 stinctione moderatisq³ & legitimis ferijs, nec destituū-
 tur sancta & necessaria scripturarum tractatione. Ete-
 nim exponunt scripturas canonicas, collatis inter se lin-
 guis, prophetae vel interpretes, quotidie in scholis eccle-
 siasticis. Adaptatur etiam religiose, absq³ superstitione,
 Christi ferijs, historiæ euangelicæ & doctrinæ aposto-
 licæ, ut vulgus liquido, & suo quoq³ tempore audiat et
 intelligat compendium nostræ redemptionis, salutis ac
 fidei, adeoq³ sonat quotidie in templis ad cætum Christi
 sanctum ad precandum riteq³ Deum colendum sancte
 collectum, euangely doctrinaq³ apostolicæ & prophe-
 ticæ prædicatio: quæ quidem integra, non frustillatim

discerpta, nec per miscellaneam quandam, sed ordine continuo & perspicuo proponitur. Ac eum docendi in ecclesijs modum, antiquis ecclesia doctoribus (felicioribus adhuc ecclesia rebus) receptum fuisse, testantur non modo concordantes historiarum narrationes, sed & ipsa sanctorum homelia & sermones & tractatus, in integros prophetarum & apostolorum libros aditi & posteris relictis, ut ea quae hac in re nobis obiecta sunt ab aduersarijs, tantis certè viris indigna esse videantur.

Ad Cœnam admittam si non probati.

Objicitur præterea nobis Cœna mystica prophana, utpote ad quam promiscuè admittantur non probati. Testabitur autem ecclesia, cui ministramus, testabuntur & libri à nobis aditi, in præparandis ad Cœnâ domini hominibus, non segnem nos adhibere diligentiam. Quâquam interim fateamur propter agnatâ nobis omnibus corruptionem & infirmitates viciaq; quotidiana, nunquâ nos abunde paratos ad tanta accedere mysteria. Quo nomine & in ipsis aduersarijs & omnibus hominibus existimo desiderari non pauca.

De priuata confessione.

Si verò per probationem intelligunt priuatam confessionem & absolutionem, fatemur ingenuè nos semel et ex integro valedixisse papatui, ac recepisse & usurpare nunc vetustissimam illam & publicam in ecclesia peccatorum, quae soli deo fit, confessionem & euangelicam illam absolutionem, euangelij preconio nobis annunciatam atq; hisce scriptura locis suffultam. Dauid dixit, Delictum meum cognitum tibi feci, & iniquitiam meam non abscondi. Dixi, Confitebor aduersus

suis

sum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Ioannes verò clamat, Sanguis Iesu Christi filij Dei emundat nos ab omni peccato. Si dixerimus peccatum non habemus, nos ipsos fallimus, & veritas in nobis non est. Si confiteamur peccata nostra, fidelis est & iustus, ut remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate. Si dixerimus non peccauimus, mendacem facimus eum, & sermo eius non est in nobis. Item, Confitemini inuicem, alius aly lapsus vel delicta, & orate pro vobis inuicem. Et iterum, Deus reconciliauit nos sibi, per Iesum Christum, deditq; nobis mysterium reconciliationis. Nam Deus erat in Christo, mundum reconcilians sibi, non imputas eis peccata ipsorum, et posuit in nobis sermonem reconciliationis. Itaq; nomine Christi legatione fungimur tanq; deo exhortante per nos, Rogamus pro Christo reconciliemini deo. Et reliqua. Non legimus alicubi priuatas hominum confessiones cõceptas aut exceptas esse ab apostolis, neq; ullus scriptura locus præcipit peccata priuatim confiteri aut egerere in aurem sacerdotis vel ministri ecclesiastici. At isti nolunt fortassis peccata digeri per circumstantias, & sigillatim cum molestia & conscientia curiose recenseri.

Proinde si sigillatim enumerare non oportet omnes peccatorum circumstantias & species, sufficit certè ea confessio quæ à singulis & omnibus nobis, in templo, ministro præeunte, Deo fit palàm. Interea verò consilium in casibus certis vel difficilioribus petere, vel à ministro, vel aliquo diuina legis peritissimo, nemo

prohibet. Probare autem non possumus, si ex hac libertate fiat necessitas, & legibus certis mandetur præscripta confessio peccatorum, quam ministro facere oporteat.

De priuata
absolutione

Absolutio autem à peccatis quid obsecro aliud est, quàm hominis peccatoris iustificatio? Iustificantur enim quibus remittuntur peccata, & qui iam ab ipso deo absoluntur à culpa & à pœna. Hæc autem iustificatio & absolutio obuenit nobis ex sola dei gratia, in sanguine Iesu Christi, per solam fidem: sicuti uniuersa per totum terrarum credit & docet Christi ecclesia. Proinde iustificat solus Deus, idem ergo solus peccatores damnatosq; propter peccata, absoluit à damnatione. Absolutionem hanc, sicuti paulo ante verbis apostoli recitauimus, annunciat minister Christi, à Christo, testificans credenti certissimè remissa esse peccata, ipsumq; propter Christum absolutum esse dei iudicio. At quis credat nuncium hoc & hanc prædicationem efficaciorum ex eo fieri, quod iam non publice omnibus, sed priuatim uni alicui annunciat, ac veluti in caput eius pronūciatur? Verum intelligit, ais, confitens ille generalem alioqui promissionem, iam per priuatam absolutionem, singulariter ad se pertinere. Quasi verò hoc ipsum non possit ex publica etiam prædicatione intelligere, ut quæ generales promissiones diligentissimè singulis applicat. Qui omnibus loquenti ministro, & palam in conspectu Christi & ecclesiæ absolutionem denunciati, & nomine quidem Christi & verbis Christi denunciati non credit, idem priuatim promittenti

agrè

agere credet. Ac male actum fuisset alioqui cum omnibus illis, qui multa secula antecesserunt priuatam confessionem et absolutionem. Videbatur autem S. Petrus satis singulariter efficaciterq; absoluisse sua gentis homines, cum dixisset in Actis, Vobis primū deus cum suscitasset filiū suū Iesum, misit benedictē vobis, ita ut unusquisq; vestrū conuerteret se ab iniquitatibus suis. Idem interrogantibus corde compunctis, Quid faciemus, viri fratres? Respondit, Resipiscite & baptisetur unusquisq; vestrum in nomine Iesu, in remissionem peccatorum, & accipietis donum sancti spiritus. Equidem obsignantur in singulis nobis dei pmissioes per sacramenta, ut fidelis participans baptismo aut cœna dñi veluti arham teneat, purgatū et absolutū se esse à peccatis, de niq; Christi corpus pro ipso traditū esse in mortem, vitamq; Christi pertinere ad omnes, singulariter aut ad illū ipsum fidèle, qui iā euangelio prædicato credidit & Sacramenta percepit. Habet itaq; fidelis satis clara, certa & indubitata suæ absolutionis quæ hæctenus cōmemorauimus testimonia, tametsi per priuatam confessionem non penetret ad priuatam usq; absolutionem. Neq; interim ignorare possunt, qui priuatam confessionem & satisfactionem urgent, quid olim author Decretorum Gratianus, de hac re ex veterum sententys scriptum reliquerit, sub finem Distinct. 1. De pœnitentia: ut equiores paulo nobis futuros putem, moderatioris ingenij homines, cernētes nos carere rebus, quibus citra infamiam & salutis dispendium multis seculis caruerunt sanctissimæ quondam Christi ecclesiæ.

Probatio
accedentiū
ad Cœnam
domini.

Porro in probandis & instruendis ad Cœnam Domini fidelibus, canonem sequimur apostolicum, qui habet, Probet autem homo seipsum, & sic de pane edat et de poculo bibat. Subministrata itaq; probandi regula, singulos ut semetipsos probent, adhortamur, & priusquam celebretur Cœna sacra agimus cum ipsis qua possumus fide & diligentia. Neq; aliter cum discipulis egisse ipsum dominum videmus, in prima illa institutione, quam proculdubio omnium absolutissimam & sanctissimam fuisse nemo pius dubitat.

Panem
Domini
deferre ad
egrotos.

Rursus verò ad diaboli consilium referunt, quod panem dominicum ad egrotos non deferimus. Mirum est aut istos tanti res suas facere quibus semel assueuerunt & quas consuetudine & hominū traditionibus ceu no uas apostolisq; incognitas acceperunt, ut omnes ijs nō pari modo utentes, mancipent diabolo. Egroti apud nos non destituuntur consolatione. Eucharistiā aut deferre è cœtu publico in priuatas aedes, ac ex epulo sacro facere monophagiam vel cœnam priuatā, adeoq; clinicam neq; domini precepto neq; apostolorum domini exemplo didicimus. Interim non periclitantur de salute, neq; alimonia uitæ priuantur, qui cum uniuersa ecclesia, si is temporibus, cōmunicarunt, et iam quoq; & in finem usque, in communionem Christi & sanctorum perseuerant.

Infantes
non baptisati.

His adijciunt, Sinunt infantes non baptisatos mori, quia spem faciunt sine baptismo salutem obuenire posse infantibus. Atqui nos non docere baptismum Christi inutilem esse, aut nihil ad salutem facere, testes sunt libri

brinoſtri. Neq; ita leuiter de ſancto baptiſmo apud popu-
 lum diſſerimus, ut ſegnius aut tardius deferat ad ſan-
 ctum baptiſma infantulos. Caterum ſi præpropera hi
 morte excedant, neceſſitateq; ineuitabili ſancto ſubdu-
 cantur baptiſmo, fideles parentes conſolamur ſanè, atq;
 de ſalute infantium benè ſperare iubemus. Quid verò
 hic peccamus? Illi ne fidelibus prognatos parentibus &
 præpropera morte ſublatoſ in tartara præcipitabunt?
 Illi ne iubebunt præpropero, ut vocant, baptiſmo obſte-
 trices baptiſare? Quis verò in Eccleſia Dei vnquam
 adhibuit miniſterio ſacro mulierculas? Sed cōmodum,
 dum hæc ſcribo in manus venit colendiſſ. & chariſſ.
 fratris D. Ioã. Caluini ſecunda deſenſio, ab illo ipſo, pro
 ſua in me charitate, ad me miſſa, in qua video hãc cau-
 ſam copioſe & piè eſſe diſcuſſam, ſicuti & in eadem ad
 alia multa nobis obiecta, præcipuè verò de indignè ipſa
 carne Chriſti manducantibus, de qua alioqui & ipſe
 ſcripſiſſem, diligenter & doctè reſpondetur. Proinde
 cum & venerandum ſenem dominumq; & fratrem
 meū chariſſ. D. Bernardinū Ochinum Senenſem, & ip-
 ſum in aſſerenda veritate abſtergendisque calumnijs
 laborare non neſciam, huic meæ Apologetica expo-
 ſitioni finem imponam: ſi hunc locum prius concluſero
 ac repetiuero, nihil hæctenus prolatum eſſe ab ad-
 uerſarijs, quo euidenter oſtenderint noſtra culpa
 eccleſias eſſe turbatas, vel turbari etiam hodie, ne-
 que ſingularia quadam uſurpari in noſtris eccleſijs,
 qua merito diſcordias inducant & ſchiſma perni-
 cioſum foueant. Vinam magis appoſiti ad concordiam

aduersarij nostri, apud se perpenderēt diligentius, quātum inter se dissenserint, summa interim cum consensione, in ritibus sacris, veteres ecclesia.

C O N C L U S I O.

Ad aduersarios.

Principio ad vos conuertor, amici, qui in nos conscribitis libros, & plaustra, quod dici solet, conuitorum (quam intemperiem vobis sanè inuideo) in nos exonera-
tis. Expositionem meam audistis & vidistis, libellis vestris oppositam, & hanc quidem nec acerbam, opinor, nec maledicam, sed placidam. Nolui enim vos veluti hostes excipere & tractare, sed duntaxat nos & nostram innocentiam iusta defensione contra accusationem vestram asserere, vestramq; propulsare iniuriam. Intellexistis quid sentiamus de Cœna Domini sancta, & cur ita sentiamus, quodq; sententia illa nostra nusquam exorbitemus à fide vera, neque noua in hac causa proferamus dogmata, neq; à vetustis in vera religione consensu dissentiamus. Dissentimus à Papistis, qui extremo demum & corruptissimo sæculo, corru-
perunt huius Sacramenti simplicitatem. Fatemur autem hoc Sacramentum ab ipso Christo esse institutum valereq; vel hodie eius institutionem in ecclesia, ut ipse adhuc ei benedicat, et Cœna sua præsint specteturq; à fidelibus cõiuiis vnice. Fatemur præterea fideles in Cœna non habere signa prophana et vacua. Adesse enim Christum suæ ecclesia, qui & ipsam pascat pabulo vitæ atq; hæc pascatur vero eius corpore & sanguine per veram fidem, eo modo, quo ipse dixit carnem suam ve-

rum esse cibum, & sanguinem eius verum esse potū ad vitā sempiternā. Dicimus fideles cōmunionem habere cū Christo, ut corpus ipsius facti, ipse in eis uiuat, et ipsi in eo. Quæ de corporali vel carnali Christi præsentia et manducatione afferuntur, non agnoscimus, sed inter noua & aliena à simplicitate apostolica dogmata referimus. Vos autem hortamur in domino ut depositis cōtentionibus inutilibus, hanc veritatem simplicē nobiscum agnoscentes, omnia studia vestra, summa diligentia, fide et modestia conuertatis ad ædificandā ecclesiam. Memorabilis est beati Iacobi doctrina, qua nos omnes instruit & dicit, Quis sapiens & scientia præditus inter vos? ostendat ex bona conuersatione opera sua, cū mansuetudine sapientiæ. Quod si emulationem amarā habetis, & contentionem in corde vestro, nolite gloriari & mendaces esse aduersus veritatē. Non est enim ista sapientiæ à supernis descendens, sed terrena, animalis, demoniaca. Vbi enim emulatio & contentio, ibi inconstantia & omne opus prauum. Quæ autem à supernis est sapiētia, primum quidem casta est, deinde pacifica, æqua, tractabilis, plena misericordia, & fructibus bonis, nihil dijudicans, nihil simulans. Fructus autem iustitiæ in pace seminatur facientibus pacem. Dominus pacis concedat nobis pacem.

Deinde cum aduersarij nostri, principes illustres et magistratus sanctos omnes, in nos excitarint, adhortantes ut officij sui memores, nō permittant distrahi libros nostros, utpote pestiferis refertos erroribus. Etenim si hos ferant & diuendi permittant, non minus ipsos pec-

care quã si sinãt publica pascua, aut fontes & flumina
 infici veneno vel sordibus, aut merces adulteratas palã
 distrahẽdas exponi foro publico. Proinde digniores nos
 esse qui sceptro magistratus, quã stilo refutemur, obse-
 cramus illustriss. principes dominos nostros clemetiss. et
 sanctos semperq; nobis honorandos magistratus, ut pau-
 cula hæc pro nobis dicentes, audiant. Agnoscimus sanè
 cuiusvis sancti magistratus officium esse, prohibere à sub-
 ditis noxia, & propagare in eosdem salutaria: quinimò
 & è medio tollere, vel carceribus coercere, vel pro æ-
 quitate punire & refrenare homines pestiferos, incur-
 biles ac blasphemos, ne longius serpat contagium mortis
 ac inficiantur innocentiores ac simplices & pereant.
 Docemus & nos blasphemos, impios, adde & magicos
 libros tollendos esse è medio, ne veritas, religio sana, &
 gloria Dei perpetua afficiatur ignominia, mentesq; pio-
 rum corrumpantur. Ac negamus vel nos vel libros no-
 stros in illorum classem esse referendos. Nullis heresi-
 bus, nullis absurdis & curiosis questionibus, nullis de-
 niq; blasphemis aut impietatibus conquinati & sæda-
 ti sumus, vel nos, vel libri nostri. Atque hic non postu-
 lamus, ut verbis hisce nostris credatur, fiat ex ipsa re pe-
 riculum, fiat ex verbo domini iudicium. Audiantur
 & legantur libri nostri nostrorumq; & si quid in his
 deprehenditur impij, culpam non deprecamur, pareãt.
 Nunc verò coniunguntur nomina nostra, ab aduersa-
 riy cū odiosiss. mis naminib. Anabaptistarũ, Davidia-
 norũ et Mēnonitarũ, appellamur impij, blasphemiy, sacra-
 mentarij, nimirum sacramentorum prophanatores &

eueriores, cum rectius Sacramentarij illi dici debeant, qui
 nimium addicti sunt sacramentis, & nimium ipsis tri-
 buunt. Sicuti & Latinis vxory dicitur nimis affe-
 cti ergo vxores. Ab impijs verò et Anabaptisticis quis
 quaeso non abhorreat? Nos certe ipsi à commemoratione
 illa saltem nedum ab ipsismet rebus toto abhorremus
 pectore. Dum autem ad eum quem diximus modum,
 deferimur apud omnes sc̄daq; hac proluimur infamia, *Libros pro*
 deniq; & inuectiua illorum in nos in omnium ober- *hibere.*
 rent manibus, arcentur interim omnes à lectione libro-
 rum nostrorum, adeo ut viro cordato liberè ne aspice-
 re quidem nostras responsiones liceat, nimirum ne ex
 his appareat, quàm iniquè nobiscum agatur. Etenim
 execramur & oppugnamus istas & omnes alias isti
 us generis, quas illi nobis obtrudunt, sc̄etas, declaramusq;
 nos omnium de religione impiè sentientium & irreligiöse
 de sacramentis loquentium, non consortes quidem aut
 fautores, sed aduersarios potius ac hostes esse. In hac sa-
 nè seria admodum re, occurrit mihi illud alioqui ludi-
 crum, quod alibi apud Plutarchum commemoratur
 de quodam, qui cum infeliciter pinxisset gallos gallina
 ceos, seruulo tabula adiuncto, mandauit, ut veros gal-
 los quam longissimè abigeret à tabula, ne absurdus fi-
 ctura ipsius error euidenter appareret spectatoribus.
 In nostris quidem rebus publicis liberum est pla-
 nè vendere libros aduersariorum nostrorum con-
 tra nos scriptos, imò hortamur ipsi omnes, ut le-
 gant quæ scribuntur in nos, & conferant deinde
 cum istis responsiones nostras, atq; ita dydicent, do-

Etrinas sequunturq̄ partem meliorem et verio- rem. Nihil itaque iniqui postulamus à vobis, ô sancti magistratus ministri Dei altissimi, cum nostros nostrorumque libros & admitti & legi dydicarique obsecramus. Tales non sunt libri nostri & nostrorum, quales prohibet lex vetus Imperatorum. Sordes non sunt, ut illi nostri aduersarij calumniantur: venenum non sunt: adulterata & corrupta merces non sunt, quas venum foro publico exponi supplicamus. Iustitia consecrati estis, quotquot Deo ordinate, præsidentis populis: requirit autem iustitia, ut & altera pars, priusquam iudicetur, audiatur. Ac comperimus iustissimum Deum graui- ter puniuisse reges & proceres, quoties inauditos & innoxios oppresserunt. Benedictionem verò suam offert & confert omnibus iustitiam iustè ex- equentibus.

*Ad mini-
stros ecclesi-
arum.*

Postremò classicum cecinerunt aduersarij nostri, & vobis venerandis fratribus fidelibusq̄, ecclesiarum pastoribus atque ministris, ut arma omnes corripia- tis, luposq̄ ingruentes depellatis à caulis ouium. An verò nos habendi sumus pro lupis: qui Christo domino pastori unico toti adharemus, illius solius vo- cem audire omnes iubemus, & omnes illius oues illi soli adducimus, nihil ex illo furto subducimus aut etiam nobis mactamus: qui deniq̄, ouile totum uniuersam utiq̄ Christi ecclesiam pacatam & incolumen vo- lumus, sed & omnes lupos fures & latrones, latratu nostro prodere & à caulis abigere contendimus, omnes hareses & hareticos execramur & persequi- mur,

mur, omnia verò symbola et sancta sancta ecclesie Dei, verbo Dei firmata & recepta dogmata, recipimus, tenemus & docemus, vos ipsi iam iudicate: & cum per omnia in veris & iustis dogmatibus vobiscum & cum omnibus Dei filijs consentiamus, sed & Christi participationem in Cæna, eo modo, quem iam copiose exposuimus, agnoscamus, & per cætera religiose de Sacramentis sentiamus & loquamur, dispicite obsecro an operæpretium, pium & necessarium sit, vestra vos in nos fratres & amicos vestros ministrosq; Christi orthodoxos arma ceu in impios, sacramentarios, & blasphemos, & hanc quidem unicam ob causam, quod preciosum corpus & sanguinem Domini corporaliter in Cæna etiam ab impijs ore corporis manducandum prostituere volumus, conuertere. Habemus fratres, habemus quod agamus, etsi non in nostra metipsorum viscera, nulla necessitate, neq; religionis, sed contentionis ergò, stringamus venabula. Sunt lupi innumeri, cum visibiles tum invisibiles, stabulis infesti dominicis, à quibus certissima omnibus Christi ouibus, imminent pericula vitæ: à nobis scitis, nisi omnia nescire malitis, nihil esse metuendum. Quinimò in depellendis lupis, pro gratia nobis concessa à Domino, laboramus sedulo. Nolite impedire laborantes in Domino, quin coniungite potius vestram nobis operam, sicuti & nos vestri collaboratores in Domino esse optamus. Discernite inter hostes & ciues atq; amicos. Rectè aiunt preliandum esse cum hostibus, ciues autem fouendos esse prudèter, neq; ex amicis faciendos inimicos. Si quis verò vestrum à nobis paululum adhuc

dissentitis, pacem tamen nobiscum colite & schisma no-
 xium refugite. Oremus Dominum, ut det nobis unum
 & idem sentire omnibus. Clamat apostolus, Inuicē aly
 aliorum onera portate, et sic complebitis legem Christi.
 Facebant ergo odia, contentiones & iurgia. Fily Dei su-
 mus, ô fratres. Beati pacifici, inquit Dominus, quoniam
 filij Dei vocabuntur. Idem multis ostendit, quāti faciat
 pacem fidelium atq; concordiam. Certē omnes nos in v-
 num corpus coniunxit, cuius ipse caput est, princeps pa-
 cis & salutis. Ipsam ille Cœnam nobis reliquit, aeternae
 societatis unionisq; sacratissimum symbolum. Nec cōmit-
 tamus, oro, ut ex symbolo pacis, nostra culpa & conten-
 dendi libidine, symbolum belli & litium fiat. Clamat ip-
 se ad nos, Dominus, & ait, Discite à me, quod mitis sum
 & humilis corde, & inuenietis requiem animabus ue-
 stris. In hoc cognoscent omnes quod discipuli mei sitis, si
 charitatē habueritis inter vos mutuā. Clamat ergo bea-
 tus Ioan. apostolus, et ait: Qui non diligit fratrem, manet
 in morte. Diligite ergo mutuū. Deus charitas est, et qui
 manet in charitate, in Deo manet, et Deus in eo. Manea-
 mus ergo in charitate, ut maneamus in Deo, simusq; di-
 scipuli Christi. Contentionibus & iurgijs amittitur ve-
 ritas & gratia Dei, ac prouocatur ira Domini. Loquun-
 tur omnes Ecclesiasticae historiae, quanta mala inuexe-
 rint in ecclesiam Dei episcoporum *φιλαυτία καὶ φι-
 λωνεία*. Timeamus ergo Dominū, ne is qui nunquam
 dissidia in ecclesia, nulla necessitate suscepta et conserva-
 ta, impunita praterit ac dissimulauit, idē hodie quoq;
 in nobis contentiones illas nostras iusto suo persequatur
 iudicio

iudicio. Commemorabo hic memorabilem S. Euseby lo-
 cum ex 8. lib. Ecclesiastica historia, atque ita simul fi-
 nem dicendi faciam. Quis, inquit, numerosas illas ag-
 gregationes ac multitudines Cætuum, per singulas ciui-
 tates, insignesq; concursus ad Oratoria describet, quorū
 gratia prisca adificijs non contenti, in singulis ciuitati-
 bus spaciosus & amplas, ex ipsis fundamentis, constru-
 xerunt ecclesias? Hac autem progressu temporum pro-
 ficientia, & quotidie in magnitudinem & amplitudi-
 nem crescentia, nulla potuit inuidia prohibere, neque
 malus aliquis demon fascinare, nec homo quisquam
 insidijs impedire, quandiu diuina & cælestis dextera
 populum suum adhuc dignum existentem, inuisebat
 & custodiebat. Postquam verò res nostræ, per nimi-
 am illam libertatem, ad mollitiem & segnitiam dege-
 nerarunt, et alij alios sunt odio et contumelijs prosequu-
 ti, et tantum non nosipos per nosipos armis ac telis ver-
 borum, vbicunque contigit, impugnauimus, et episcopi
 in episcopos irruerūt, ac populi contra populos seditiones
 mouerūt. deinde infanda hypocrisis et simulatio ad sum-
 mum vsq; malitiæ progressa fuit, diuinum iudiciū, pro-
 more suo, dum adhuc cætus ecclesiastici congregaren-
 tur sensim ac pedetentim nos inuisere cæpit, ita ut perse-
 quitio à fratribus, qui in militia erant, exordia sume-
 ret. Cum autem nullo illius sensu tangeremur, neq; De-
 um placatum nobis ac propitium reddere conaremur:
 sed quasi impij delicta nostra Deū nec curare nec visita-
 re putaremus, neqtias nostras alias alijs cumulauimus.
 Et qui pastores nostri videbātur, repulsa pietatis norma

Speculum
 exhibitum
 omnibus,
 in quo se
 contempe-
 tur omnes
 euangelica
 religionis
 homines, in
 primis ve-
 ro pastores.

mutuis inter se contentiouibus fuerunt inflammati: & dum hac sola, contentiones videlicet, minas, emulatio-
 nem, mutuum odium & inimicitiam exag gerant, & ambitionem suam quisque, in morem tyrannidis, stu-
 diose persequitur, tunc sanè Dominus, tunc inquam, se-
 cundum vocem Hieremiæ, filiam Zion obscuram red-
 didit, & gloriam Israël coelitus deiecit, nec recorda-
 tus est scabelli pedum suorum, in die ira sua. Et submer-
 sit Dominus omnia speciosa Israël, & destruxit om-
 nes macerias eius. Et secundum Psalmorum vaticinia,
 subuertit ac terminauit testamentum serui sui, & af-
 fluxit in terram, per destructionem ecclesiarum, san-
 ctuarium suum, & destruxit omnes macerias eius. Po-
 suit munitiones eius formidinem, diripueruntq; populi
 multitudinem, omnes qui israhac transierunt. Et præte-
 rea opprobrium factus est vicinis suis. Exaltauit enim
 dexteram inimicorum eius, & auertit adiutorium gla-
 dij eius, & non est auxiliatus in bello: sed & destitit
 ab emundatione eius, & sedem eius in terram collisit,
 imminuitq; dies temporis eius, & super hæc omnia effu-
 dit super illum confusionem. Sunt hæc omnia in nobis
 adimpleta, quãdo Oratoria, à culmine ad pavementum
 vsque, unà cum ipsis fundamentis deijci, diuinisq; &
 sacras scripturas in medio foro ardere ipsis oculis vidi-
 mus. Et ecclesiarum pastores, alij turpiter huc & illuc
 sese abdiderunt. Alij ignominiose capti sunt, & ab ini-
 micis irrisi: quando etiã iuxta alium propheticum ser-
 monem, effusus est contemptus super principes eorum,
 et errare eos fecit in inuio nõ in via. Et reliqua quæ ibi-
 dem

dem leguntur. Quibus sæuissima subiungitur persecutio Diocletianica. Speculum in quo res nostras & fata nostra hodie contemplemur, omnibus nobis propositi. Nihil sanè fuerit opus Domino Deo nostro nobis ex lapidibus excitare persecutores. Viuunt ac parati hodie sunt multi Diocletiani, Maximiani, Maxenty et Maximini. Habet ille quos nunc in nos, ut in suos aliquando, imittat ab Aquilone Senacheribos, Salmanasares & Nabuchodonosores, quorum opera eluat Dominus sordes filia Zion, & sanguines Hierusalem expurget de medio eius, in spiritu iudicij & incendij vel feruoris. Vigilemus ergo & oremus. Conuertamur ad Dominum in pœnitentia vera, & seruiamus ei in vera fide & dilectione. Si sanabiles sumus, intueamur hæc veteris Ecclesiæ exempla diligenter, adaptemus hæc moribus nostris, ac emendemus in melius, quod vel ignoranter vel scienter peccauimus. Semper patent pijs diuina gratia fores. Semper idem Deus sui similis, incurabiles iusto suo iudicio persequitur. Dominus Iesus propitiatio & spes nostra unica, adaperiat nobis oculos nostros, ut ea quæ iusta & sancta sunt videamus, voluntatésque nostras cômoueat, ut ea etiam velimus & perficiamus ad gloriam nominis eius, & omnium nostrûm salutem.

Mense Februario, Anno

M. D. LVI.

E M E N D A N D A.

**Pag. 8. uersu 5. pro &ce. lege ecce. pag. 16. 8. pro sacra
menta lege sacramenta. pag. 46. 8. pro primi lege
premi. pag. 96. 5. pontificiam.**

